

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบ
การศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2564

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Factors Contributing The Success of A Project for Developing Teachers and Out-of-school children, Focusing on Underprivileged Children under The Local Government Organization, Operated by the Department of Local Administration

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Public Administration in Public Administration

Department of Public Administration

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2021

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์	ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการ สนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่ม เด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรม ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
โดย	นายอัครเดช กลิ่นสังข์
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรมา นิตินิเทศสุนทร

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรมา นิตินิเทศสุนทร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิริติ ชื่นพิทยาธร)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พิมพ์สิริ อรุณศรี)

อัครเดช กลิ่นสังข์ : ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (Factors Contributing The Success of A Project for Developing Teachers and Out-of-school children, Focusing on Underprivileged Children under The Local Government Organization, Operated by the Department of Local Administration) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.สุธรรมมา นิตินิเทศสุนทร

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างระดับนโยบาย ระดับสนับสนุน และระดับปฏิบัติการ ประกอบกับข้อมูลเชิงลึกของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส จากแบบบันทึกการทำงานของผู้จัดการรายกรณี (Case Manager: CM)

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านกระบวนการ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดในการดำเนินโครงการ โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นเท่ากับ 4.75 นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านกระบวนการ มีอิทธิพลต่อผลกระทบและประสิทธิผลจากการดำเนินโครงการ และปัจจัยนำเข้า มีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดความสำเร็จจากการดำเนินโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยประเด็นปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านกระบวนการ ได้แก่ การจัดทำเอกสารการเบิกจ่ายงบประมาณ

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

ปีการศึกษา 2564

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

กิตติกรรมประกาศ

การทำสารนิพนธ์ในฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก ผศ.ดร.สุธรรมา นิติเกษตรสุนทร ที่ได้ให้คำปรึกษา แนวคิด ข้อเสนอแนะยังรวมถึงการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในจุดบกพร่องต่าง ๆ ส่งผลให้สารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีความรู้สึกซาบซึ้ง และขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนและมอบองค์ความรู้ของภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์อันเป็นพื้นฐานในการนำไปใช้ต่อยอดสำหรับการทำสารนิพนธ์ ประยุกต์ใช้กับการทำงาน และการดำรงชีวิตเพื่อก่อให้เกิดเป็นประโยชน์กับตนเองและองค์กร

ขอขอบพระคุณผู้บริหารกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการให้สัมภาษณ์ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถามครบสมบูรณ์ อันประโยชน์อย่างสูงต่อการศึกษาและค้นคว้าในงานวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรของผู้วิจัยที่คอยช่วยเหลือยามที่มีปัญหา และคอยเป็นกำลังใจให้กันเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบุพการีที่คอยเป็นกำลังใจ คอยสนับสนุน และมอบโอกาสทางการศึกษา ให้มีความรู้ มีพลังกายและใจที่ดี คอยให้คำแนะนำและขอเตือนใจในการใช้ชีวิตเสมอมา

ท้ายสุดนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีความต้องการที่จะค้นคว้าศึกษาต่อในเรื่องดังกล่าวรวมไปถึงผู้ที่เกี่ยวข้องและวงการศึกษาต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

อัครเดช กลิ่นสังข์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญรูปภาพ	ฎ
บทที่ 1	1
บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา	5
1.4.2 ขอบเขตด้านแนวคิดในการประเมิน	6
1.4.3 ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง	6
1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา	7
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2	8
ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 เด็กด้อยโอกาส	8
2.1.1 ความหมายของเด็กด้อยโอกาส	8

2.1.2	ประเภทของเด็กด้อยโอกาส	9
2.2	กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ	12
2.2.1	พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542	12
2.2.2	พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551	12
2.3	การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในไทยและต่างประเทศ.....	14
2.3.1	การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในไทย	14
2.3.2	การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในต่างประเทศ.....	16
2.4	โครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.....	18
2.4.1	ความเป็นมาของโครงการ	18
2.4.2	ทุนเดิมและประสบการณ์ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	21
2.4.3	วัตถุประสงค์โครงการ.....	23
2.4.4	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	23
2.4.5	พื้นที่ดำเนินการและกลุ่มเป้าหมาย	25
2.4.6	การได้มาของกลุ่มเป้าหมาย	29
2.5	การประเมินรูปแบบ CIPIEST	30
2.5.1	องค์ประกอบการประเมิน CIPIEST	30
2.5.2	งานวิจัยที่ประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมิน CIPIEST	34
2.6	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	36
บทที่ 3	37
ระเบียบวิธีวิจัย	37
3.1	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	37
3.1.1	ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	37
3.1.2	กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	38

3.2 เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล	39
3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	39
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษา	41
บทที่ 4.....	42
ผลการศึกษาวิจัย.....	42
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ครูสอนเด็กด้อยโอกาส และบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มเป้าหมายโครงการ	42
4.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	42
4.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของ ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	54
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ	58
4.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม	58
4.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน.....	67
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ.....	73
4.3.1 ด้านบริบท (Context).....	73
4.3.2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input).....	74
4.3.3 ด้านกระบวนการ (Process).....	75
4.3.4 ด้านผลกระทบ (Impact).....	78
4.3.5 ด้านประสิทธิผล (Effectiveness).....	80
4.3.6 ด้านการถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability).....	81
บทที่ 5.....	83
สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	83
5.1. สรุปและอภิปรายข้อมูลทั่วไปของครูสอนเด็กด้อยโอกาส บุคลากรทางการศึกษา และเด็ก และเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ที่เข้าร่วมโครงการ.....	84

5.1.1	ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา	84
5.1.2	เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส	89
5.2	สรุปและอภิปรายผลการศึกษาการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบ การศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	90
5.2.1	ด้านบริบท (Context).....	91
5.2.2	ด้านปัจจัยนำเข้า (Input).....	93
5.2.3	ด้านกระบวนการ (Process).....	94
5.2.4	ด้านผลกระทบ (Impact).....	97
5.2.5	ด้านประสิทธิผล (Effectiveness).....	99
5.2.6	ด้านการถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability).....	101
5.3	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา สังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	102
	บรรณานุกรม.....	105
	ประวัติผู้เขียน.....	108

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตารางแสดงประเด็นเปรียบเทียบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสต่างประเทศ ..	17
ตารางที่ 2 ตารางแสดงรายละเอียดกลุ่มเป้าหมายโครงการสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ 43 จังหวัด.....	26
ตารางที่ 3 ตารางแสดงจำนวนและวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมาย	29
ตารางที่ 4 ตารางแสดงวัตถุประสงค์ ประเด็นและข้อมูลที่ใช้ในการประเมินตามรูปแบบ การประเมิน CIPIEST.....	30

สารบัญรูปร่าง

	หน้า
รูปร่างที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	36
รูปร่างที่ 2 แผนภูมิวงกลมแสดงจำนวน ร้อยละของเพศเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	43
รูปร่างที่ 3 แผนภูมิวงกลมแสดงจำนวน ร้อยละของสัญชาติเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	44
รูปร่างที่ 4 แผนภูมิวงกลมแสดงจำนวน ร้อยละของช่วงอายุเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	45
รูปร่างที่ 5 แผนภูมิแท่งแสดงเพศ และช่วงอายุของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	46
รูปร่างที่ 6 แผนภูมิแท่งแสดงประเภทของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	47
รูปร่างที่ 7 แผนภูมิแท่งแสดงประเภท และช่วงอายุของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	48
รูปร่างที่ 8 แผนภูมิแท่งแสดงสภาพปัญหา และช่วงอายุของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	49
รูปร่างที่ 9 แผนภูมิแท่งแสดงความต้องการความช่วยเหลือจำเพาะของเด็กและเยาวชน นอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	51
รูปร่างที่ 10 แผนภูมิแท่งแสดงภาพรวมงบประมาณช่วยเหลือเด็กและเยาวชน นอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	52
รูปร่างที่ 11 แผนภูมิแท่งแสดงงบประมาณช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามช่วงอายุ	53
รูปร่างที่ 12 แผนภูมิแท่งแสดงจำนวน เพศ และช่วงอายุของครูสอนเด็กด้อยโอกาส และบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	54

รูปภาพที่ 13 แผนภูมิแท่งแสดงระดับการศึกษาของครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากร
ทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 55

รูปภาพที่ 14 แผนภูมิแท่งแสดงประสพการณ์การปฏิบัติงานของครูสอนเด็กด้อยโอกาส
และบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 56

รูปภาพที่ 15 แผนภูมิแท่งแสดงประเด็นที่ได้รับการพัฒนาของครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากร
ทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น..... 57

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา

ความไม่เท่าเทียม (Inequality) เป็นสิ่งที่อยู่คู่สังคมโลกมาอย่างยาวนาน สาเหตุของความไม่เท่าเทียมนั้นมีความซับซ้อน บางส่วนมีรากฐานมาจากวัฒนธรรม บางส่วนเป็นผลจากอำนาจนิยมแบบเก่าๆ รวมทั้งเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ในสังคมไทยแม้จะมีการยกเลิกทาสในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ซึ่งเป็นเสมือนสัญลักษณ์ต้นแบบนำไปสู่การสร้างความเท่าเทียม (Equality) ในสังคมไทย แต่ความไม่เท่าเทียมยังคงเป็นปัญหาที่ยังคงสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน หากจะกล่าวถึงกรณีตัวอย่างที่ทำให้เข้าใจถึงความไม่เท่าเทียมได้มากขึ้น “เด็กด้อยโอกาส” (Underprivileged children) เป็นหนึ่งกรณีตัวอย่างที่คนในสังคมคุ้นชินถึงการมีอยู่และสามารถโน้มน้าวลักษณะความเป็นไปของกลุ่มเด็กด้อยโอกาสได้ จากการสังเคราะห์คำนิยามสรุปได้ว่า เด็กด้อยโอกาส หมายถึง เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก เนื่องจากประสบปัญหาต่าง ๆ มีชีวิตความเป็นอยู่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป ขาดโอกาสหรือไม่มีโอกาสที่จะเข้ารับบริการทางการศึกษาหรือได้รับพัฒนาทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัยและสามารถบรรลุถึงศักยภาพขั้นสูงสุดได้ จากฐานข้อมูลเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (iSEE) พบว่าภาพรวมเด็กด้อยโอกาสทั้งประเทศมีจำนวน 3,625,048 คน เป็นกลุ่ม “เด็กยากจน” มากที่สุดซึ่งมีจำนวนถึง 3,598,125 คน คิดเป็น 99.26 % ข้อมูลในปี 2562 พบว่ากลุ่มเด็กยากจนมีรายได้เฉลี่ย 1,368.97 บาทต่อครัวเรือนต่อสมาชิก 4 คนในครอบครัว โดยปัญหา รองจากความยากจน 3 อันดับแรก ได้แก่ เด็กกำพร้า ชนกลุ่มน้อย และเด็กที่ต้องทำงานรับผิดชอบตนเองและครอบครัว (ฐานข้อมูลเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (iSEE)) จากปัญหาความด้อยโอกาสทางการศึกษาดังกล่าว นำไปสู่การเกิดปัญหาในเด็กและเยาวชนตามมาหลายรูปแบบ หนึ่งในนั้น คือ การเข้าไม่ถึงระบบการศึกษา หรือที่รู้จักกันในนามเด็กนอกระบบการศึกษา (Out-of-school Children)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บ

ค่าใช้จ่าย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับแก้ไขพุทธศักราช 2545 ระบุเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในหมวด 2 มาตรา 10 เรื่อง สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” เพื่อให้ประชาชนไทยทุกเพศ ทุกวัย ได้มีโอกาสรับการศึกษาอย่างทั่วถึง ในปี 2552 รัฐบาลมีมติคณะรัฐมนตรีจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย 15 ปี โดยนับตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งจะเป็นช่วงอายุ 18 ปี สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่ให้เด็กทุกคนที่อายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ได้รับการอบรมสั่งสอนและการพัฒนา โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, 2560) ได้กำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในมาตรา 50 หมวด 4 ข้อ (4) ว่ามีหน้าที่เข้ารับการศึกษอบรมในการศึกษาภาคบังคับ และในมาตรา 54 ระบุให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมจัดการศึกษาทุกระดับ ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากลมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยรัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยรัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุน หรือให้ผู้บริจาคทรัพย์สิ้นเข้ากองทุนได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษี เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเล่ม 134 ตอนที่ 40 ก ราชกิจจานุเบกษา 6 เมษายน 2560) ประกอบกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 – 2580 ประเด็นที่ 4 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายในการลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ ผ่านการลงทุนทางสังคมแบบมุ่งเป้าเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยตรง นำไปสู่ความเสมอภาคให้กับประชาชน เพื่อสร้างความพร้อมที่จะร่วมมือกันพัฒนาประเทศต่อไป

รัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ขึ้นมาตาม “พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และดำเนินโครงการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูเพื่อตอบสนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจึงส่งผลเด็ก ที่อยู่ในประเทศไทยทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จะดำเนินการเองหรือร่วมกับหน่วยงานอื่นของรัฐหรือภาคเอกชนในการดำเนินการก็ได้ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเข้ามาร่วมเสนอแนวคิด วิธีการทำงานใหม่หรือวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับบริบท หรือพื้นที่ของผู้เสนอโครงการ

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเป็นส่วนราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทยที่มีบทบาทภารกิจประการหนึ่งในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีความเข้มแข็ง และมีศักยภาพในการให้บริการ จัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ภายใต้การควบคุมและดูแลของกองส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่น วิเคราะห์และจัดทำมาตรฐานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการพัฒนา โครงการสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส ตั้งแต่ พ.ศ. 2539 เป็นต้นมาจึงได้ตั้งงบประมาณสนับสนุนโครงการสอนเด็กเร่ร่อนในเขตเมืองขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กเร่ร่อนและเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตเทศบาล ที่มีชุมชนหนาแน่นมีเด็ก และเยาวชนเร่ร่อนอาศัยอยู่ตามสวนสาธารณะ ศูนย์การค้า ตลาดสด ตึกร้าง ป้ายรถสาธารณะ สถานีขนส่ง และวัดได้รับการศึกษาการดูแล จากภาครัฐผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการที่อาจไปก่ออาชญากรรมสร้างปัญหาต่อสังคม ในระยะแรกได้ดำเนินการ จัดสรรงบประมาณเพื่อจ้างครูสอนเด็กด้อยโอกาส (เด็กเร่ร่อน) ในเขตเมืองขึ้น มีองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการเพียง 10 แห่ง ต่อมาในปี 2545 ประธานคณะกรรมการวิสามัญ วุฒิสภาพิจารณาศึกษาหามาตรการในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสได้ตั้งข้อสังเกต ว่าทางราชการควรสนับสนุนในการจ้างครูอาสาเพื่อดูแลเด็กและเยาวชนให้มากขึ้น จึงได้ตั้งงบประมาณ สนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2546 เป็นจำนวน 48 แห่ง และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ตั้งงบประมาณสนับสนุนให้กับองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 111 แห่ง ครอบคลุม 76 จังหวัด และมีเด็กด้อยโอกาสที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 2,825 คน

ในปีพ.ศ. 2563 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นร่วมกับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ดำเนินโครงการการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน เพื่อให้เด็กและเยาวชนนอกระบบศึกษากลุ่มเด็กด้อยโอกาสได้รับการช่วยเหลือดูแลอย่างเหมาะสม ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) และมีโอกาสเข้ารับการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอาชีพได้ตามศักยภาพและความต้องการประกอบกับเพื่อเพิ่มศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ เหมาะสม และมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น นำไปสู่การสร้างกลไกความเข้มแข็งในการค้นหา การติดตาม การจัดเก็บข้อมูล รวมถึงการวางแผนช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสอย่างยั่งยืน

จากข้อมูลดังกล่าวเห็นได้ว่าการดำเนินงานการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นโครงการที่เกิดผลกระทบต่อสังคม ภาคส่วนต่าง ๆ และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้จำเป็นต้องมีการดำเนินการติดตามและประเมินผลโครงการ เพื่อสะท้อนการดำเนินงานว่าผู้เกี่ยวข้อง และกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการพัฒนามีการดำเนินการอย่างไร ประกอบด้วยสภาพการดำเนินงาน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน รวมถึงปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยให้ได้ประเด็นคำตอบที่จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการดำเนินการและปรับปรุงพัฒนาการดำเนินการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

(1) อะไรเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

(2) อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้การดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นสามารถนำไปสู่การขยายผลสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

(2) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส นำไปสู่การขยายผลให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ต่าง ๆ ต่อไป

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย การบรรลุเป้าหมายของโครงการ ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามโครงการ เช่น สภาพแวดล้อมในการดำเนินงาน และพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาในลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

โครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน 4 ประการ ได้แก่

1) เพื่อให้เด็กและเยาวชนนอกระบบศึกษากลุ่มเด็กด้อยโอกาสได้รับการช่วยเหลือดูแลอย่างเหมาะสมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) และมีโอกาสเข้ารับการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะอาชีพได้ตามศักยภาพและความต้องการ

2) เพื่อเพิ่มศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ และเหมาะสม

3) เพื่อพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และระดมความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนหรือเชื่อมโยงการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส

4) เพื่อศึกษาบทเรียน/รูปแบบการช่วยเหลือ และบูรณาการต่อยอดโครงการจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และสร้างกลไกความเข้มแข็งในการค้นหา การติดตาม การจัดเก็บข้อมูล รวมถึงการวางแผนช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส

1.4.2 ขอบเขตด้านแนวคิดในการประเมิน

การศึกษาคำนี้ประยุกต์ใช้แนวคิดการประเมินรูปแบบ CIPIEST ในการออกแบบการประเมิน เพื่อการใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาโครงการ เน้นการปรับปรุงและต่อยอด ทำให้ประเมินครอบคลุมองค์ประกอบทุกด้านอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ ไม่เน้นการวิเคราะห์จุดใดจุดหนึ่งแต่เป็นการประเมินอย่างต่อเนื่องทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วนโดยพิจารณาจากความสอดคล้องของการพัฒนาในองค์ประกอบต่าง ๆ กับนโยบายและเป้าหมายของการพัฒนาเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะของการดำเนินงานประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านบริบท (Context Evaluation)
- 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation)
- 3) ด้านกระบวนการ (Process Evaluation)
- 4) ด้านผลกระทบ (Impact Evaluation)
- 5) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation)
- 6) ด้านการถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability Evaluation)

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง

ศึกษาการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบคลุมเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 61 แห่ง ในพื้นที่ 43 จังหวัด ครอบคลุมจำนวน 5 ภูมิภาค ประกอบด้วย ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยมีกลุ่มเป้าหมายแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่มีอายุ 2-25 ปี ที่ไม่ได้เข้าเรียนหรือออกจากชั้น จำนวน 761 คน
- 2) กลุ่มครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนัก/กองการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 130 คน

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยมีระยะเวลา ในการดำเนินการศึกษาตั้งแต่เดือนสิงหาคม - ธันวาคม 2564

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(1) ทราบถึงปัจจัยความสำเร็จ และปัญหาอุปสรรค เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีความยั่งยืน ต่อเนื่อง และสามารถขยายผลสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างครอบคลุมทุกระดับต่อไป

(2) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้ข้อมูลผลผลิต ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อใช้ในการขยายผลการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ต่าง ๆ ต่อไป

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครู และเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้มีการศึกษาเอกสารทางวิชาการ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยต่าง ๆ ซึ่งแบ่งได้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1 เด็กด้อยโอกาส

2.1.1 ความหมายของเด็กด้อยโอกาส

ตุลยา โภกอุจน์ (2540) กล่าวว่า เด็กด้อยโอกาส คือ เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก ส่งผลให้ขาดโอกาสในการรับบริการขั้นพื้นฐานและการศึกษาตามปกติจากภาครัฐ (โภกอุจน์, 2540)

วัลลภ ตั้งคณานุกรักษ์ (2540) กล่าวว่าเด็กด้อยโอกาสคือเด็กที่มีลักษณะ 4 ประการ คือ

1. อยู่ในสถานที่ที่เป็นปัญหากระทบทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสถานะในสังคม
2. มีการดำรงชีวิตอย่างยากลำบาก ล่อแหลมและเสี่ยงอันตรายจากสังคมรอบตัว
3. ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ จากครอบครัวและสถาบันต่างๆ เท่าที่ควร
4. ไม่สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมตามมาตรฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้ให้ความหมาย เด็กด้อยโอกาสไว้ว่า หมายถึง เด็กที่อยู่ในสภาวะแตกต่างจากเด็กทั่วไป ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาได้ และมีความจำเป็นต้องได้รับการบริการกรณีพิเศษเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษากับเด็กทั่วไป

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) กล่าวว่า เด็กด้อยโอกาส คือ กลุ่มเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี (เว้นแต่ที่ต้องดูแลเป็นกรณีพิเศษ ขยายให้อายุถึง 24 ปี) ที่มีปัญหา ตกอยู่ในสภาวะยากลำบาก มีสถานภาพด้อยกว่าเด็กทั่วไป จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ เพื่อชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีและมีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมกับช่วงวัย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2551) กล่าวว่า ผู้ด้อยโอกาส หมายถึง ผู้ที่ประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การศึกษา และสาธารณสุข ส่งผลให้ได้รับความเสียเปรียบและความไม่เป็นธรรมทางกฎหมาย เช่น คนยากจน เด็กที่ถูกทารุณ เด็กเร่ร่อนขอทาน แรงงานเด็ก รวมทั้งผู้ที่อยู่ในกระบวนการค้ามนุษย์ เป็นต้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2551)

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2553) กล่าวว่า เด็กด้อยโอกาส (Underprivileged Children) หมายถึง เด็กที่ประสบปัญหาต่างๆ อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม หรืออยู่ในสภาพที่ด้อยกว่าเด็กทั่วไป

ฐิชาธิร์ม พะยอมยงค์ (2554) กล่าวว่า เด็กด้อยโอกาส คือ กลุ่มเด็กที่มีลักษณะด้อยกว่าเด็กโดยทั่วไป และมีปัญหาที่ก่อให้เกิดความยากลำบาก เช่น ความยากจน กำพริ้ร่า ถูกทอดทิ้ง และเด็กเร่ร่อน เป็นต้น (พะยอมยงค์, 2556)

ประยทุธิ์ หลักรคำ (2559) กล่าวว่า เด็กด้อยโอกาส หมายถึง เด็กที่มีชีวิตความเป็นอยู่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไปในสังคม สมควรแก่การได้รับความช่วยเหลือเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้เท่าเทียมกับคนในสังคม

ศูนย์การศึกษาอนุกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายพิเศษ (2561) ให้ความหมายผู้ด้อยโอกาสไว้ว่า หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนและผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจสังคม การศึกษา สาธารณสุข กฎหมาย การเมือง รวมทั้งภัยธรรมชาติและภัยจากสงคราม ที่ยังไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรให้ความช่วยเหลือในการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐและการศึกษา ส่งผลให้ไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น

จากที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่าเด็กด้อยโอกาส หมายถึง กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 24 ปีที่ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสาธารณสุข ซึ่งอาจประสบปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือประสบปัญหาร่วมกันในลักษณะปัญหาเชิงซ้อน ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพในการดำรงชีวิตและโอกาสการเข้าถึงบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานจากภาครัฐ เช่น การศึกษา ที่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไปในสังคม ไม่ได้ได้รับการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมตามช่วงวัย เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม และนำไปสู่การเกิดปัญหาสังคมในอนาคต

2.1.2 ประเภทของเด็กด้อยโอกาส

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2553) กล่าวถึงลักษณะของเด็กด้อยโอกาส โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มเด็กถูกละเมิดสิทธิ คือ กลุ่มเด็กที่ขาดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ ส่งผลต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยสถานภาพที่ด้อยกว่าเด็กทั่วไป ได้แก่

1.1 เด็กถูกรุณ หมายถึง เด็กที่ถูกทำร้ายร่างกายหรือถูกคุกคามต่อสุขภาพหรือสวัสดิภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

1.2 แรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ซึ่งต้องทำงานในภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรมและการบริการ โดยจะได้รับค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม

- 1.3 เด็กถูกข่มขืน หมายถึง เด็กที่ถูกกระทำการใด ๆ อันเป็นการกระตุ้นพฤติกรรมทางเพศ โดยการบังคับหรือข่มขู่จากบุคคลอื่น เพื่อให้เด็กตอบสนองความต้องการโดยที่เด็กไม่ยินยอม
 - 1.4 โสเภณีเด็ก หมายถึง เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ซึ่งประกอบอาชีพหรือเป็นส่วนร่วมในอาชีพเกี่ยวกับการให้บริการทางเพศ
- 2) กลุ่มเด็กถูกปล่อยปละละเลย คือ กลุ่มเด็กที่ไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัวหรือหน่วยงาน นำไปสู่การเสียเปรียบและขาดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพตามช่วงวัย ได้แก่ เด็กเร่ร่อน เด็กถูกทอดทิ้งหรือกำพร้า เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ยากจนมาก เด็กในสลัม เด็กถูกรกรมกรก่อสร้าง และเด็กชนกลุ่มน้อย
 - 3) กลุ่มเด็กที่ประพฤตินั้นไม่เหมาะสม คือ กลุ่มเด็กที่กระทำหรือมีความประพฤติที่ไม่ถูกต้อง ขัดต่อข้อกำหนด ระเบียบ หรือค่านิยมของสังคม ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมในอนาคต ได้แก่ เด็กติดยาเสพติดและสารระเหย เด็กมีวุ่นวายในสถานบริการเรีงรมย์ และเด็กตั้งครรณ์อกสมรส
 - 4) กลุ่มเด็กพิการ คือกลุ่มเด็กที่มีความพิการทั้งทางร่างกายและสติปัญญา ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น เด็กที่ความบกพร่องในการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย และเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 5) กลุ่มเด็กที่ได้รับเชื้อหรือได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์
กระทรวงศึกษาธิการ (2553) ได้จำแนกประเภทของเด็กด้อยโอกาส ออกเป็น 10 ประเภท ได้แก่
 - 1) เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ) หมายถึง เด็กที่อยู่ในครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี ซึ่งไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน ส่งผลให้มีชีวิตอยู่อย่างลำบาก หมายถึงรวมถึงเด็กในแหล่งชุมชนแออัด สลัม บุตรของกรรกรก่อสร้าง และเด็กที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกล ขาดโอกาสจะได้รับการศึกษาและบริการพื้นฐานอื่น ๆ
 - 2) เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือเด็กกำพร้า หมายถึง เด็กที่มารดาคลอดทิ้งไว้ในโรงพยาบาลหรือตามสถานที่ต่าง ๆ รวมไปถึงเด็กที่บิดามารดาปล่อยทิ้งไว้ให้มีชีวิตอยู่ลำพังหรืออยู่กับบุคคลอื่น โดยไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุจากปัญหาการหย่าร้างหรือครอบครัวแตกแยก มีสภาพชีวิตอยู่ท่ามกลางความสับสนขาดความรัก ความอบอุ่น ตลอดถึงเด็กที่ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู อันเนื่องมาจากสาเหตุอื่น
 - 3) เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน ดำรงชีวิตอยู่ตามสถานที่สาธารณะต่างๆขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เสี่ยงต่อการเป็นปัญหาสังคมในอนาคต

4) เด็กชนกลุ่มน้อย หมายถึง เด็กที่เติบโตจากสังคมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ มีปัญหาเกี่ยวกับการถือสัญชาติไทย ส่งผลต่อโอกาสได้รับการศึกษาหรือบริการอื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นเด็กในครอบครัวที่อพยพเข้ามาอาศัยตามบริเวณแนวชายแดนของประเทศไทย เช่น ชาวเขา ชาวเล เป็นต้น

5) เด็กที่ถูกทารุณ หมายถึง เด็กที่ทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ส่งผลต่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่เป็นสุข ระวัง หวาดกลัว เนื่องจากถูกกดดัน บีบบังคับอย่างรุนแรง

6) เด็กที่ถูกบังคับให้ใช้แรงงานหรือแรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่ไม่สมัครใจรวมถึงถูกบังคับให้ทำงานโดยใช้แรงงาน สูญเสียโอกาสที่จะได้รับการศึกษา และการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพตามช่วงวัย

7) เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศหรือโสเภณีเด็ก หมายถึง เด็กที่ถูกบังคับล่อลวงให้ขายบริการทางเพศหรือถูกชักจูงให้ต้องตกอยู่ในสภาพเสี่ยงต่อการประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ

8) เด็กติดสารเสพติด หมายถึง เด็กที่ติดสารเสพติดประเภทต่าง ๆ เช่น ยาเสพติด สารระเหย หรือยาเสพติดชนิดอื่น ๆ ที่ให้โทษ รวมทั้งเด็กกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกชักนำให้ประพฤติตนไม่เหมาะสมแสวงหาผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพผิดกฎหมาย สุ่มเสี่ยงต่อการเป็นปัญหาสังคมและก่ออาชญากรรมในอนาคต

9) เด็กในสถานพินิจหรือสถานคุ้มครองเด็กและเยาวชน หมายถึง กลุ่มเด็กที่กระทำความผิดและถูกควบคุมในสถานที่ควบคุมเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย

10) เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจ หมายถึง กลุ่มเด็กที่ติดเชื้อเอดส์ หรือได้รับผลกระทบจากการที่บิดาหรือมารดาติดเชื้อเอดส์ ถูกสังคมรังเกียจ และเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถเข้ารับการศึกษาหรือบริการอื่น ๆ ร่วมกับเด็กปกติทั่วไปได้

คณะกรรมการกรมส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (2554) ได้กล่าวถึงลักษณะของเด็กด้อยโอกาส ว่าเป็นกลุ่มเด็กที่มีความจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มเด็กที่ถูกกระทบจากปัจจัยทางด้านครอบครัวเป็นหลัก หมายถึง กลุ่มเด็กที่ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาครอบครัว เช่น เด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้งหรือถูกปล่อยปละละเลย เด็กเร่ร่อน อาจหมายรวมถึงเด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ และเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ

2) กลุ่มเด็กที่ถูกกระทบจากปัจจัยด้านรัฐเป็นหลัก หมายถึง กลุ่มเด็กที่ได้รับผลกระทบจากภาครัฐ อาจไม่ได้รับสิทธิหรือการบริการขั้นพื้นฐานเทียบเท่าเด็กปกติทั่วไป เช่น เด็กชาวเขา เด็กชนกลุ่มน้อย เด็กชาติพันธุ์ เด็กพลัดถิ่น เด็กไม่มีสัญชาติ/ไม่มีหลักฐานการเกิด และเด็กถูกแรงงานต่างชาติ

3) กลุ่มเด็กที่ถูกกระทบจากปัจจัยครอบครัวร่วมกับปัจจัยภาครัฐ หมายถึง กลุ่มเด็กที่ได้รับผลกระทบเชิงซ้อนจากปัญหาครอบครัวและการขาดสิทธิสถานะทางภาครัฐในเวลาเดียวกัน เช่น แรงงานเด็ก เด็กที่ตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์ เด็กในกระบวนการยุติธรรม เด็กในชุมชนแออัด และเด็กที่ใช้ความรุนแรง (คณะกรรมการกรมส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2554)

จากที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า เด็กด้อยโอกาสสามารถแบ่งได้ตามประเภทของปัญหาที่ประสบ ส่งผลต่อลักษณะความด้อยโอกาสที่แตกต่างกัน และสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ 5 กลุ่ม ได้แก่ เด็กยากจน เด็กกำพร้าหรือถูกปล่อยปละละเลย เด็กถูกละเมิดสิทธิและขาดสถานะ เด็กพิการทั้งร่างกาย และสติปัญญา และเด็กประพฤติตนไม่เหมาะสม

2.2 กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ

2.2.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่มีการตราเป็นพระราชบัญญัติ เกี่ยวกับการศึกษาระดับแรกของไทย มีการให้ความหมายคำนิยามต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น สถานศึกษา บุคลากร และรูปแบบการจัดการศึกษา โดยมีการกล่าวถึงการศึกษานอกระบบไว้ว่า เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลา ของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหา และหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

2.2.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายด้านการศึกษาระดับหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นรูปแบบของการศึกษาที่มีความสำคัญและได้ถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ว่าด้วย การศึกษาตลอดชีวิต อันประกอบด้วย การศึกษา ในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 มีหลักการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชาชน และให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา รวมทั้งสถานศึกษา อาจจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบหรือการศึกษา ตามอัธยาศัย รูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ โดยเป็นการผสมผสานระหว่างการศึกษาทั้งสาม รูปแบบ เพื่อให้สามารถ พัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ โดยมีรายละเอียด และสาระสำคัญดังนี้

(1) คำนิยามที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

“การศึกษานอกระบบ” หมายความว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ และ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียน หรือฝึกอบรม ที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

“การศึกษาตามอัธยาศัย” หมายความว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวัน ของบุคคล ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

“ภาคีเครือข่าย” หมายความว่า บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่น รวมทั้งสถานศึกษาอื่น ที่มีโด่งสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีส่วนรวมหรือมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

(2) เป้าหมายในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้มีการกล่าวถึงการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ โดยกำหนดให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายดังต่อไปนี้

1) ประชาชนได้ รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใ้ไขความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิต

2) ภาคีเครือข่ายเกิดแรงจูงใจและมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษา มาตรา ๘ การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิต ทั้งในดานการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษา ในระบบและการศึกษานอกระบบได้

จากที่กล่าวมา ทำให้ทราบว่าประเทศไทยมีกฎหมายรองรับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีการกำหนดค่านิยมขององค์กรประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส รวมทั้งมีการกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงานในการจัดการศึกษา เพื่อให้หน่วยงาน องค์กรภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ

สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้มีคุณภาพ

2.3 การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในไทยและต่างประเทศ

2.3.1 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในไทย

กมล รอดคล้าย (อ้างถึงใน ศาลินี บุญเกื้อ, 2538) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาสำหรับเด็กเร่ร่อน โดยทั่วไปสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

(1) Street-based Program เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนข้างถนน โดยครูผู้สอนต้องลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติงาน โดยการให้คำปรึกษาแนะนำและจัดการเรียนการสอน รวมทั้งประสานส่งต่อให้เด็กได้รับการดูแลช่วยเหลือตามความเหมาะสมรายบุคคล

(2) Center-based Program แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

2.1 Drop-in Center เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ให้เด็กเร่ร่อนมาอยู่ร่วมกันในช่วงเวลากลางวัน โดยมีครูผู้สอนจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะ รวมทั้งพัฒนาบำบัดฟื้นฟูเด็กเร่ร่อนดังกล่าว

2.2 Temporary Shelter เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีการจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวให้เด็กเร่ร่อนได้มารวมตัวกันเพื่อศึกษาและทำกิจกรรม ในลักษณะของ Comprehensive Center กล่าวคือ มีการฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะอาชีพเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมตามศักยภาพเด็กรายบุคคล

(3) Community-based Program เป็นรูปแบบการดูแลเด็กเร่ร่อนบนท้องถนน โดยใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นแกนสำคัญในการมีส่วนร่วมสำหรับการพัฒนาทักษะและศักยภาพของเด็กเร่ร่อน

อาชัญญา รัตนอุบล (2541) กล่าวถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสว่าควรคำนึงถึงประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การให้ความรักและความเข้าใจเด็กด้อยโอกาส เพื่อเป็นสร้างแรงจูงใจให้เด็กเกิดความศรัทธาในตัวผู้สอนและเกิดความอยากเรียนรู้

2. กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ต้องมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับศักยภาพและความต้องการส่วนบุคคลของเด็กด้อยโอกาส

3. การชื่นชมและให้กำลังใจเมื่อเด็กด้อยโอกาสสามารถทำได้ เพื่อเป็นการเสริมแรงให้เด็กด้อยโอกาสที่มักคิดว่าตนเองไม่มีคุณค่า อีกทั้งผู้จัดการศึกษาต้องเคารพและยอมรับในความแตกต่างของบุคคล

4. องค์ความรู้ที่สอนเด็กด้อยโอกาสควรเป็นทักษะที่สามารถนำไปปรับใช้ได้
ในชีวิตประจำวัน หรือใช้ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีเหตุผล

5. การเปิดโอกาสให้เด็กด้อยโอกาสมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ผ่านการเรียนรู้จาก
การปฏิบัติจริงและมีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนเพื่อสร้างความรักและสามัคคีในหมู่คณะ

กระทรวงศึกษาธิการ (2548) ได้กล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิและกำหนดนโยบาย
การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส โดยมีวิสัยทัศน์ คือ เด็กด้อยโอกาสทุกคนต้องมีสิทธิ
และมีโอกาสในการรับบริการการศึกษาจากภาครัฐอย่างทั่วถึง ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอาชีพ
สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศต่อไป โดยได้กำหนดเป้าหมาย
คือ เด็กด้อยโอกาสทุกคนต้องเข้าถึงการบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพภายใน
ปี พ.ศ. 2554 และกำหนดวาระเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการ ดังนี้

1. ปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึง
การบริการทางการศึกษา รวมทั้งมีการปรับปรุงระเบียบที่เอื้อต่อการเข้าถึงของเด็กด้อยโอกาส

2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐ ท้องถิ่น และชุมชน ในกระบวนการพัฒนา
ศักยภาพ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

3. จัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางไปยังภูมิภาคและท้องถิ่น พร้อมจัดหางบประมาณ
สนับสนุนจากแหล่งอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

4. กำหนดแผนงานเกี่ยวกับการสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสให้มี
ความชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ยังได้กำหนด
แผนยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ประกอบด้วยนโยบายจำนวน 5 ข้อ ดังนี้

1. นโยบายข้อที่ 1 การให้บริการทางการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสทุกคนอย่างทั่วถึง
และเสมอภาค ภายใต้หลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยการจัดการศึกษาหลากหลาย
รูปแบบที่มีความเหมาะสมต่อศักยภาพและช่วงวัย มีความยืดหยุ่นและมีการนำนวัตกรรมมาปรับใช้
เช่น การจัดการศึกษาเชิงรุกโดยใช้ระบบ ICT สำหรับเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และแนะแนวการศึกษา
รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์ Hotline สำหรับให้ความช่วยเหลือในการติดตามเด็กและเยาวชนรายบุคคล

2. นโยบายข้อที่ 2 การจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพโดยเน้นการเรียนรู้ทักษะชีวิตซึ่งมี
ความเหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาส ผ่านการบูรณาการทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม และทักษะ
พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต มีการประเมินเด็กด้อยโอกาสรายบุคคลก่อนและหลังการเข้ารับ
บริการ ประกอบกับการสร้างแรงจูงใจให้กับครอบครัวและสังคม ให้มีความเข้าใจและมีส่วนร่วม
การเข้ารับบริการทางการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส รวมทั้งมีการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้
ตลอดชีวิตสำหรับให้บริการเด็กด้อยโอกาสให้เพียงพอ

3. นโยบายข้อที่ 3 การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีระบบการจัดสรรทรัพยากร และปัจจัยพื้นฐานสำหรับการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องและเหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาส มีการจัดตั้ง กองทุนเพื่อช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส กำหนดหลักเกณฑ์ จัดสรรงบประมาณช่วยเหลือรายหัว เพื่อสนับสนุนไปยังชุมชนในท้องถิ่น

4. นโยบายข้อที่ 4 การจัดระบบบริหารจัดการที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีการปรับแก้กฎหมาย ระเบียบ จัดทำ ฐานข้อมูลเด็กด้อยโอกาส และจัดให้สถานศึกษาที่เพียงพอสำหรับเด็กด้อยโอกาส รวมทั้งการส่งเสริม ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มีการบูรณาการความร่วมมือ ในการให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส การประสานงานระหว่างหน่วยงานกำหนดนโยบายและหน่วยงานปฏิบัติ และจัดให้มีระบบติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานดังกล่าว เพื่อการจัดการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาสได้อย่างมี ประสิทธิภาพสูงสุด

5. นโยบายข้อที่ 5 การสร้างและพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ให้มีความพร้อมสำหรับส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเด็กด้อยโอกาสได้อย่างมีคุณภาพ เหมาะสม ต่อช่วงวัย และทันสมัย โดยมีการสร้างเครือข่ายขององค์กรและพัฒนาศักยภาพของเครือข่าย ให้มีประสิทธิภาพ ผ่านการวิจัยและติดตามผลการดำเนินงานของเครือข่ายดังกล่าว

2.3.2 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในต่างประเทศ

การจัดการศึกษาช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในต่างประเทศเป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่สามารถ สะท้อนปัญหา รูปแบบนโยบาย และการดำเนินงาน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาการดำเนินการ จัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสให้มีความชัดเจนมากขึ้น โดยผู้วิจัยได้ศึกษาการดำเนินงาน ของประเทศต่าง ๆ จำนวน 3 ประเทศ เพื่อให้เห็นแนวทางของประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร (Butt, 2020) สหรัฐอเมริกา (Banghart, 2018) และสาธารณรัฐประชาชนจีน (Hu, 2010) เพื่อเป็นตัวอย่างการดำเนินนโยบายของประเทศพัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนา ที่มีบริบท ที่คล้ายคลึงกับลักษณะสังคมของประเทศไทย (Hong, 2019)

ตารางที่ 1 ตารางแสดงประเด็นเปรียบเทียบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสต่างประเทศ

ประเด็น	สหราชอาณาจักร	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐประชาชนจีน
ที่มาของปัญหา	เกิดจากประชาชนในพื้นที่ ความยากจน จึงให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเอง และครอบครัวและเป็นที่มาของการปล่อยปละละเลยเด็ก และเยาวชนทำให้ไม่ได้รับการศึกษาได้อย่างเหมาะสม และมีคุณภาพ	มีสาเหตุหลักมาจากการโยกย้ายถิ่นฐานของประชาชนที่มาจากต่างประเทศ ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการและบริการขั้นพื้นฐานได้	เกิดจากการโยกย้ายถิ่นฐานภายในประเทศจากชนบท เข้าสู่เมืองทำให้บริเวณชุมชนเมืองไม่สามารถจัดหาทรัพยากรรองรับความต้องการของเด็กและเยาวชนได้อย่างเพียงพอ
รูปแบบการดำเนินนโยบาย	เน้นการกระจายอำนาจ การให้บริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการจัดการศึกษา สู่หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น เป็นผู้ขับเคลื่อน เพื่อเป็นการกระจายการบริการให้ทั่วถึง เท่าเทียม และมีประสิทธิภาพ	ดำเนินนโยบาย family friendly สำหรับครอบครัว ในชุมชนที่มีความยากจน โดยมีการจัดลำดับคุณสมบัติของครอบครัวตามความเหมาะสม การลดหรือยกเว้นค่าใช้จ่าย การยกเว้นการรอเข้าโครงการ และการร่วมมือกับโครงการอื่นเพื่อช่วยเหลือชุมชน	ดำเนินนโยบายในลักษณะการกระจายอำนาจสู่ระดับท้องถิ่นโดยมีการดำเนินการสนับสนุนงบประมาณจากส่วนกลาง สำหรับบริหารจัดการในท้องถิ่นประกอบกับมีการขับเคลื่อนนโยบาย Children protection system โดยอาศัยภาคความร่วมมือระดับชาติ
วิธีดำเนินการ	มีการดำเนินการ 3 ลักษณะ ได้แก่ การดูแลแบบกลุ่ม ผู้ดูแล การดูแลแบบสถานศึกษา	กำหนดนโยบายโดยมีกลยุทธ์ในการดำเนินการ ได้แก่	มีการออกแบบให้หน่วยงานภาครัฐ ระดับส่วนกลาง เป็นผู้กำหนดนโยบายเพื่อให้

ประเด็น	สหราชอาณาจักร	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐประชาชนจีน
วิธีดำเนินการ	และการดูแลโดยอาศัยครูผู้ดูแลเด็ก ประกอบกับขับเคลื่อนให้มีการดูแลจากครอบครัว มีการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมทางบ้านให้มีความเหมาะสมและสร้างความมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากผู้ปกครอง	<ul style="list-style-type: none"> - ออกแบบการทำงานที่ยืดหยุ่น ให้เหมาะสมกับสภาพของชุมชน - สร้างแรงดึงดูด และจูงใจให้ครอบครัวที่มีเด็กด้อยโอกาสเข้าร่วมโครงการ - วิเคราะห์ความต้องการการรับความช่วยเหลือนำไปสู่การให้ความช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสมตรงต่อความต้องการ - จัดลำดับความสำคัญในการได้รับบริการ 	<ul style="list-style-type: none"> องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำแผนปฏิบัติการการจัดการจัดการศึกษาทุกรูปแบบรวมทั้งการศึกษา นอกกระบบและตามอัธยาศัยที่ครอบคลุมเหมาะสมกับความ ต้องการของเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่

2.4 โครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส

สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

2.4.1 ความเป็นมาของโครงการ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพุทธศักราช 2550 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และในปี 2552 รัฐบาลมีมติคณะรัฐมนตรีจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย 15 ปี โดยนับตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งจะเป็นช่วงอายุ 18 ปี สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่ให้เด็กทุกคนที่อายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ได้รับการอบรมสั่งสอนและการพัฒนา โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในมาตรา 50 หมวด 4 ข้อ (4) ว่ามีหน้าที่เข้ารับการศึกษอบรมในการศึกษาภาคบังคับ และในมาตรา 54 ระบุให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมจัดการศึกษาทุกระดับ ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม

และสติปัญญาให้สมกับวัยอย่างมีคุณภาพ และได้มาตรฐานสากล มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยรัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยรัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุน หรือให้ผู้บริจาคทรัพย์เงินเข้ากองทุน ได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษี เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก ราชกิจจานุเบกษา 6 เมษายน 2560)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับแก้ไขพุทธศักราช 2545 ระบุเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในหมวด 2 มาตรา 10 เรื่อง สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคล มีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” เพื่อให้ประชาชนไทยทุกเพศ ทุกวัย ได้มีโอกาสรับการศึกษาอย่างทั่วถึง ให้มีความพร้อมที่จะร่วมมือกันพัฒนาประเทศต่อไป

รัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ขึ้นมาตาม “พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ.2561 มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และดำเนินโครงการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู เพื่อตอบสนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จึงส่งผลเด็กที่อยู่ในประเทศไทยทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว กสศ. จะดำเนินการเองหรือร่วมกับหน่วยงานอื่นของรัฐหรือภาคเอกชนในการดำเนินการก็ได้ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเข้ามาร่วมเสนอแนวคิด วิธีการทำงานใหม่หรือวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับบริบทหรือพื้นที่ของผู้เสนอโครงการ ไม่เข้าซ้อนกับงานประจำที่หน่วยงานปฏิบัติอยู่แล้ว ซึ่งการดำเนินงานของ กสศ. ปีงบประมาณ 2562 ที่ผ่านมา ได้สนับสนุนงบประมาณให้กับ 20 จังหวัด (ประกอบด้วย ภาคเหนือ: จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง จังหวัดน่าน จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย จังหวัดแพร่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภาคกลาง/ตะวันตก/ตะวันออก: จังหวัดนครนายก จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: จังหวัดขอนแก่น จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดนครราชสีมา ภาคใต้: จังหวัดภูเก็ต จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดยะลา จังหวัดสงขลา) ในโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา และในปีงบประมาณ 2563 กสศ. ยังคงให้การสนับสนุนการดำเนินงานของ 20 จังหวัดต่อเนื่อง โดยได้ขยายความร่วมมือไปยังหน่วยงานภาคี

ที่มีความสนใจในการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ เด็กปฐมวัยที่ยากจนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก รวมทั้งเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะปัญหาเด็กและเยาวชน ที่ถูกปล่อยปละละเลย เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน แรงงานเด็ก ขอทานเด็ก โสเภณีเด็ก เด็กถูกทำร้าย หรือถูกข่มขืน เด็กไร้สัญชาติ เด็กติดเอดส์ ซึ่งเด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด ไม่ได้เรียนหนังสือและนับวันจะมีจำนวนมากขึ้น ที่ศึกษาสถานการณ์นักเรียนด้อยโอกาสจำแนกรายภาค พบว่า ภาคเหนือมีอัตรานักเรียนด้อยโอกาสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.00 ของจำนวนนักเรียนในพื้นที่ทั้งหมด เมื่อจำแนกประเภทความด้อยโอกาส พบว่าส่วนใหญ่เป็นและนักเรียนยากจน ร้อยละ 94.14 และเป็นเด็กด้อยโอกาสที่เป็นเด็กไร้สัญชาติและมีพ่อแม่ที่ไร้สัญชาติ คิดเป็นร้อยละ 52.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด 745,392 คน ปัญหาสิทธิที่เด็กเร่ร่อนที่ไร้สัญชาติ ต้องประสบในด้านการศึกษาโรงเรียนส่วนใหญ่ต้องการรับเด็กที่มีหลักฐานเท่านั้น เนื่องจากงบประมาณที่รัฐจัดให้เพื่อการศึกษา คิดคำนวณจากเด็กที่มีเลขประจำตัวประชาชน ทำให้เด็กที่ไม่มีเลขทะเบียนราษฎร ไม่ได้รับการรับรองจากสถานศึกษา แม้ว่าจะมีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานวัน เดือน ปีเกิดในการรับนักเรียน นักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2535 และแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรและเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ที่กำหนดให้โรงเรียนจะต้องรับเข้าศึกษาเมื่อเด็กอายุครบเกณฑ์ ปัญหาการสาธารณสุข หากเด็กไม่มีสัญชาติไทย ก็ประสบปัญหาในการรักษาพยาบาล เมื่อไม่มีบัตรประชาชน ก็ใช้บัตร 30 บาท เพื่อรักษาโรคไม่ได้ ปัญหาการประกอบอาชีพ เมื่อไม่มีหลักฐานบัตรประชาชน ไม่ได้รับการศึกษา ทำให้โอกาสในการหางานทำน้อยลง และอาจจะต้องไปประกอบอาชีพที่รายได้น้อย หรือประกอบอาชีพอาชญากรรม เช่น ปล้น ชิงทรัพย์ ค้ายาเสพติด ค้าประเวณี และก่อปัญหาสังคม เช่น เสพยาเสพติด ก่อการทะเลาะวิวาท ฯลฯ นอกจากนี้ เด็กไร้สัญชาติยังมีปัญหาทางจิตใจ เช่น รู้สึกแปลกแยก ขาดความภาคภูมิใจและท้อแท้ไม่มีความหวังในอนาคตเด็กไร้สัญชาติไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ เพราะหน่วยงานเกรงว่าจะมีความผิดในการช่วยเหลือคนต่างด้าว ตามกฎหมาย

นอกจากนี้ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งมีการจัดตั้งหรือยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร เนื่องจากการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทสู่เมืองทำให้เกิดชุมชนในเขตเมืองที่แออัดมากขึ้น มีจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่เพิ่มขึ้นแต่ในขณะเดียวกันขนาดของครอบครัวกลับเล็กลง และมีการหย่าร้างเพิ่มขึ้น และทอดทิ้งเด็กให้อยู่กับปู่ย่าตายายมากขึ้น ตลอดจนลักษณะของความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเกิดกลุ่มเด็กด้อยโอกาสในเขตเมืองหรือสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้น แม้เด็กเหล่านี้จะอาศัยอยู่ในเขตชุมชนเมือง

สามารถเข้าถึงการจัดบริการสาธารณะด้านการศึกษาของหน่วยงานภาครัฐได้ แต่กลับขาดโอกาสทางการศึกษา หากเด็กด้อยโอกาสกลุ่มนี้ได้มีโอกาสในการศึกษาหรือพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ จะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้น การสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มนี้จึงถือได้ว่าเป็นการสร้างคุณภาพบุคคลและสังคมให้แก่ประเทศชาติด้วย

เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2563 สำนักพัฒนาการเรียนรู้เชิงพื้นที่ กสศ. ได้เชิญเครือข่ายองค์กรที่มีประสบการณ์ด้านการทำงานร่วมกับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ประมาณ 30 เครือข่ายจากทั่วประเทศ ผู้เข้าร่วมการประชุมจำนวนประมาณ 60 คน มาหารือแนวทางการช่วยเหลือกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา และต่อมาทางเครือข่ายพบว่า กสศ. ได้จัดทำประกาศเรื่องการสนับสนุนทุนโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา ปีการศึกษา 2563 ทางเครือข่ายเห็นว่าเป็นโอกาสที่จะได้ต่อยอดการทำงานเพื่อช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา จึงมีความสนใจที่จะพัฒนาข้อเสนอโครงการมาเพื่อขอรับการสนับสนุนการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายเชิงพื้นที่ เพื่อเป็นการเสริมพลังให้กับองค์กรที่ทำงานเพื่อช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายนี้ พร้อมทั้งยังสามารถพัฒนาครูที่ดูแลเด็กอีกด้วย

2.4.2 ทุนเติมและประสบการณ์ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเป็นส่วนราชการที่จัดตั้งขึ้นใหม่ในสังกัดกระทรวงมหาดไทยที่มีบทบาทภารกิจสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการพัฒนาและให้คำปรึกษา แนะนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การบริหารงานบุคคล การเงินการคลัง และการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความเข้มแข็ง และมีศักยภาพในการให้บริการ สำหรับภารกิจการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีกองส่งเสริมและพัฒนากิจการการศึกษาท้องถิ่น เป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และประสานการบริหารจัดการด้านการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกระดับ พัฒนากิจการด้านเด็ก เยาวชน ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการศึกษา และวิเคราะห์และจัดทำมาตรฐานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาท้องถิ่นในทุกระดับ

กลุ่มงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น กองส่งเสริมและพัฒนากิจการการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นกลุ่มงานที่มีภารกิจในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมสนับสนุนพัฒนากิจการการศึกษาให้แก่เด็กนอกระบบ (เด็กด้อยโอกาส) ซึ่งได้ดำเนินการดำเนินการภารกิจดังกล่าวมาตั้งแต่ปี 2539 โดยสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครองในขณะนั้น ได้มีการสำรวจพบว่าในเขตเทศบาลที่มีชุมชนหนาแน่น มีเด็ก และเยาวชนเร่ร่อนอาศัยอยู่ตามสวนสาธารณะ ศูนย์การค้า ตลาดสด

ตึกร้าง ป้ายรถสาธารณะ สถานีขนส่ง และวัดเป็นจำนวนมาก จึงได้ตั้งงบประมาณสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นโครงการสอนเด็กเร่ร่อนในเขตเมืองขึ้นมาตั้งแต่ปี 2539 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กเร่ร่อนได้รับการศึกษาดูแลจากรัฐ ในระยะแรกได้ดำเนินการจัดสรรงบประมาณให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 10 แห่ง เพื่อจ้างครูอาสาสอนเด็กเร่ร่อน และสนับสนุนค่าวัสดุการศึกษา และได้สนับสนุนโครงการนี้มาโดยตลอดทุกปี จนปัจจุบันกลุ่มงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ขับเคลื่อนงานดังกล่าว จนครอบคลุมทั้ง 76 จังหวัด มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมโครงการจำนวน 111 แห่ง ซึ่งผลการดำเนินการในปีที่ผ่านมากรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเครือข่ายโครงการได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบการดำเนินการในการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส ดังนี้ 1) การลงชุมชนและพื้นที่เสี่ยง เพื่อวิเคราะห์กำหนดพื้นที่และเวลาที่เหมาะสมในการทำงานตามสถานที่ที่เด็กอาศัยอยู่ เช่น ตามสาธารณะ ห้างสรรพสินค้า ร้านเกมส์ ร้านสะดวกซื้อ 2) จัดทำทะเบียนประวัติ เก็บข้อมูลและจัดทำบันทึกการออกพื้นที่ปฏิบัติงาน เช่น ข้อมูลประวัติของเด็ก ครอบครัว พฤติกรรม ปัจจัยที่นำไปสู่การออกจากบ้าน พร้อมทั้งแยกกลุ่มเด็กตามสภาพปัญหาออกเป็น 6 กลุ่ม 3) กำหนดการจัดกิจกรรมจำนวนเนื้อหา 28 เรื่อง เช่น การสร้างความสัมพันธ์ การฝึกทักษะพิเศษด้านดนตรี กีฬา ศิลปะ การปลูกฝังพื้นฐานทางจริยธรรม การฝึกให้รู้จักระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคม การปรับพฤติกรรมเด็ก ความรู้พื้นฐาน (การอ่านออกเขียนได้) ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด และอันตรายต่าง ๆ เพศศึกษา และการป้องกันตนเองจากโรคร้าย เป็นต้น 4) แนะนำให้ความช่วยเหลือเด็กที่จำเป็นและเหมาะสม เช่น ประสานสถานศึกษาเพื่อส่งเด็กเข้าเรียนต่ออย่างเหมาะสม รวมทั้งทำความเข้าใจกับครู ผู้ปกครองให้ยอมรับและเข้าใจเด็ก ประสานหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน เพื่อหาแหล่งฝึกงานให้แก่เด็กที่ไม่ต้องการเรียนหนังสือต่อ รวมถึงประสานงานกับเครือข่ายเพื่อส่งตัวเด็ก เช่น พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ตำรวจสวัสดิภาพเด็ก บ้านพักเด็กและครอบครัว กศน. สาธารณสุขจังหวัด เป็นต้น โดยมีเด็กด้อยโอกาสที่ได้รับการดูแลช่วยเหลือ จำนวน 2,825 คน

นอกจากนี้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นยังร่วมเป็นคณะกรรมการในการขับเคลื่อนการส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนร่วมกับกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในคณะกรรมการ แลคณะกรรมการต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการระดับชาติเพื่อจัดการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายคณะกรรมการพัฒนานโยบายและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน คณะกรรมการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก คณะกรรมการพัฒนาระบบคุ้มครองเด็ก คณะกรรมการประเมินและติดตามผลการคุ้มครองเด็ก คณะกรรมการส่งเสริมกิจการสภาเด็กและเยาวชน เพื่อขับเคลื่อนในเชิงนโยบายในการช่วยเหลือคุ้มครอง พัฒนา เสริมสร้างทักษะชีวิตเด็กและเยาวชนที่จำเป็นในการดำรงชีวิตตามช่วงวัย และการบูรณาการภาคีเครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหา

จากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับเครือข่ายดังกล่าวมานี้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีความประสงค์จะเข้าร่วมเป็นภาคีในการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มครูสอนเด็กด้อยโอกาส และเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับ กสศ. โดยมุ่งเน้นการดำเนินงานด้านการพัฒนาระบบตัวอย่างเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา โดยการสำรวจข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย และพัฒนา กลุ่มเป้าหมายในด้านทักษะการศึกษาและอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เน้นการสร้างทักษะขั้นพื้นฐานไปจนถึงขั้นสูงตามศักยภาพของแต่ละบุคคล พร้อมส่งเสริมการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาและต่อยอดสู่การสร้างอาชีพและสร้างรายได้ในครัวเรือนที่สูงขึ้น รวมทั้งการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ด้วยการทำงานแบบมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายต่อไป

2.4.3 วัตถุประสงค์โครงการ

- 1) เพื่อให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษากลุ่มเด็กด้อยโอกาสได้รับการช่วยเหลือดูแลอย่างเหมาะสมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) และมีโอกาสเข้ารับการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะอาชีพได้ตามความศักยภาพและความต้องการ
- 2) เพื่อเพิ่มศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสม
- 3) เพื่อพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และระดมความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนหรือเชื่อมโยงการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา
- 4) เพื่อศึกษาบทเรียน/รูปแบบการช่วยเหลือ และบูรณาการต่อยอดโครงการจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น สร้างกลไกความเข้มแข็งในการค้นหา การติดตาม การจัดเก็บข้อมูล รวมถึงการวางแผนช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส

2.4.4 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. **เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา** ในการพัฒนากลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้ หมายถึง
 - 1.1 เด็กขาดโอกาส/ยากจนเข้าไม่ถึงบริการ ได้แก่ เด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือ เด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง ลูกกรรมกรว่างงานเด็กชุมชนกลุ่มน้อย เด็กที่ไม่ได้รับสัญชาติไทย เด็กที่ไม่มีสูจิบัตรหรือทะเบียนบ้าน
 - 1.2 เด็กด้อยโอกาสที่ถูกปล่อยปละละเลย ได้แก่ เด็กเร่ร่อน/ขอทาน เด็กถูกทอดทิ้ง และเด็กกำพร้าเด็กสลัม/ชุมชนแออัด

1.3 เด็กประพฤตินอกระบบไม่เหมาะสม ได้แก่ เด็กติดยาเสพติด เด็กตั้งครุภัณฑ์นอกสมรส หรือตั้งครุภัณฑ์ก่อนวัยอันสมควร เด็กก่ออาชญากรรม/ต้องคดี เด็กที่อยู่ในสถานพินิจ เด็กมีวุ่นวาย ในสถานบริการและสถานเริงรมย์

1.4 เด็กพิการทางกาย/ทางจิตใจ อารมณ์/ทางปัญญาและการเรียนรู้

2. การพัฒนาทักษะการศึกษาและอาชีพของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา เพื่อการพึ่งพาตนเอง หมายถึง การพัฒนาเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย (ข้อ 1) โดยให้ความรู้เพื่อสร้าง ทางเลือกในการศึกษาและการเลือกอาชีพตามความสนใจ และความต้องการจำเป็น และฝึกทักษะ ปฏิบัติ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพหรือพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานให้สูงขึ้นได้ หรือได้ศึกษา ในระดับสูงต่อไป

3. ครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา หมายถึง ครูสอนเด็กด้วยโอกาส และบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนัก/กองการศึกษาสังกัดองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นผู้รับผิดชอบงานเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา

4. เครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือของหน่วยงาน/องค์กร หมายถึง บุคคล /หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการพัฒนาทักษะการประกอบ อาชีพ หรือพัฒนาฝีมือแรงงานขั้นสูง หน่วยงานที่จัดการศึกษาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่สนใจเข้าร่วมการพัฒนาทักษะการศึกษาและอาชีพให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาทักษะ ความสามารถในการประกอบอาชีพได้

5. บทเรียน/รูปแบบการช่วยเหลือ และพัฒนาทักษะการศึกษาและอาชีพของเด็ก และเยาวชนนอกระบบการศึกษา หมายถึง การสร้างกลไก ระบบการค้นหาและติดตามช่วยเหลือ เด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย (ข้อ 1) ในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งด้านความรู้ การฝึกปฏิบัติการ เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงในการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพของตนเอง ได้ หรือการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาตามศักยภาพและความสนใจ

6. การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริม สนับสนุนหรือติดต่อประสานให้กลุ่มเป้าหมาย (ข้อ 1) ที่ผ่านการพัฒนาทักษะฝีมือ และฝึกปฏิบัติการอาชีพต่าง ๆ ได้รับการยกระดับและเสริมศักยภาพการสร้างงาน หรือประกอบอาชีพ ให้สูงขึ้น รวมทั้งด้านการศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป โดยใช้กลไกระดับพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพเข้ามาร่วม ดำเนินการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

2.4.5 พื้นที่ดำเนินการและกลุ่มเป้าหมาย

เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 61 แห่ง ดำเนินการในพื้นที่ 43 จังหวัด คือ จังหวัดกระบี่ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดจันทบุรี จังหวัดชลบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดชุมพร จังหวัดเชียงราย จังหวัดตรัง จังหวัดตราด จังหวัดตาก จังหวัดนครปฐม จังหวัดนครพนม จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดนราธิวาส จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดปทุมธานี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพะเยา จังหวัดพังงา จังหวัดพัทลุง จังหวัดพิจิตร จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดแพร่ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดราชบุรี จังหวัดลำพูน จังหวัดเลย จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสกลนคร จังหวัดสตูล จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสระแก้ว จังหวัดสระบุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดอุดรธานี จังหวัดอุดรดิษฐ์ และจังหวัดอุทัยธานี โดยดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในโครงการ 43 จังหวัด โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- (1) กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ที่มีอายุ 2 – 25 ปี ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษานอกระบบจากการศึกษากลางคืนในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 61 แห่ง 43 จังหวัด จำนวน 1,000 คน
- (2) กลุ่มเป้าหมายครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ที่เป็นครูสอนเด็กด้อยโอกาส และบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบงานเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา จำนวน 131 คน

ตารางที่ 2 ตารางแสดงรายละเอียดกลุ่มเป้าหมายโครงการสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในพื้นที่ 43 จังหวัด

ที่	จังหวัด	ที่	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน เด็ก (คน)	ครูสอนเด็ก ด้อยโอกาส และบุคลากร ทางการศึกษา (คน)
1	กระบี่	1	เทศบาลเมืองกระบี่	10	2
2	กำแพงเพชร	2	เทศบาลเมืองกำแพงเพชร	20	2
3	จันทบุรี	3	เทศบาลเมืองจันทบุรี	2	2
4	ชลบุรี	4	เทศบาลเมืองชลบุรี	18	3
		5	เทศบาลนครแหลมฉบัง	24	2
		6	เทศบาลเมืองพนัสนิคม	9	2
		7	เทศบาลนครเจ้าพระยาสุรศักดิ์	24	2
5	ชัยนาท	8	เทศบาลเมืองชัยนาท	7	2
6	ชัยภูมิ	9	เทศบาลเมืองชัยภูมิ	23	2
7	ชุมพร	10	เทศบาลเมืองชุมพร	13	2
8	เชียงราย	11	เทศบาลนครเชียงราย	12	2
9	ตรัง	12	เทศบาลนครตรัง	19	3
10	ตราด	13	เทศบาลเมืองตราด	5	2
11	ตาก	14	เทศบาลเมืองตาก	23	2
		15	เทศบาลนครแม่สอด	5	2
12	นครปฐม	16	เทศบาลนครนครปฐม	24	3
13	นครพนม	17	เทศบาลเมืองนครพนม	15	2
14	นครศรีธรรมราช	18	เทศบาลนครนครศรีธรรมราช	24	2
		19	เทศบาลเมืองทุ่งสง	19	2
15	นครสวรรค์	20	เทศบาลนครนครสวรรค์	24	2

ที่	จังหวัด	ที่	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน เด็ก (คน)	ครูสอนเด็ก ด้อยโอกาส และบุคลากร ทางการศึกษา (คน)
16	นนทบุรี	21	เทศบาลเมืองบางบัวทอง	4	2
		22	เทศบาลเมืองบางกรวย	10	2
17	นราธิวาส	23	เทศบาลเมืองนราธิวาส	23	3
18	บุรีรัมย์	24	เทศบาลเมืองบุรีรัมย์	10	2
		25	เทศบาลเมืองนางรอง	5	2
19	ปทุมธานี	26	เทศบาลนครรังสิต	24	3
19	ปทุมธานี	27	เทศบาลเมืองปทุมธานี	10	2
		28	เทศบาลเมืองคูคต	23	2
20	ประจวบคีรีขันธ์	29	เทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์	23	2
21	ปราจีนบุรี	30	เทศบาลเมืองปราจีนบุรี	23	2
22	พระนครศรีอยุธยา	31	เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา	24	2
23	พะเยา	32	เทศบาลเมืองพะเยา	23	2
24	พังงา	33	เทศบาลเมืองพังงา	23	2
25	พัทลุง	34	เทศบาลเมืองพัทลุง	23	2
26	พิจิตร	35	เทศบาลเมืองพิจิตร	2	2
		36	เทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง	11	2
27	เพชรบุรี	37	เทศบาลเมืองชะอำ	23	2
28	เพชรบูรณ์	38	เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์	23	2
29	แพร่	39	เทศบาลตำบลเด่นชัย	10	2
30	ร้อยเอ็ด	40	เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด	23	3
31	ราชบุรี	41	เทศบาลเมืองราชบุรี	6	2
		42	เทศบาลเมืองบ้านโป่ง	7	2
32	ลำพูน	43	เทศบาลเมืองลำพูน	23	2

ที่	จังหวัด	ที่	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน เด็ก (คน)	ครูสอนเด็ก ด้อยโอกาส และบุคลากร ทางการศึกษา (คน)
33	เลย	44	เทศบาลเมืองเลย	7	2
34	ศรีสะเกษ	45	เทศบาลเมืองศรีสะเกษ	23	2
35	สกลนคร	46	เทศบาลนครสกลนคร	24	2
36	สตูล	47	เทศบาลเมืองสตูล	19	3
37	สมุทรปราการ	48	เทศบาลนครสมุทรปราการ	3	2
37	สมุทรปราการ	49	เทศบาลตำบลด่านสำโรง	10	2
		50	เทศบาลตำบลบางเมือง	23	2
		51	เทศบาลเมืองพระประแดง	3	2
		52	เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย	23	2
		52	เทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย	23	2
38	สระแก้ว	53	เทศบาลเมืองสระแก้ว	20	2
		54	เทศบาลเมืองวังน้ำเย็น	23	3
39	สระบุรี	55	เทศบาลเมืองสระบุรี	20	2
		56	เทศบาลตำบลหนองแค	23	2
		57	เทศบาลตำบลหินกอง	23	2
40	อ่างทอง	58	เทศบาลเมืองอ่างทอง	17	2
41	อุดรธานี	59	เทศบาลนครอุดรธานี	24	3
42	อุดรดิตถ์	60	เทศบาลเมืองอุดรดิตถ์	6	2
43	อุทัยธานี	61	เทศบาลเมืองอุทัยธานี	13	2
รวมทั้งสิ้น				1,000	131

2.4.6 การได้มาของกลุ่มเป้าหมาย

ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงเฉพาะจังหวัดที่เข้าร่วมโครงการจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อม เป็นเครือข่ายสนใจเข้าร่วมพัฒนาในโครงการ ฯ ตามความสมัครใจ จำนวน 61 แห่ง มีกลุ่มเด็กด้อยโอกาส จำนวน 761 โดยมีวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมายรายละเอียดตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตารางแสดงจำนวนและวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย	วิธีการได้มา	จำนวน (คน)
1) เด็กด้อยโอกาส	เลือกแบบเจาะจง ตามความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลนคร และมีการดำเนินการโครงการอย่างต่อเนื่อง เห็นความจำเป็นในการพัฒนาคนกลุ่มนี้เพื่อ 1. สร้างโอกาสในเข้ารับการศึกษาหรือทักษะการประกอบอาชีพ 2. ลดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมในการดำเนินชีวิตและยกระดับการศึกษาและสร้างความเสมอภาค	761
2) ครูสอนเด็กด้อยโอกาส และบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	เลือกแบบเจาะจง โดยคัดเลือกครูสอนเด็กด้อยโอกาส และบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบงานเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา	130

2.5 การประเมินรูปแบบ CIPIEST

การประเมินรูปแบบ CIPIEST เป็นแนวคิดการประเมินที่พัฒนามาจากแนวคิดการประเมิน CIPP ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นกรอบสำหรับการประเมินโครงการซึ่งมีประเด็นการพิจารณาความครอบคลุม สามารถศึกษาได้อย่างรอบด้าน ซึ่งการประเมินรูปแบบ CIPP ได้รับการพัฒนาโดย Stufflebeam และคณะ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2007 Stufflebeam และคณะ ได้มีการปรับเปลี่ยนกรอบการประเมินให้มีความทันสมัย และประเมินองค์กรในระยะยาว โดยเพิ่มเติมกรอบการพิจารณาในส่วนของการประเมินผลผลิต (Product evaluation) ให้ครอบคลุมถึงผลกระทบ (Impact) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ความยั่งยืน (Sustainability) และการถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability) โดยมีรายละเอียดดังนี้ (Stufflebeam, 2015)

2.5.1 องค์ประกอบของการประเมิน CIPIEST

การประเมิน CIPIEST มีองค์ประกอบในการประเมินทั้งหมด 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การประเมินบริบท (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และได้มีการปรับขยายการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จากโมเดล CIPP ให้ครอบคลุมถึงประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) การประเมินประสิทธิภาพ (Effectiveness) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability) และการประเมินการถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability) ซึ่งมีวัตถุประสงค์การประเมิน ประเด็นการประเมิน และข้อมูลที่ใช้ในการประเมิน สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4 (กาญจนวาสี, 2558)

ตารางที่ 4 ตารางแสดงวัตถุประสงค์ ประเด็นและข้อมูลที่ใช้ในการประเมินตามรูปแบบการประเมิน CIPIEST

หัวข้อ	วัตถุประสงค์การประเมิน	ประเด็นการประเมิน	ข้อมูลการประเมิน
การประเมินบริบท (Context Evaluation)	1. เพื่อทบทวน ปรับปรุงเป้าหมายของโครงการให้ ถูกต้องเหมาะสมตามความต้องการ 2. เพื่อทบทวน ปรับปรุงเป้าหมายของโครงการให้ถูกต้องเหมาะสมตามความต้องการ	1. ความต้องการจำเป็นของผู้รับ ประโยชน์จากโครงการ/ กลุ่มเป้าหมาย 2. ความต้องการจำเป็นของผู้รับประโยชน์จากโครงการ/กลุ่มเป้าหมาย	1. การศึกษาเอกสาร 2. สัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการ, ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3. การศึกษาเอกสาร 4. สัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการ, ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

หัวข้อ	วัตถุประสงค์ การประเมิน	ประเด็นการประเมิน	ข้อมูลการประเมิน
การประเมินบริบท (Context Evaluation)	3. เพื่อให้มั่นใจว่าโครงการจะมีการใช้ประโยชน์จากชุมชน และทรัพย์สินอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างไร 4. เพื่อช่วยประเมินประสิทธิผลของโครงการและการตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย	3. เป้าหมายของโครงการตามความต้องการของผู้รับประโยชน์ 4. แหล่งทรัพยากรตามความต้องการของโครงการ 5. ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อโครงการ	
การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation)	1. เพื่อกำหนดแผนยุทธศาสตร์ของโครงการ 2. เพื่อให้มั่นใจว่ากลยุทธ์ของโครงการมีความเป็นไปได้ในการตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย	1. กลยุทธ์ของโครงการ (ที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและมีความเป็นไปได้) 2. งบประมาณของโครงการ(เพียงพอ) 3. แผนการทำงานของโครงการ (มีเวลาเพียงพอ, มีความเป็นไปได้และสามารถอยู่รอดทางการเมือง	1. การศึกษาเอกสาร 2. สัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการ, ผู้ดำเนินงาน
การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)	1. เพื่อบันทึกความก้าวหน้าของโครงการ 2. เพื่อปรับปรุงการออกแบบโครงการ	1. เหตุการณ์/ความก้าวหน้าในการดำเนินงานเป็นระยะ 2. ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน	1. การศึกษาเอกสาร 2. สัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการ, ผู้ดำเนินงาน

หัวข้อ	วัตถุประสงค์ การประเมิน	ประเด็นการประเมิน	ข้อมูลการประเมิน
การประเมิน กระบวนการ (Process Evaluation)		3. ค่าใช้จ่ายและการ จัดสรรทรัพยากรใน โครงการ	
การประเมินผล กระทบ (Impact Evaluation)	1. เพื่อรับรองว่า โครงการได้เข้าถึง กลุ่มเป้าหมายตามที่ ตั้งใจ 2. เพื่อประเมินว่า โครงการได้เข้ากลุ่มผู้รับ ประโยชน์ที่ไม่เหมาะสม หรือไม่ 3. เพื่อตัดสินใจขอบเขตที่ โครงการได้ดำเนินการ ตามความต้องการของ ชุมชน 4. เพื่อแสดงความ รับผิดชอบเกี่ยวกับ ความสำเร็จของโครงการ	1. กิจกรรมที่ผู้รับบริการ /กลุ่มเป้าหมายได้รับ 2. ผู้รับบริการ/ กลุ่มเป้าหมายได้รับ ประโยชน์จากโครงการ ตามที่กำหนดหรือไม่ 3. โครงการมีอิทธิพลต่อ ชุมชนอย่างไร	1. รวบรวมรายชื่อ ผู้รับบริการ 2. สัมภาษณ์ผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ผู้บริหาร นายจ้าง บุคลากรโครงการ เป็นต้น
การประเมิน ประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation)	1. เพื่อประเมินผล กระทบทั้ง ทางบวกและทางลบของ โครงการที่มีต่อผู้รับ ประโยชน์และชุมชน 2. เพื่อตัดสินใจผลข้างเคียง สำคัญที่เกิดขึ้น	1. สิ่งที่โครงการ ดำเนินการได้จริง 2. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้ง เชิงบวกและเชิงลบ มี ความลึกซึ้ง มี ความสำคัญ เพียงใด 3. ผลกระทบทั้งที่ตั้งใจ และไม่ตั้งใจ	สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย ผู้รับประโยชน์ ผู้บริหาร บุคลากร โครงการ

หัวข้อ	วัตถุประสงค์ การประเมิน	ประเด็นการประเมิน	ข้อมูลการประเมิน
การประเมิน ประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation)	3. เพื่อตรวจสอบ แผนงานและ กิจกรรมของโครงการว่า จะต้องมีการ เปลี่ยนแปลง หรือไม่ 4. เพื่อรายงานความ รับผิดชอบของโครงการ		
การประเมิน ความยั่งยืน (Sustainability Evaluation)	1. เพื่อประเมินความ ต้องการในการสนับสนุน บริการของโครงการ อย่างต่อเนื่อง 2. เพื่อกำหนดเป้าหมาย และวางแผนสำหรับ กิจกรรมให้ดำเนินการ ต่อเนื่องไป 3. เพื่อกำหนดวิธีการที่ดี ที่สุดในการมอบหมาย ความรับผิดชอบต่อความ ต่อเนื่องของโครงการ 4. เพื่อช่วยวางแผน, งบประมาณ การดำเนิน กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตามความเหมาะสม	1. สิ่งที่เป็นความสำเร็จ ของโครงการที่ควรให้ ยั่งยืนต่อไป 2. ความสำเร็จของ โครงการที่ควรทำและ สามารถทำให้อยั่งยืนได้ ต่อไป 3. กิจกรรมใดบ้างของ โครงการที่ควรทำและ สามารถทำให้อยั่งยืนได้ 4. ความเป็นไปได้ของ โครงการที่จะทำให้ยั่งยืน ต่อไป (แผนงาน, งบประมาณ, การ มอบหมายงาน, ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง) 5. ความเป็นไปได้ในการ ติดตามประเมินผลการ ดำเนินงาน และผลลัพธ์ ในระยะยาว	สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย ผู้รับประโยชน์ ผู้บริหารบุคลากร โครงการ

หัวข้อ	วัตถุประสงค์ การประเมิน	ประเด็นการประเมิน	ข้อมูลการประเมิน
การประเมินการ ถ่ายทอด ความสำเร็จ (Transportabil ity Evaluation)	1. เพื่อประเมินความ ต้องการ ในการเผยแพร่ข้อมูล เกี่ยวกับโครงการ 2. เพื่อช่วยในการ พิจารณาว่า ควรเผยแพร่ข้อมูลใดบ้าง เกี่ยวกับโครงการ 3. เพื่อประเมินความ เหมาะสมในการนำ โครงการไปปฏิบัติที่อื่น	1. สิ่งที่เกิดขึ้นตามความ เป็นจริง 2. ทบทวนรายละเอียด โครงการสรุปผลการ ประเมิน 3. ตัดสินความสอดคล้อง ของ โครงการกับสถานการณ์ คุณภาพของโครงการ ความสามารถในการ ทำซ้ำ	สัมภาษณ์ผู้บริหาร โครงการ, ผู้ดำเนินงาน

2.5.2 งานวิจัยที่ประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมิน CIPEST

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องการศึกษาที่มีการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมิน CIPEST เป็นองค์ประกอบหรือแนวคิดในการศึกษา พบว่าผู้ศึกษามีแนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดการประเมิน CIPEST ในรูปแบบและบทบาทแตกต่างกัน ส่วนมากเป็นการประเมินสรุปรวมโครงการหรือแผนงานภายหลังจากที่ได้มีการดำเนินการเสร็จสิ้น (Summative Evaluation) บางส่วนประยุกต์ใช้ทั้งในบทบาทของการประเมินระหว่างกระบวนการ (Formative Evaluation) ร่วมกับการประเมินสรุป (Summative Evaluation) ประกอบกับมีการใช้เครื่องมือรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน โดยมีตัวอย่างงานวิจัยดังนี้

ทรงชัย อักษรคิด และคณะ (2558) ได้ประเมินโครงการ “การพัฒนาครู ผู้บริหารสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการเขต 1 โดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching and Mentoring” โดยผู้วิจัยได้ประเมินองค์ประกอบ 7 ด้าน ประยุกต์จากรูปแบบการประเมิน CIPEST และมีประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยบุคลากร 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มครู ผู้บริหารสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์

ที่เข้าร่วมโครงการ 2) ผู้ประสานงานจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 และ 3) อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สุลาวัลย์ แซ่ด่าน และคณะ (2559) ได้ประเมินโครงการความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริการชุมชนของสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตกระบี่ ในการบริการด้านพลศึกษา กีฬา และนันทนาการในด้านต่างๆ โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPIEST กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษาปีการศึกษา 2556 ผู้บริหารสถาบัน และผู้บริหารโครงการฯ เยาวชนและประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่ชุมชนเข้าร่วมโครงการรวมจำนวน 628 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลการสัมภาษณ์

บัวคำ ประดิษฐ์จา และคณะ (2559) ได้ประเมินผลโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านโรงเรียนสมเด็จพระพิทยาคม จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลกระทบ ด้านประสิทธิผล ด้านความยั่งยืน และด้านการถ่ายโยงความรู้ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน 413 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น และได้ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินงานโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โรงเรียนสมเด็จพระพิทยาคม จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มเป้าหมายจำนวน 17 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

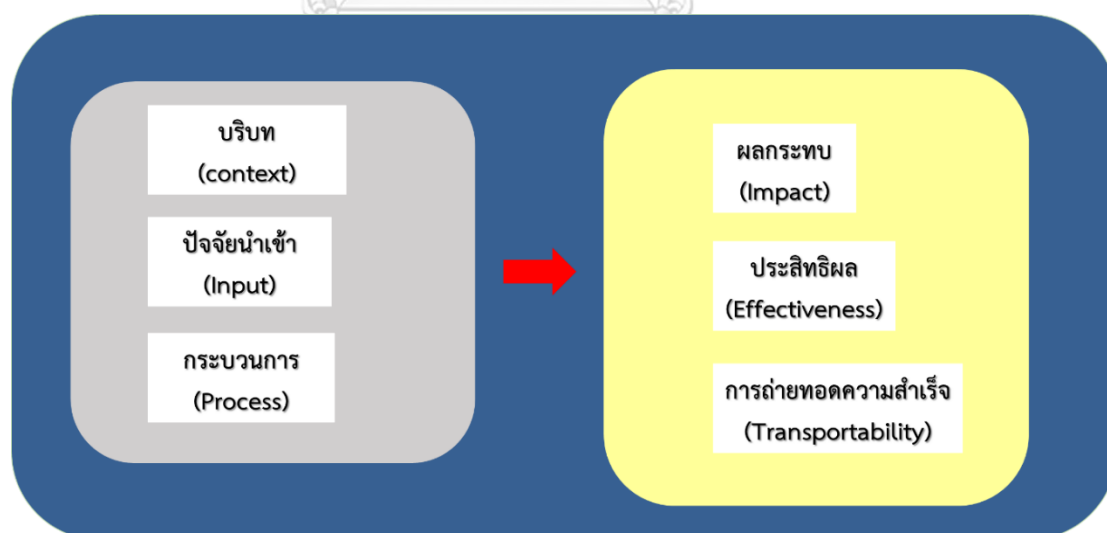
ณรงณ์ เห็นหลอด (2562) ประเมินเชิงระบบโครงการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดของโรงเรียนวัดสุทธนิมิต โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPIEST ใน 7 ด้าน การประเมินแบ่งเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 มี 3 ระยะ ระยะที่ 1 การประเมินก่อนดำเนินโครงการ มีการเก็บข้อมูล 2 ขั้นตอน 1) เป็นการประเมินความต้องการจำเป็น (PNI Modified) ทั้ง 7 ด้าน โดยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินโครงการ และ 2) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการโครงการจำนวน 12 คน เพื่อประเมินด้านบริบท (context) และด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ระยะที่ 2 การประเมินระหว่างดำเนินการ ด้านกระบวนการ (process) โดยสอบถามคณะกรรมการดำเนินโครงการ และระยะที่ 3 การประเมินผลหลังการดำเนินโครงการ สิ้นสุดลง การประเมินด้านผลกระทบ ด้านความยั่งยืน และด้านการถ่ายทอดส่งต่อ ตอนที่ 2 เป็นการทดสอบความรู้ และวัดเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และตอนที่ 3 สอบถามความพึงพอใจของครู คณะกรรมการดำเนินโครงการ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง

และนักเรียน เครื่องมือประกอบด้วยแบบสอบถาม 6 ฉบับ แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการ (จำนวน 2 ฉบับ) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบวัดเจตคติ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตประเภทละ 1 ฉบับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสูตรคำนวณความต้องการจำเป็น (PNI Modified)

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงการประเมินโครงการ โดยมีการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครู และเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา นำไปสู่การขยายผลให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ต่าง ๆ ต่อไป โดยมีการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมิน CIPIEST กำหนดแนวทางศึกษา วิเคราะห์และประเมินการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นการศึกษาวิจัยแบบวิธีผสม (Mix Methods Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบศึกษากลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส นำไปสู่การขยายผลให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ต่าง ๆ ต่อไป โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้มีประชากร คือ บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย 3 ระดับ และ 1 กลุ่ม ดังนี้

1) ระดับนโยบาย ได้แก่ ผู้บริหารกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ที่รับผิดชอบโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบศึกษากลุ่มเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

2) ระดับสนับสนุน ได้แก่ ข้าราชการในสังกัดกองส่งเสริมและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นคณะทำงานโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบศึกษากลุ่มเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ระดับส่วนกลาง

3) ระดับปฏิบัติ ได้แก่ ครูสอนเด็กด้อยโอกาส และบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนัก/กองการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบงานการศึกษานอกระบบ และเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการพัฒนาในกิจกรรมต่าง ๆ ตามโครงการ จำนวน 130 คน

4) เด็กและเยาวชนนอกระบบกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 761 คน ซึ่งเป็นเด็กด้อยโอกาส ที่มีอายุ 2 – 25 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 61 แห่ง ในพื้นที่ 43 จังหวัด

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้คือ บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย ระดับสนับสนุน และระดับปฏิบัติ โดยสามารถแบ่งประเภทได้ตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ตัวอย่างภาคสนาม ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีเฉพาะเจาะจง จำนวน 5 คน ดังนี้

1.1 ระดับนโยบาย ได้แก่ ผู้บริหารกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ที่รับผิดชอบผู้บริหารกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ที่รับผิดชอบโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับ นโยบายการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา จำนวน 1 คน

1.2 ระดับสนับสนุน ได้แก่ คณะทำงานโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ระดับส่วนกลาง จำนวน 1 คน

1.3 ระดับปฏิบัติ ได้แก่ ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนัก/กองการศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบงานการศึกษานอกระบบ และเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการพัฒนาในกิจกรรมต่าง ๆ ตามโครงการ จำนวน 3 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย เทศบาลนครนครสวรรค์ เทศบาลนครนครปฐม และเทศบาลเมืองอ่างทอง

2. ตัวอย่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ได้แก่ ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนัก/กองการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบงานเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการพัฒนาจำนวน 130 คน จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 61 แห่ง ในพื้นที่ 43 จังหวัด

3.2 เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ศึกษาสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาโดยการนำกรอบแนวคิด ที่ได้จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความหมายและประเภทของเด็กด้อยโอกาส การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในไทยและต่างประเทศ แนวคิดการประเมินโครงการทฤษฎี CIPIEST และการดำเนินการโครงการสนับสนุนการพัฒนาและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวนทั้งสิ้น 4 ชุด ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับนโยบาย เพื่อประเมินมิติของการประเมินบริบท การประเมินความยั่งยืนในการดำเนินโครงการ และการถ่ายทอดความสำเร็จในการขยายผลไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ

2. แบบสัมภาษณ์คณะทำงานโครงการฯ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการประเมินมุมมอง ในการกำหนดแนวทางการดำเนินโครงการในระดับส่วนกลาง

3. แบบสัมภาษณ์ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการฯ เพื่อเป็นข้อมูลการประเมินในมิติต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับทฤษฎี CIPIEST รวมทั้งเป็นการรับฟังข้อมูลด้านปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ จากการนำนโยบายไปปฏิบัติ

4. แบบสอบถามครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการฯ เพื่อเป็นข้อมูลการประเมินในมิติต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับทฤษฎี CIPIEST

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาคั้งใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลระดับบริหารระดับสนับสนุน และระดับปฏิบัติการ ประกอบกับการสำรวจด้วยแบบสอบถามจากตัวอย่างจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ ได้แก่ ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และข้อมูลเชิงสถิติของเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายโครงการจากสมุดบันทึกผู้จัดการข้อมูลรายกรณี (Case Manager : CM) โดยมีรายละเอียดดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ติดต่อประสานงานกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เพื่อขอความอนุเคราะห์แจ้งไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการ ได้แก่ ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมศึกษานอกระบบ ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในฐานะผู้กำหนดนโยบาย คณะทำงานโครงการฯ ระดับส่วนกลาง ประกอบด้วยบุคลากรสังกัดกองส่งเสริมและพัฒนการจัดการศึกษาท้องถิ่น จำนวน

1 ท่าน ในฐานะผู้สนับสนุน และครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 3 ท่าน สังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ เทศบาลนครนครปฐม และเทศบาลเมืองอ่างทอง ในฐานะผู้ปฏิบัติ

2. ติดต่อประสานงานเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์ กำหนดวันเวลา สถานที่หรือรูปแบบ การสัมภาษณ์ และประเด็นในการสัมภาษณ์

3. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาที่กำหนด โดยผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และคณะทำงานโครงการฯ ระดับส่วนกลาง ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ณ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในส่วนของครูสอนเด็กด้อยโอกาส และบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 แห่ง ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผ่านโปรแกรม Zoom Meeting

4. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อหาคำตอบของการศึกษาต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจด้วยแบบสอบถาม

1. ขอความอนุเคราะห์ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเป้าหมาย ดำเนินการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการฯ ในประเด็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ภายใต้กรอบแนวคิดที่สร้างขึ้นจากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ทำการตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นในปัจจุบันที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จำนวน 6 ปัจจัย ได้แก่ 1. ด้านบริบท (Context) 2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) 3. ด้านกระบวนการ (Process) 4. ด้านผลกระทบ (Impact) 5. ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) และ 6. ด้านการถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability) เพื่อให้ประเมินระดับความเห็นด้วยของแต่ละกลุ่มตัวอย่างในแต่ละปัจจัย จำนวนปัจจัยละ 2-6 ข้อ และ แบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ตามมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยให้ค่าคะแนน ประเมินดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	หมายถึง 5 คะแนน
เห็นด้วยมาก	หมายถึง 4 คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	หมายถึง 3 คะแนน
เห็นด้วยน้อย	หมายถึง 2 คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	หมายถึง 1 คะแนน

จากนั้นจะนำค่าคะแนนรวมที่ได้มาทำการวิเคราะห์โดยใช้สูตรการคำนวณความกว้างของอันตรภาคชั้น มีดังนี้

จากสูตรความกว้างของแต่ละอันตรภาคชั้น = (คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด)

$$\text{จำนวนชั้น} = (5 - 1)/5 = 0.8$$

ผู้วิจัยได้ใช้การแปลความของค่าเฉลี่ยเป็นแบบแบ่งช่วงการแปลความตามหลักการแบ่งอันตรภาคชั้น (Class Interval) โดยใช้เกณฑ์ในการประเมินผล ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	แปลความหมาย
4.20 – 5.00	ผู้ตอบเห็นด้วยระดับ มากที่สุด
3.40 – 4.19	ผู้ตอบเห็นด้วยระดับ มาก
2.60 – 3.39	ผู้ตอบเห็นด้วยระดับ ปานกลาง
1.80 – 2.59	ผู้ตอบเห็นด้วยระดับ น้อย
1.00 – 1.79	ผู้ตอบเห็นด้วยระดับ น้อยที่สุด

2. จัดแบบสอบถามโดยใช้ระบบ Google form และส่งให้กลุ่มเป้าหมายผ่านทางกลุ่มไลน์ครูสอนเด็กด้อยโอกาส โดยกำหนดระยะเวลาในการตอบกลับภายใน 2 สัปดาห์

3. ติดตามแบบสอบถามกลับคืนเมื่อครบ 2 สัปดาห์ และตรวจสอบความเรียบร้อยและความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับ

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาคำตอบของการศึกษาต่อไป

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ด้วยความถี่ ร้อยละ ฐานนิยม ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลตามทฤษฎีการประเมิน CIPIEST ภายใต้กรอบแนวคิดในการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ในบทที่ 2

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบวิธีผสม (Mix Methods Research) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครู และเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา นำไปสู่การขยายผลให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ต่าง ๆ โดยผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอน ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ครูสอนเด็กด้อยโอกาส

และบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มเป้าหมายโครงการ

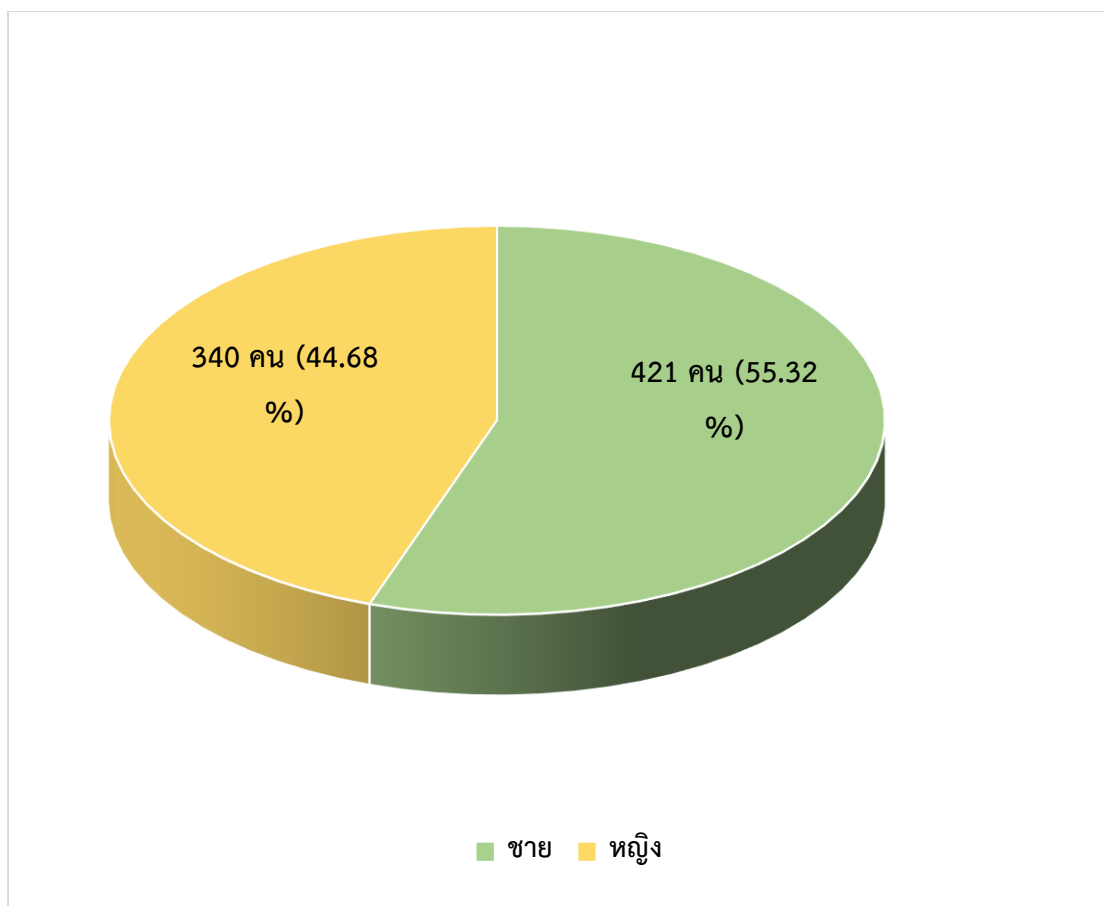
ผู้วิจัยได้ทำการจัดเก็บข้อมูลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มเป้าหมายโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถสรุปผลในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

4.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา

กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำร่อง 61 แห่ง ในพื้นที่ 43 จังหวัด ดำเนินการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา อายุ 2 - 25 ปี รวมจำนวน 761 คน สรุปรายละเอียดดังนี้

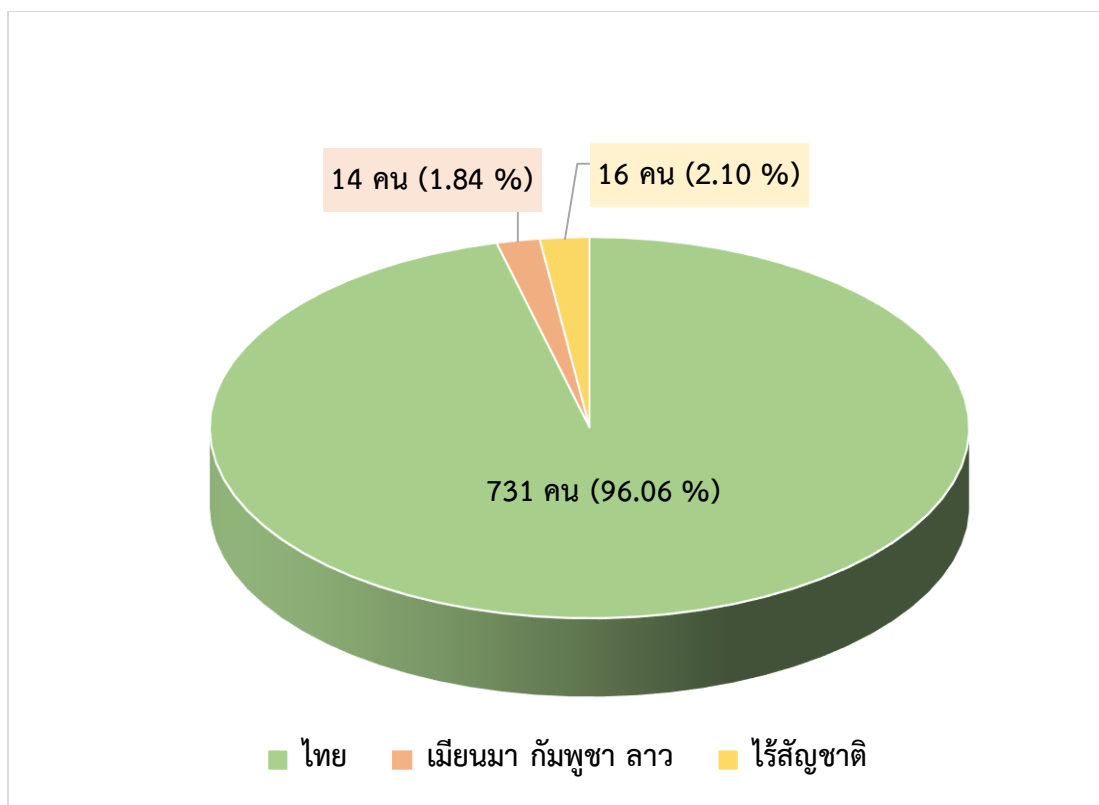
รูปภาพที่ 2 แผนภูมิวงกลมแสดงจำนวน ร้อยละของเพศเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา
กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

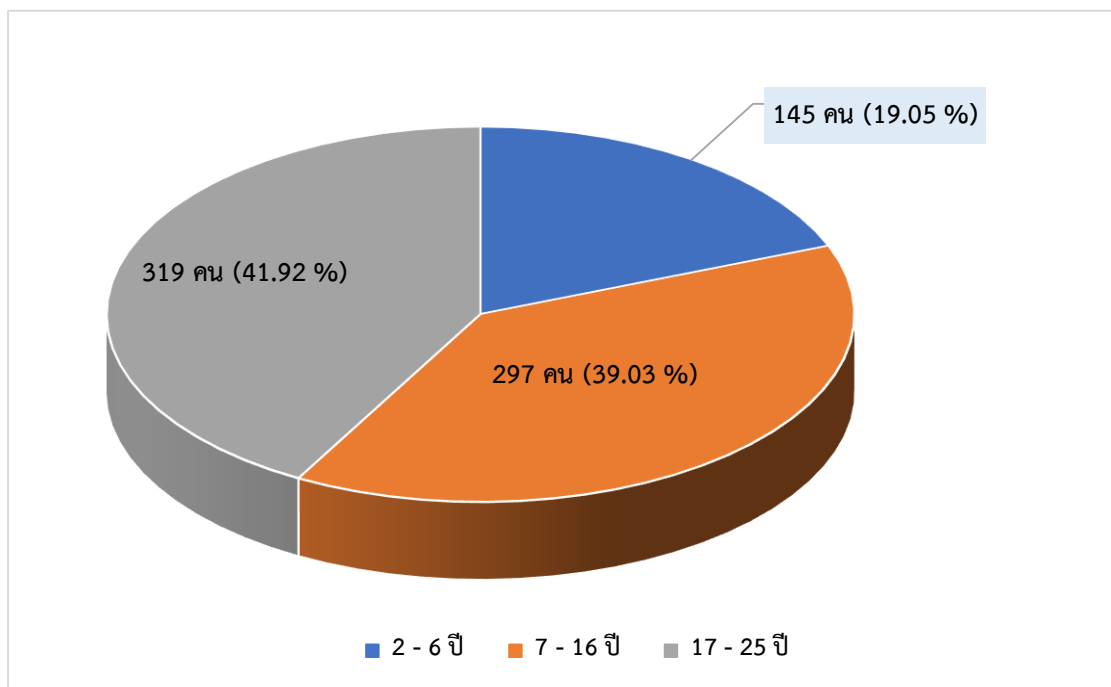
จากแผนภูมิวงกลมตามรูปภาพที่ 2 พบว่า เด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวนทั้งสิ้น 761 คน แบ่งเป็นเพศชาย จำนวน 421 คน คิดเป็น 55.32 % และเพศหญิง จำนวน 340 คน คิดเป็น 44.68 %

รูปภาพที่ 3 แผนภูมิวงกลมแสดงจำนวน ร้อยละของสัญชาติเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา
กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากแผนภูมิวงกลมตามรูปภาพที่ 3 พบว่า เด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวนทั้งสิ้น 761 คน แบ่งเป็นเด็กที่มีสัญชาติไทย จำนวน 731 คน คิดเป็น 96.06 % เด็กที่มีสัญชาติเมียนมาร์ กัมพูชา และลาว รวมจำนวน 14 คน คิดเป็น 1.84 % และเด็กที่ไร้สัญชาติจำนวน 16 คน คิดเป็น 2.10 %

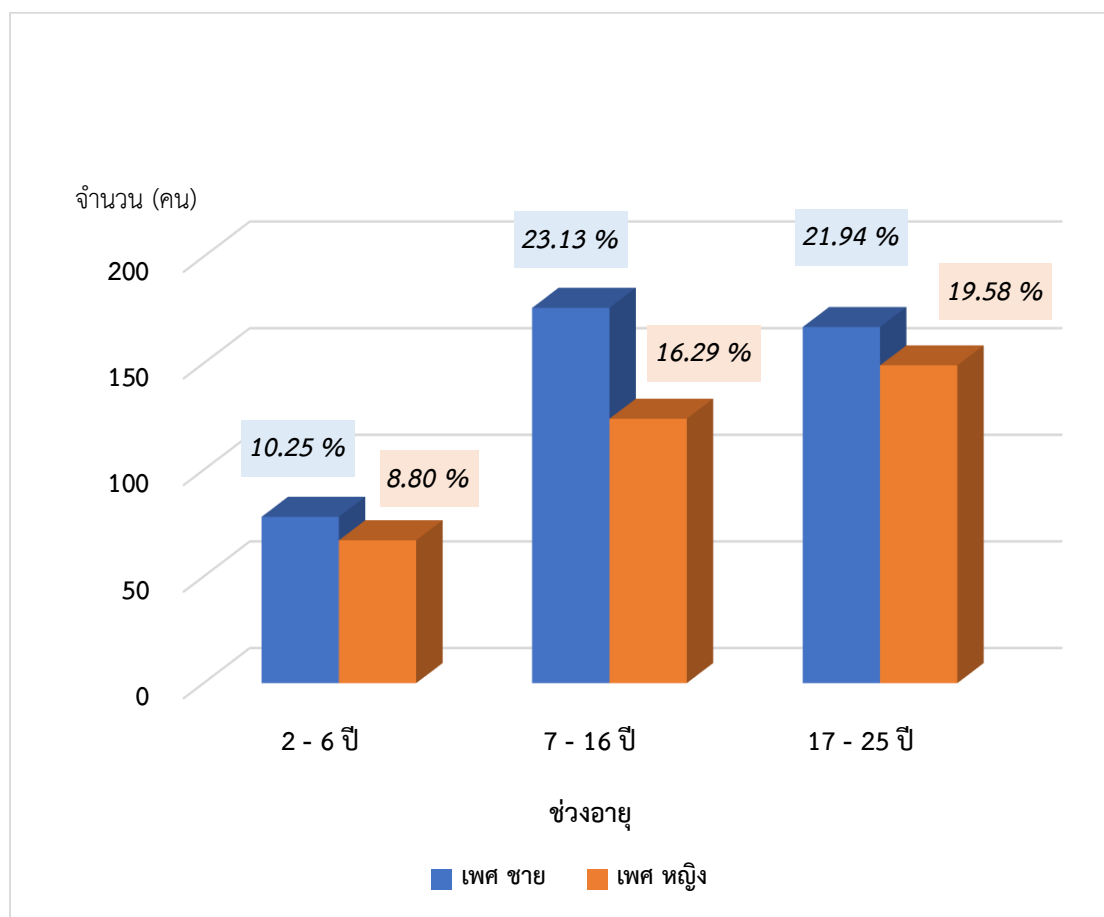
รูปภาพที่ 4 แผนภูมิวงกลมแสดงจำนวน ร้อยละของช่วงอายุเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีการแบ่งประเภทของเด็กและเยาวชนนอกระบบกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้เกณฑ์ช่วงอายุ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ช่วงอายุ 2 – 6 ปี ช่วงอายุ 7 – 16 ปี และช่วงอายุ 17 – 25 ปี ซึ่งการแบ่งประเภทของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเป้าหมายออกเป็น 3 กลุ่มดังกล่าวทำให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถพิจารณาได้ถึงความแตกต่างของปัญหาในเด็กและเยาวชนนอกระบบตามช่วงวัย ส่งผลต่อเนื่องถึงการออกแบบวิธีการให้ความช่วยเหลือที่ต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาในแต่ละช่วงวัยดังกล่าว นำไปสู่การเรียนรู้และความคุ้นเคยในการออกแบบความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

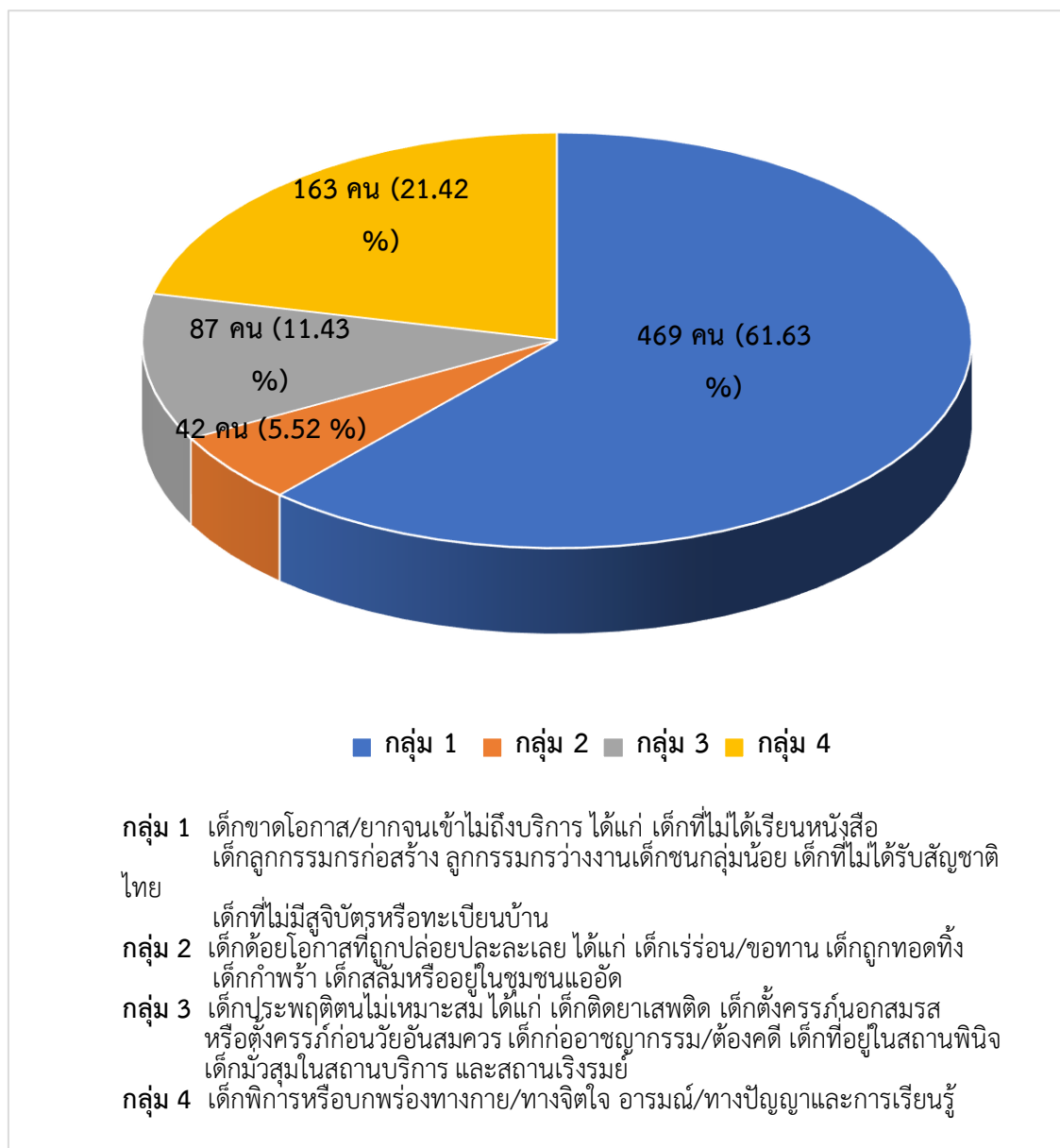
จากแผนภูมิวงกลมตามรูปภาพที่ 4 พบว่า เด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวนทั้งสิ้น 761 คนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 17 - 25 ปี จำนวน 319 คน คิดเป็น 41.92 % รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 7 – 16 ปี จำนวน 297 คน คิดเป็น 39.03 % และช่วงอายุ 2 – 6 ปี จำนวน 145 คน คิดเป็น 19.05 %

รูปภาพที่ 5 แผนภูมิแท่งแสดงเพศ และช่วงอายุของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา
กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

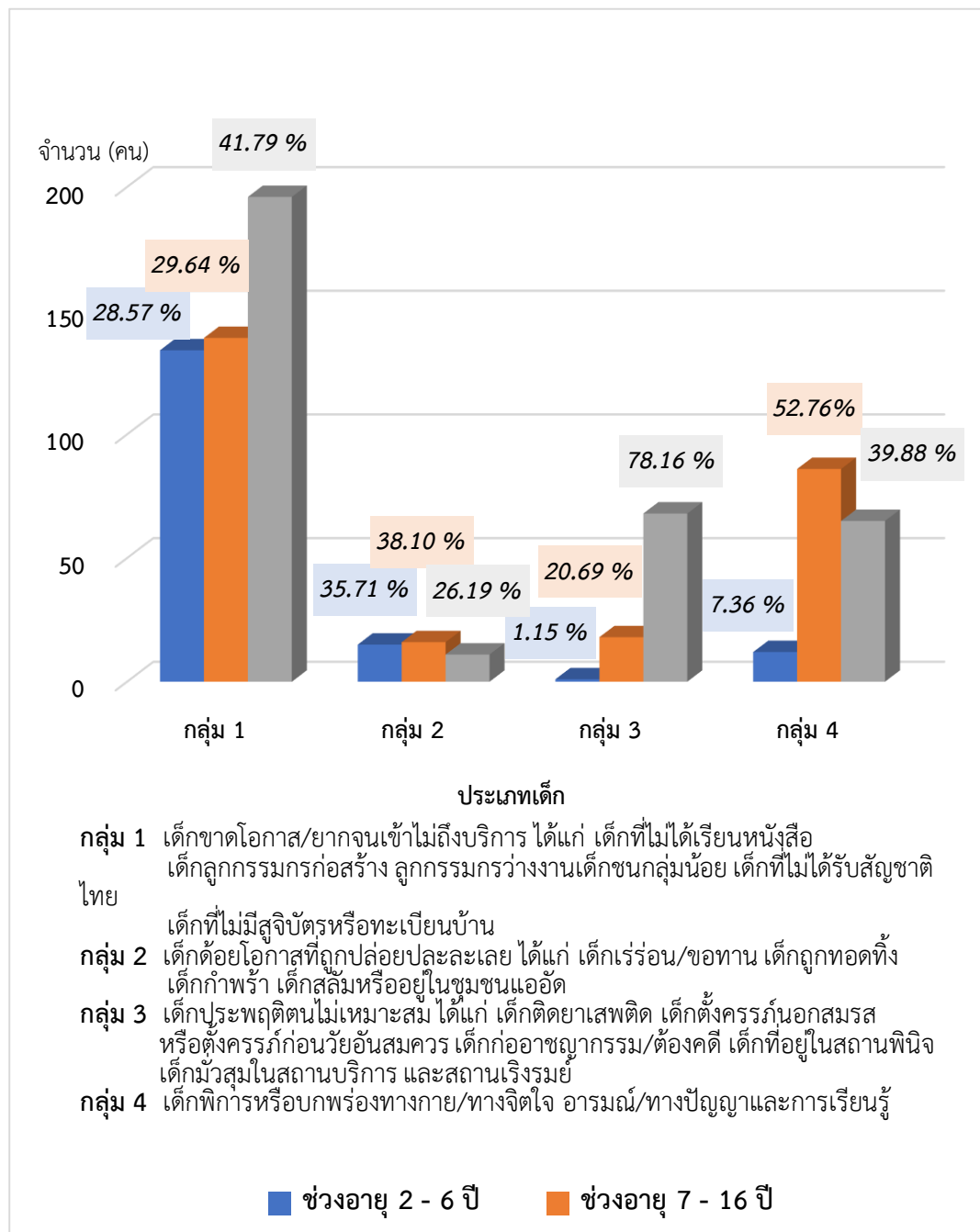
จากแผนภูมิแท่งตามรูปภาพที่ 5 พบว่า เด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวนทั้งสิ้น 761 คน เพศชายมีจำนวนมากกว่าเพศหญิงทุกช่วงอายุ โดยช่วงอายุ 17 – 25 ปี มีจำนวนมากที่สุด เป็นเพศชาย 167 คน คิดเป็น 21.94 % เพศหญิง 149 คน คิดเป็น 19.58 % รองลงมาคือช่วงอายุ 7 - 16 ปี เป็นเพศหญิง 176 คน คิดเป็น 23.13% เพศชาย 124 คน คิดเป็น 16.29 % ช่วงอายุที่น้อยที่สุดคือช่วงอายุ 2 - 6 ปี เป็นเพศชาย 78 คน คิดเป็น 10.25 % เพศหญิง 67 คน คิดเป็น 8.80 %

รูปภาพที่ 6 แผนภูมิแท่งแสดงประเภทของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา
กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

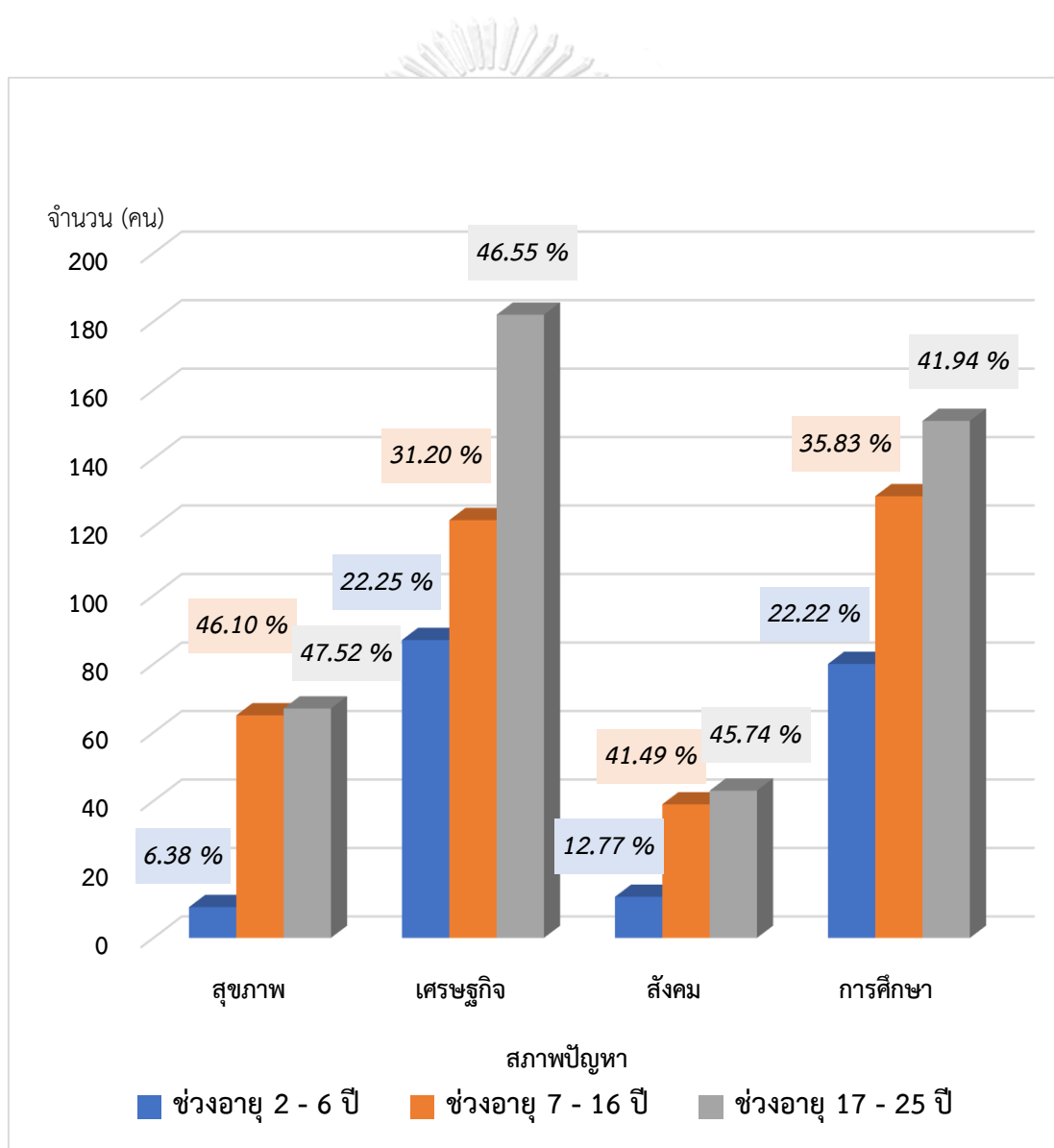
จากแผนภูมิแท่งตามรูปภาพที่ 6 พบว่า เด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวนทั้งสิ้น 761 คนกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดคือ กลุ่ม 1 เด็กขาดโอกาส/ยากจนเข้าไม่ถึงบริการ จำนวน 469 คน คิดเป็น 61.63 % รองลงมาเป็นกลุ่ม 4 เด็กพิการทางกาย/ทางจิตใจ อารมณ์/ทางปัญญาและการเรียนรู้ จำนวน 163 คน คิดเป็น 21.42 % กลุ่ม 3 เด็กประพฤติตนไม่เหมาะสม จำนวน 87 คน คิดเป็น 11.43 % และกลุ่ม 2 เด็กด้อยโอกาสที่ถูกปล่อยปละละเลย จำนวน 42 คน คิดเป็น 5.52 % ตามลำดับ

รูปภาพที่ 7 แผนภูมิแท่งแสดงประเภท และช่วงอายุของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา
กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากแผนภูมิแท่งตามรูปภาพที่ 7 พบว่า เด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวนทั้งสิ้น 761 คน กลุ่ม 1 เด็กขาดโอกาส/ยากจนเข้าไม่ถึงบริการ และช่วงอายุ 17 – 25 ปี มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 196 คน คิดเป็น 41.79 % รองลงมาเป็นกลุ่ม 4 เด็กพิการทางกาย/ทางจิตใจ อารมณ์/ทางปัญญาและการเรียนรู้ และช่วงอายุ 7 – 16 ปี จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 52.76 % และกลุ่มที่ 3 เด็กด้อยโอกาสที่ประทุติตนไม่เหมาะสม ช่วงอายุ 2 - 7 ปี เป็นกลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 1 คน คิดเป็น 1.15 %

รูปภาพที่ 8 แผนภูมิแท่งแสดงสภาพปัญหา และช่วงอายุของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การดำเนินโครงการฯ ในครั้งนี้ แบ่งสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ดำเนินการตามแบบบันทึกการทำงานของผู้จัดการรายกรณี (Case Manager : CM) ระดับพื้นที่เพื่อดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่ม 1 ด้านสุขภาพ

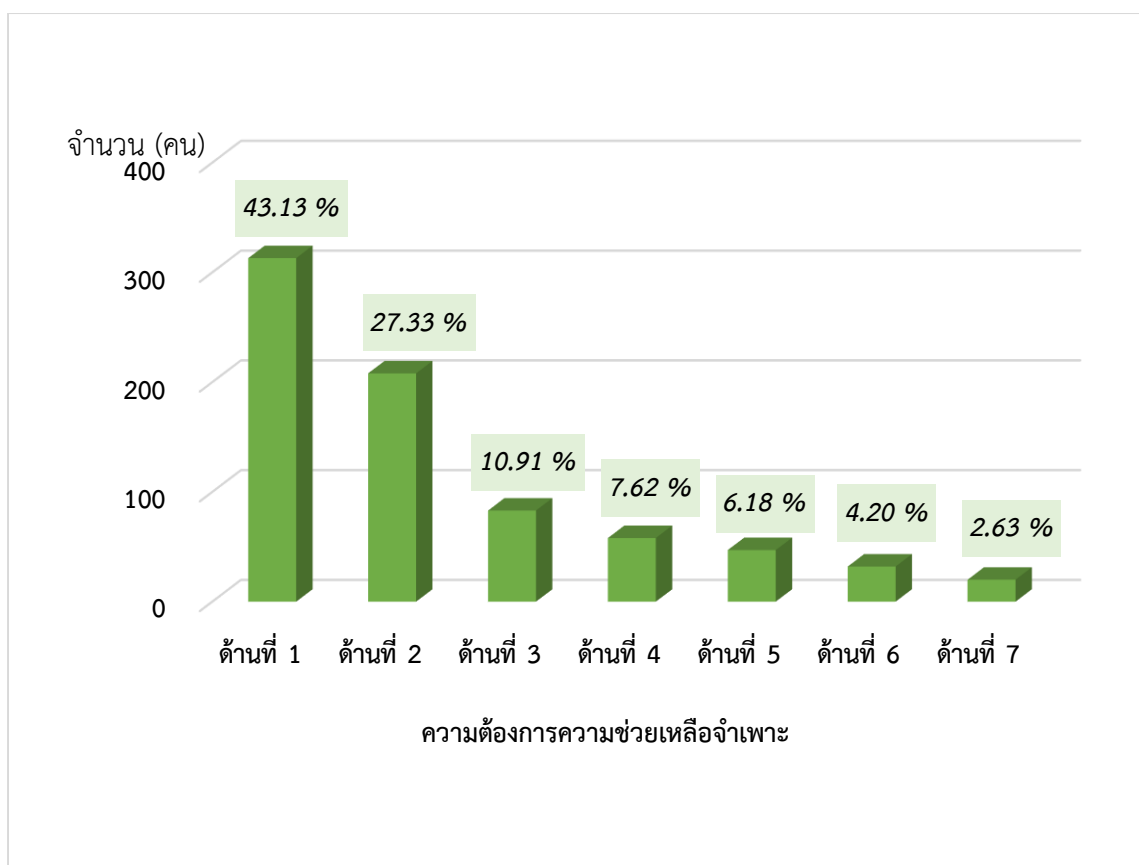
กลุ่ม 2 ด้านเศรษฐกิจ

กลุ่ม 3 ด้านสังคม

กลุ่ม 4 ด้านการศึกษา

จากแผนภูมิแท่งตามรูปภาพที่ 8 พบว่า เด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวนทั้งสิ้น 761 คน กลุ่ม 2 ด้านสภาพปัญหาเศรษฐกิจ และช่วงอายุ 17 – 25 ปี มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 182 คน คิดเป็น 46.55 % รองลงมาเป็นกลุ่ม 4 ด้านการศึกษา และช่วงอายุ 17 – 25 ปี จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 41.94 % และกลุ่ม 1 ด้านสุขภาพ และช่วงอายุ 2 - 7 ปี เป็นกลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 9 คน คิดเป็น 6.38 %

รูปภาพที่ 9 แผนภูมิแท่งแสดงความต้องการความช่วยเหลือจำเพาะของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

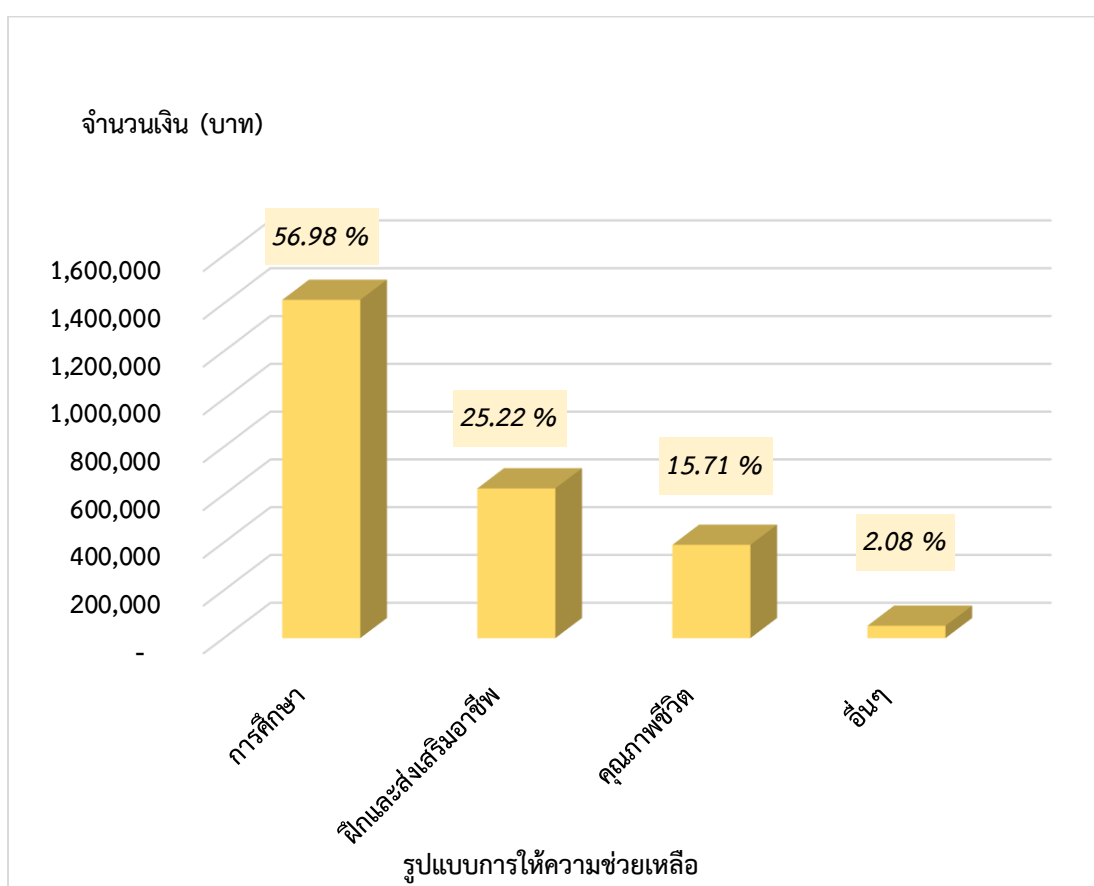
งบประมาณช่วยเหลือรายบุคคลสำหรับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ตามโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการดำเนินโครงการฯ ในครั้งนี้ แบ่งความต้องการความช่วยเหลือจำเพาะของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ตามแบบสอบถามข้อมูลเด็กนอกระบบการศึกษา (The Survey of Out-of-school Learners's Information โดยแบ่งเป็น 7 ด้าน ดังนี้

- ด้านที่ 1 การศึกษา
- ด้านที่ 2 ฝึกและส่งเสริมอาชีพ
- ด้านที่ 3 ที่พักอาศัย
- ด้านที่ 4 การฟื้นฟูสุขภาพร่างกาย
- ด้านที่ 5 การพัฒนาสิทธิสถานะ
- ด้านที่ 6 ครอบครัวยุติธรรม
- ด้านที่ 7 การฟื้นฟูทางด้านจิตใจ

จากแผนภูมิแท่งตามรูปภาพที่ 9 พบว่า เด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวนทั้งสิ้น 761 คน ด้านที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ด้านที่ 1 การศึกษา จำนวน 313 คน คิดเป็น 43.13 % รองลงมาเป็นด้านที่ 2 การฝึกและส่งเสริมอาชีพ จำนวน 208 คน คิดเป็น 27.33 % และด้านที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือ ด้านที่ 7 การฟื้นฟูทางด้านจิตใจ จำนวน 20 คน คิดเป็น 2.63 %

รูปภาพที่ 10 แผนภูมิแท่งแสดงภาพรวมงบประมาณช่วยเหลือเด็กและเยาวชน

นอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การดำเนินโครงการฯ ในครั้งนี้ แบ่งรูปแบบการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา เป็น 4 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 การศึกษา

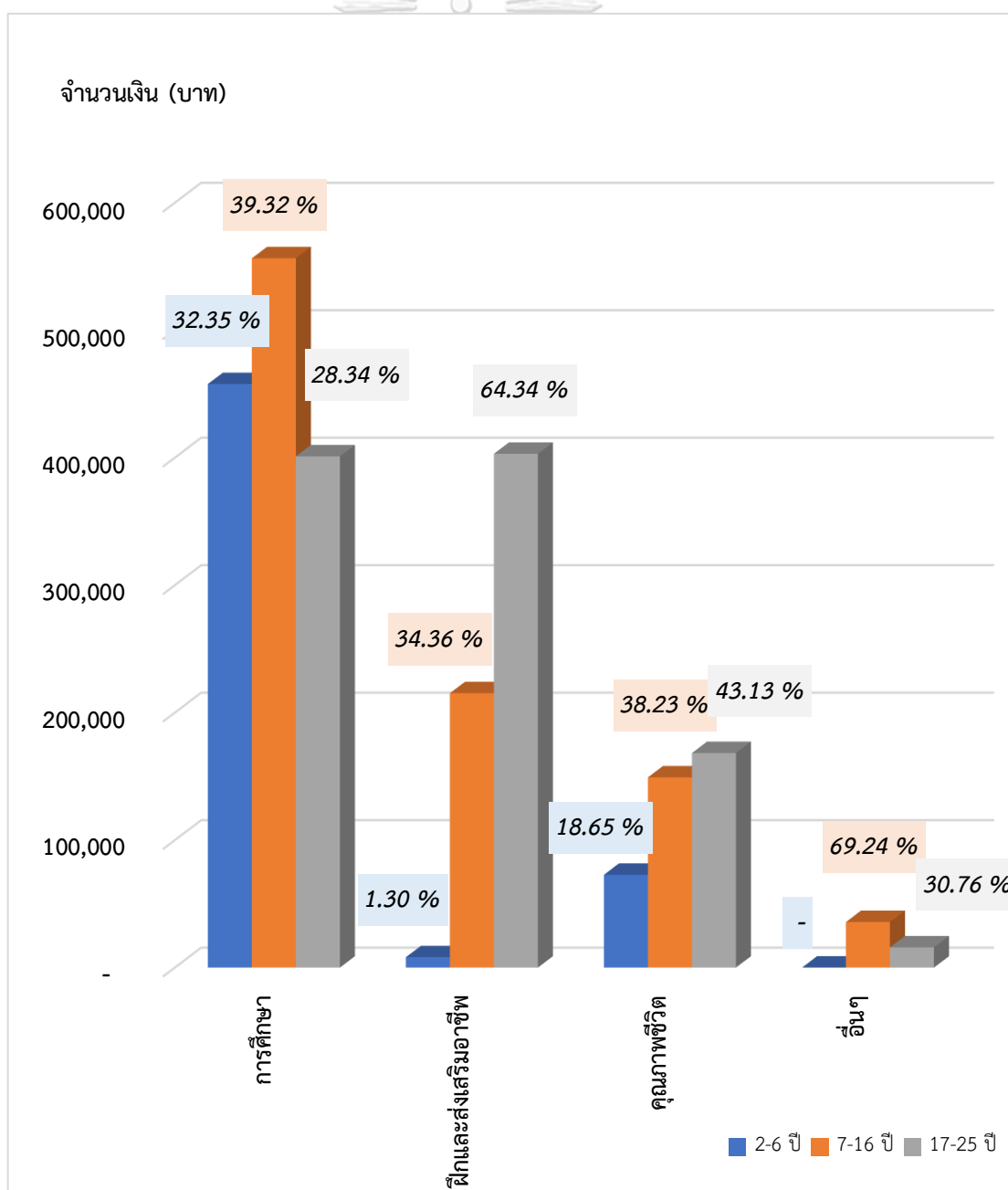
ด้านที่ 2 การฝึกและส่งเสริม

ด้านที่ 3 ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

ด้านที่ 4 ด้านอื่น ๆ เช่น ด้านอื่น ๆ เช่น ช่วยเหลือด้านสิทธิสถานะ ช่วยเหลือเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลกรณีเด็กพิการ เป็นต้น

จากแผนภูมิแท่งตามรูปภาพที่ 9 พบว่า มีการจัดสรรเงินช่วยเหลือรายหัวเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 4 ด้านดังกล่าว โดยมีจำนวนการให้ความช่วยเหลือ ด้านที่ 1 การศึกษา มากที่สุด คิดเป็น 56.98 % รองลงมาเป็นด้าน 2 การฝึกและส่งเสริมอาชีพ คิดเป็น 25.22 % ด้านที่ 3 ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต คิดเป็น 15.71 % และด้านอื่น ๆ เช่น ช่วยเหลือ ด้านสิทธิสถานะ ช่วยเหลือเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลกรณีเด็กพิการ มีจำนวนการให้ความช่วยเหลือที่น้อยที่สุด คิดเป็น 2.08 %

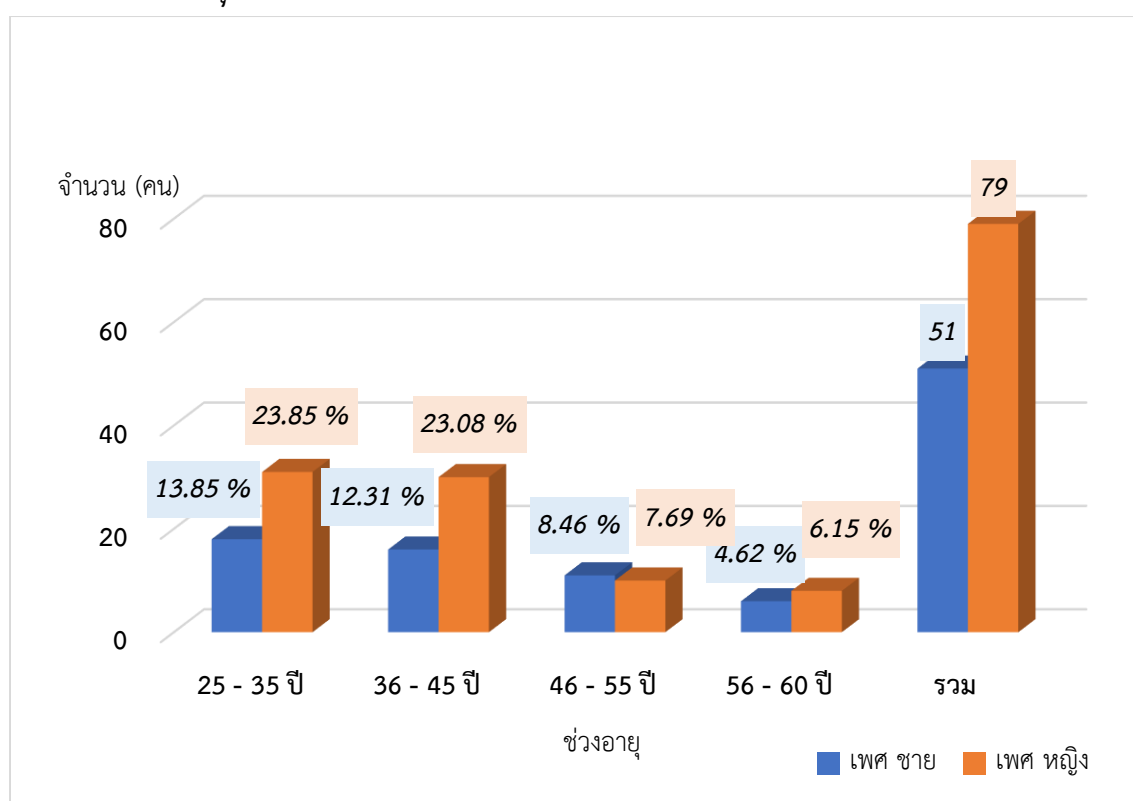
รูปภาพที่ 11 แผนภูมิแท่งแสดงงบประมาณช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามช่วงอายุ

4.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของ ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา

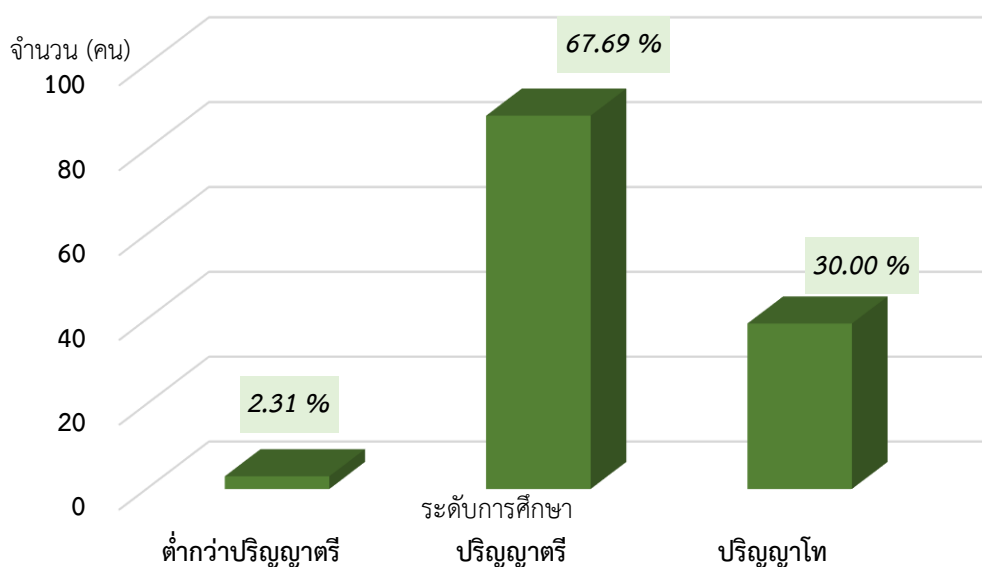
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รูปภาพที่ 12 แผนภูมิแท่งแสดงจำนวน เพศ และช่วงอายุของครูสอนเด็กด้อยโอกาส
และบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

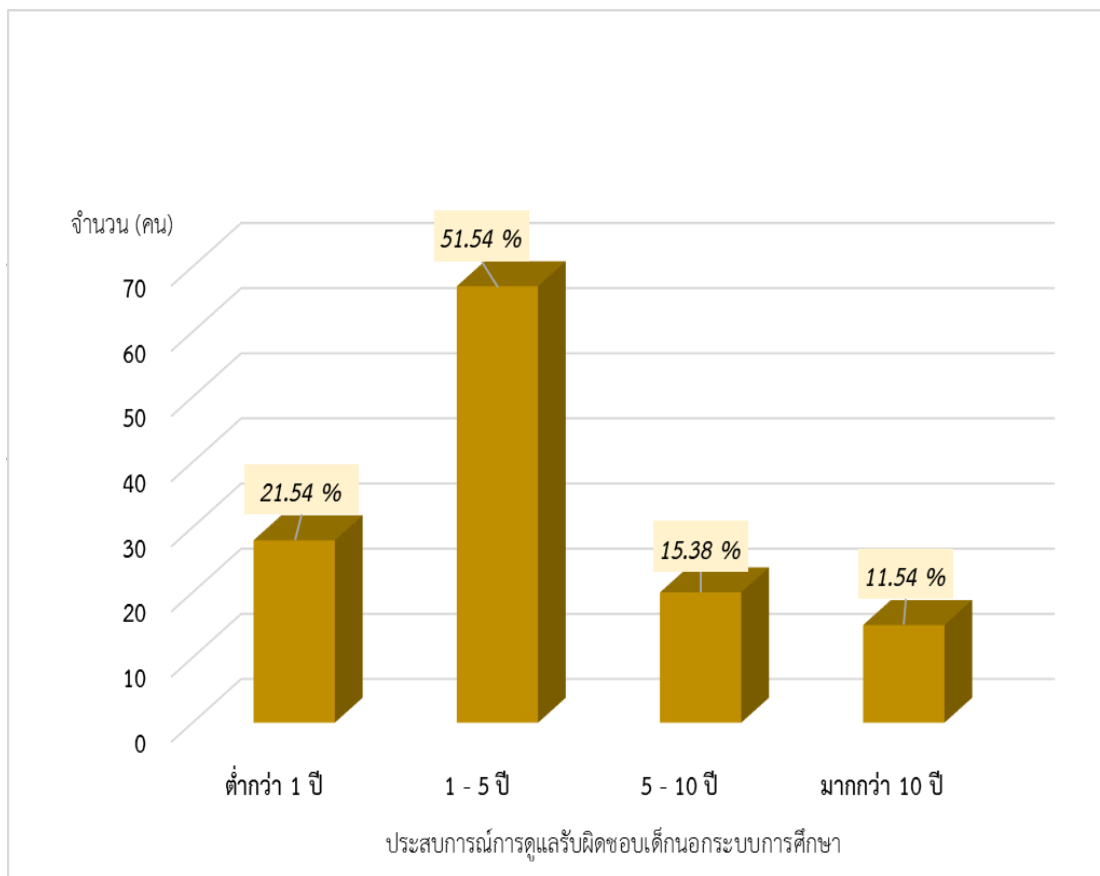
จากแผนภูมิแท่งตามรูปภาพที่ 12 พบว่า ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพศหญิงช่วงอายุ 25 – 35 ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็น 23.85 % รองลงมาเป็นเพศหญิงช่วงอายุ 36 – 45 ปี คิดเป็น 23.08 % และเพศชายช่วงอายุ 56 – 60 ปี เป็นช่วงอายุน้อยที่สุด คิดเป็น 4.62 %

รูปภาพที่ 13 แผนภูมิแท่งแสดงระดับการศึกษาของครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

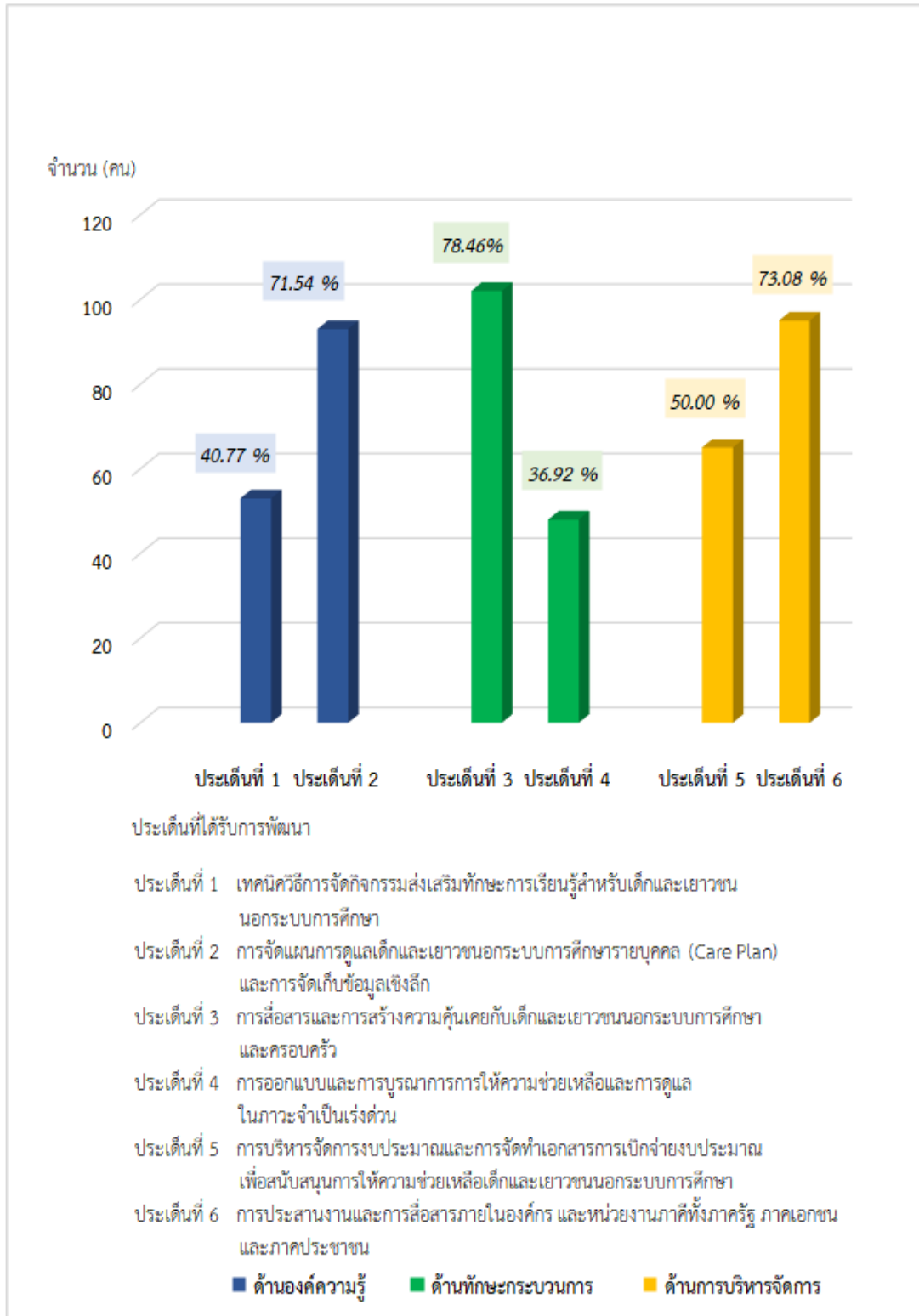

จากแผนภูมิแท่งตามรูปภาพที่ 13 พบว่า ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีระดับการศึกษามัธยมศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็น 67.69 % รองลงมาเป็นระดับปริญญาโท คิดเป็น 30.00 % และมีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี น้อยที่สุด คิดเป็น 2.31 %

รูปภาพที่ 14 แผนภูมิแท่งแสดงประสบการณ์การปฏิบัติงานของครูสอนเด็กด้อยโอกาส
และบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รูปภาพที่ 15 แผนภูมิแท่งแสดงประเด็นที่ได้รับการพัฒนาของครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากแผนภูมิแท่งตามรูปภาพที่ 15 พบว่า ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการพัฒนาประเด็นที่ 3 การสื่อสารและการสร้างความคุ้นเคยกับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาและครอบครัว มากที่สุด คิดเป็น 78.46 % รองลงมาเป็นประเด็นที่ 6 คิดเป็น 73.08 % และได้รับการพัฒนาประเด็นที่ 4 การออกแบบและการบูรณาการการให้ความช่วยเหลือและการดูแลในภาวะจำเป็นเร่งด่วน น้อยที่สุด คิดเป็น 36.92 %

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม

(1) ด้านบริบท (Context)

ปัจจัยด้านบริบท (Context)	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ท่านสังกัด มีความจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือดูแลโดยเร่งด่วน	4.01	0.740	มาก
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ท่านสังกัด มีการกำหนดนโยบายและมีการดำเนินการเพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง	3.60	0.788	มาก
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ท่านสังกัด มีการบูรณาการกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส	3.64	0.771	มาก
สภาพเศรษฐกิจและสังคม ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ท่านสังกัด ส่งผลต่อการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	3.53	0.731	มาก
รวม	3.70	0.757	มาก

ผลการศึกษาข้อมูล พบว่า ระดับความคิดเห็นโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างต่อปัจจัยด้านบริบท (Context) ที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครู และเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พบว่า โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ที่คะแนนเฉลี่ย 3.70 โดยเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นในความสัมพันธ์กับ เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ท่านสังกัด มีความจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือดูแลโดยเร่งด่วนมากที่สุด ที่ระดับ คะแนนเฉลี่ย 4.01 รองลงมาคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ท่านสังกัด มีการบูรณาการกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ที่ระดับ คะแนนเฉลี่ย 3.64 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ท่านสังกัด มีการกำหนดนโยบายและมีการดำเนินการเพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.60 และสภาพเศรษฐกิจและสังคม ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ท่านสังกัด ส่งผลต่อการพัฒนาครู และเด็กนอกระบบการศึกษากลุ่มเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.53

(2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
แผนการดำเนินงานโครงการฯ มีความเหมาะสมและครอบคลุม ประเด็นการพัฒนาครู และการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส	4.19	0.573	มาก
การสนับสนุนงบประมาณ มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ตามวัตถุประสงค์โครงการ	3.45	0.741	มาก

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ระยะเวลาในการดำเนินโครงการที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการดำเนินงานโครงการในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	2.97	0.786	ปานกลาง
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีการช่วยเหลือและให้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ	4.14	0.675	มาก
รวม	3.69	0.694	มาก

ผลการศึกษาข้อมูล พบว่า ระดับความคิดเห็นโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างต่อปัจจัยนำเข้า (Input) ที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พบว่า โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ที่คะแนนเฉลี่ย 3.69 โดยเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นในความสัมพันธ์กับ แผนการดำเนินงานโครงการฯ มีความเหมาะสมและครอบคลุม ประเด็นการพัฒนาครู และการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสมากที่สุด ที่ระดับ คะแนนเฉลี่ย 4.19 รองลงมาคือ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีการช่วยเหลือ และให้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ที่ระดับ คะแนนเฉลี่ย 4.14 การสนับสนุนงบประมาณมีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ตามวัตถุประสงค์โครงการ ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.45 และระยะเวลาในการดำเนินโครงการที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการดำเนินงานโครงการในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 2.97

(3) ด้านกระบวนการ (Process)

ด้านกระบวนการ (Process)	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีการชี้แจงและอธิบายรายละเอียดแผนการดำเนินงานให้ท่านทราบก่อนเริ่มโครงการ	3.60	0.758	มาก
ท่านมีความรู้ ความเข้าใจรายละเอียดกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานโครงการเป็นอย่างดี	3.62	0.765	มาก
ท่านสามารถดำเนินงานโครงการในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ครบถ้วนตามแผนการดำเนินงานโครงการ ภายในระยะเวลาที่กำหนด	3.57	0.811	มาก
คู่มือการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กนอกระบบการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ท่านเข้าใจระบบการช่วยเหลือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และจัดการเรียนการสอนตามช่วงวัยสำหรับเด็กนอกระบบการศึกษา ได้เป็นอย่างดี	4.23	0.736	มากที่สุด
รวม	3.75	0.767	มาก

ผลการศึกษาข้อมูล พบว่า ระดับความคิดเห็นโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างต่อกระบวนการ (Process) ที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พบว่า โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ที่คะแนนเฉลี่ย 3.75 โดยเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นในความสัมพันธ์กับ คู่มือการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กนอกระบบการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ท่านเข้าใจระบบการช่วยเหลือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และจัดการเรียนการสอนตามช่วงวัยสำหรับเด็กนอกระบบการศึกษา ได้เป็นอย่างดี มากที่สุด ที่ระดับ คะแนนเฉลี่ย 4.23 รองลงมาคือ ท่านมีความรู้ ความเข้าใจรายละเอียดกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานโครงการเป็นอย่างดี ที่ระดับ คะแนนเฉลี่ย 3.62 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีการชี้แจงและอธิบายรายละเอียดแผนการดำเนินงานให้ท่านทราบ

ก่อนเริ่มโครงการ ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.60 และท่านสามารถดำเนินงานโครงการในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ครบถ้วนตามแผนการดำเนินงานโครงการ ภายในระยะเวลาที่กำหนด ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.57

(4) ด้านผลกระทบ (Impact)

ด้านผลกระทบ (Impact)	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
การดำเนินโครงการฯ ทำให้ท่านมีความรู้ และทักษะในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ได้อย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ	4.02	0.577	มาก
การดำเนินโครงการฯ ทำให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการส่งเสริมทักษะชีวิตอย่างเหมาะสม	3.95	0.665	มาก
การดำเนินโครงการฯ ทำให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตามช่วงวัย และเข้ารับการศึกษาในระบบการศึกษาอย่างเหมาะสม	2.87	0.807	ปานกลาง
การดำเนินโครงการฯ ทำให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการส่งเสริมทักษะอาชีพตามความต้องการ และศักยภาพรายบุคคล	3.57	0.791	มาก
การดำเนินโครงการฯ ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง	3.59	0.838	มาก
รวม	3.54	0.751	มาก

ผลการศึกษาข้อมูล พบว่า ระดับความคิดเห็นโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างต่อผลกระทบ (Impact) ที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พบว่า โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ที่คะแนนเฉลี่ย 3.54 โดยเมื่อพิจารณารายข้อพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นการดำเนินโครงการฯ ทำให้ท่านมีความรู้ และทักษะในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ได้อย่างเหมาะสม และมีคุณภาพ มากที่สุด ที่ระดับ คะแนนเฉลี่ย 4.02 รองลงมาคือ การดำเนินโครงการฯ ทำให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการส่งเสริมทักษะชีวิตอย่างเหมาะสม ที่ระดับ คะแนนเฉลี่ย 3.95 การดำเนินโครงการฯ ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.59 การดำเนินโครงการฯ ทำให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการส่งเสริมทักษะอาชีพตามความต้องการ และศักยภาพรายบุคคล ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.57 และการดำเนินโครงการฯ ทำให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตามช่วงวัย และเข้ารับการศึกษาในระบบการศึกษาอย่างเหมาะสม ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.57

(5) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness)

ด้านประสิทธิผล (Effectiveness)	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
การดำเนินโครงการฯ ทำให้ท่านมีองค์ความรู้ และทักษะ ที่สามารถประยุกต์ใช้กับการทำงานด้านการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น	3.90	0.717	ปานกลาง
การดำเนินโครงการฯ ทำให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	4.04	0.659	มาก
การดำเนินโครงการฯ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานข้อมูลเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน ส่งผลให้รู้เท่าทันสถานการณ์และตระหนักถึงปัญหาเด็กด้อยโอกาส	3.57	0.771	ปานกลาง
การดำเนินโครงการฯ ครั้งนี้ ก่อให้เกิดกลไกในการค้นหา ติดตามการจัดเก็บข้อมูล และการวางแผนในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส	3.56	0.792	มาก
การดำเนินโครงการฯ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบูรณาการกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน	3.53	0.823	มาก
การดำเนินโครงการฯ ทำให้ผู้ปกครองและชุมชนไว้วางใจและให้ความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส มากขึ้น	3.64	0.781	มาก
รวม	3.58	0.792	มาก

ผลการศึกษาข้อมูล พบว่า ระดับความคิดเห็นโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างต่อประสิทธิผล (Effectiveness) ที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครู และเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พบว่า โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ที่คะแนนเฉลี่ย 3.58 โดยเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นการดำเนินโครงการฯ การดำเนินโครงการฯ ทำให้เด็ก และเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มากที่สุด ที่ระดับ คะแนนเฉลี่ย 4.04 รองลงมาคือ การดำเนินโครงการฯ ทำให้ท่าน มีองค์ความรู้และทักษะ ที่สามารถประยุกต์ใช้กับการทำงานด้านการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ที่ระดับ คะแนนเฉลี่ย 3.90 การดำเนินโครงการฯ ทำให้ผู้ปกครองและชุมชน ไว้วางใจและให้ความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบ การศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส มากขึ้น ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.64 การดำเนินโครงการฯ ทำให้ เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการส่งเสริมทักษะอาชีพตามความต้องการ และศักยภาพรายบุคคล ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.57 การดำเนินโครงการฯ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานข้อมูลเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน ส่งผลให้รู้เท่าทันสถานการณ์และตระหนักถึงปัญหา เด็กด้อยโอกาส ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.56 และการดำเนินโครงการฯ ทำให้องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นมีการบูรณาการกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในพื้นที่ อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.53

(6) ด้านการถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability)

ด้านการถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability)	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
การดำเนินโครงการฯ ครั้งนี้ ทำให้ท่านสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ในการช่วยเหลือดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ไปยังเพื่อนร่วมงาน หน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้อง และเครือข่ายอาสาสมัครในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.60	0.777	มาก
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถถอดบทเรียนจากการดำเนินโครงการฯ ครั้งนี้ ในการออกแบบการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.56	0.821	มาก
รวม	3.58	0.799	มาก

ผลการศึกษาข้อมูล พบว่า ระดับความคิดเห็นโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างต่อการถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability) ที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พบว่า โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ที่คะแนนเฉลี่ย 3.58 โดยเมื่อพิจารณารายข้อพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นการดำเนินโครงการฯ ครั้งนี้ ทำให้ท่านสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ในการช่วยเหลือดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ไปยังเพื่อนร่วมงาน หน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้อง และเครือข่ายอาสาสมัครในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากที่สุด ที่ระดับ คะแนนเฉลี่ย 3.60 และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถถอดบทเรียนจากการดำเนินโครงการฯ ครั้งนี้ ในการออกแบบการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.57

4.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์แบบแยกส่วนโดยใช้ การวิเคราะห์ถดถอยเพื่อให้เห็นถึงตัวแปรการดำเนินงานที่ส่งผลต่อตัวแปรตามที่กำหนด ได้แก่ ผลกระทบ ผลลัพธ์เชิงบวก ผลลัพธ์เชิงลบ และความยั่งยืน ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 : ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการการดำเนินโครงการ มีอิทธิพลต่อผลกระทบ(Impact) จากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยกำหนด ระดับนัยสำคัญที่ $\alpha = 0.05$ มีสมมติฐานเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ ดังนี้

H0 : ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการการดำเนินโครงการ ไม่มีอิทธิพล

ต่อผลกระทบจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

H1: ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการการดำเนินโครงการ มีอิทธิพล

ต่อผลกระทบจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

ตัวแปรพยากรณ์หรือ ตัวแปรอิสระ	Unstandardized		Standardized	t	Sig.
	Coefficients		Coefficients		
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่ (Constant)	2.253	.509		4.429	<.001
ปัจจัยด้านบริบท (Context)	.059	.070	.075	.847	.399
ปัจจัยนำเข้า (Input)	.053	.083	.056	.643	.521
ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process)	.257	.082	.275	3.129	.002
R = 0.283 , R Square = 0.080 , Adjusted R Square = 0.057					

จากตารางที่ 9 มีค่า Coefficients หรือค่าสัมประสิทธิ์ ดังนี้

ปัจจัยด้านบริบท (Context) พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติ p เท่ากับ 0.399 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 แสดงว่า ปฏิเสธ H_1 ยอมรับ H_0 ดังนั้น ปัจจัยด้านบริบท ไม่มีอิทธิพลต่อผลกระทบจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

ปัจจัยนำเข้า (Input) พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติ p เท่ากับ 0.521 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 แสดงว่า ปฏิเสธ H_1 ยอมรับ H_0 ดังนั้น ปัจจัยนำเข้า ไม่มีอิทธิพลต่อผลกระทบจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process) พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติ p เท่ากับ 0.002 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า ยอมรับ H_1 ปฏิเสธ H_0 ดังนั้น ปัจจัยด้านกระบวนการ มีอิทธิพลต่อผลกระทบจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

จากตารางที่ 9 พบว่า ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และปัจจัยด้านกระบวนการ สามารถทำนายอิทธิพลต่อผลกระทบจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยรวมได้ร้อยละ 5.7 (Adjusted R = 0.057) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.283 สามารถเขียนเป็นสมการการถดถอยพหุคูณ ได้แก่

$$Y (\text{ผลกระทบ}) = 0.059 (\text{บริบท}) + 0.053 (\text{ปัจจัยนำเข้า}) + 0.257 (\text{กระบวนการ})$$

สมมติฐานที่ 2 : ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการการดำเนินโครงการ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล (Effectiveness) จากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยกำหนด ระดับนัยสำคัญที่ $\alpha = 0.05$ มีสมมติฐานเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ ดังนี้

H0 : ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการการดำเนินโครงการ ไม่มีอิทธิพล

ต่อประสิทธิผลจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

H1: ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการการดำเนินโครงการ มีอิทธิพล

ต่อประสิทธิผลจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

ตัวแปรพยากรณ์หรือ ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่ (Constant)	3.231	.498		6.488	<.001
ปัจจัยด้านบริบท (Context)	.003	.068	.004	.041	.967
ปัจจัยนำเข้า (Input)	-.059	.081	-.064	-.723	.471
ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process)	.182	.080	.203	2.266	.025
R = 0.210 , R Square = 0.044 , Adjusted R Square = 0.021					

จากตารางที่ 9 มีค่า Coefficients หรือค่าสัมประสิทธิ์ ดังนี้

ปัจจัยด้านบริบท (Context) พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติ p เท่ากับ 0.967 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 แสดงว่า ปฏิเสธ H1 ยอมรับ H0 ดังนั้น ปัจจัยด้านบริบท ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

ปัจจัยนำเข้า (Input) พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติ p เท่ากับ 0.471 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 แสดงว่า ปฏิเสธ H1 ยอมรับ H0 ดังนั้น ปัจจัยนำเข้า ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process) พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติ p เท่ากับ 0.025 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า ยอมรับ H_1 ปฏิเสธ H_0 ดังนั้น ปัจจัยด้านกระบวนการ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

จากตารางที่ 9 พบว่า ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และปัจจัยด้านกระบวนการ สามารถทำนายอิทธิพลต่อประสิทธิผลจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยรวมได้ร้อยละ 2.1 (Adjusted $R = 0.021$) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.210 สามารถเขียนเป็นสมการการถดถอยพหุคูณ ได้แก่

$$Y (\text{ประสิทธิผล}) = 0.003 (\text{บริบท}) - 0.059 (\text{ปัจจัยนำเข้า}) + 0.182 (\text{กระบวนการ})$$

สมมติฐานที่ 3 : ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการการดำเนินโครงการ มีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability) จากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยกำหนด ระดับนัยสำคัญที่ $\alpha = 0.05$ มีสมมติฐานเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ดังนี้

H0 : ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการการดำเนินโครงการ ไม่มีอิทธิพล

ต่อการถ่ายทอดความสำเร็จจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครู

และเด็กนอกระบบการศึกษา

H1: ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการการดำเนินโครงการ มีอิทธิพล

ต่อการถ่ายทอดความสำเร็จจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครู

และเด็กนอกระบบการศึกษา

ตัวแปรพยากรณ์หรือ ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่ (Constant)	3.006	.860		3.496	<.001
ปัจจัยด้านบริบท (Context)	-.020	.118	-.015	-.172	.864
ปัจจัยนำเข้า (Input)	.365	.140	.229	2.605	.010
ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process)	-.185	.139	-.118	- 1.333	.185
R = 0.253 , R Square = 0.064 , Adjusted R Square = 0.041					

จากตารางที่ 9 มีค่า Coefficients หรือค่าสัมประสิทธิ์ ดังนี้

ปัจจัยด้านบริบท (Context) พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติ p เท่ากับ 0.864 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 แสดงว่า ปฏิเสธ H1 ยอมรับ H0 ดังนั้น ปัจจัยด้านบริบท ไม่มีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดความสำเร็จจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา จากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

ปัจจัยนำเข้า (Input) พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติ p เท่ากับ 0.010 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า ยอมรับ H1 ปฏิเสธ H0 ดังนั้น ปัจจัยนำเข้า มีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดความสำเร็จจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process) พบว่า มีค่านัยสำคัญทางสถิติ p เท่ากับ 0.185 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 แสดงว่า ปฏิเสธ H1 ยอมรับ H0 ดังนั้น ปัจจัยด้านกระบวนการ ไม่มีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดความสำเร็จจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

จากตารางที่ 9 พบว่า ปัจจัยด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า และปัจจัยด้านกระบวนการ สามารถทำนายอิทธิพลต่อการถ่ายทอดความสำเร็จจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาจากการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยรวมได้ร้อยละ 4.1 (Adjusted R = 0.041) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.253 สามารถเขียนเป็นสมการการถดถอยพหุคูณ ได้แก่

$$Y (\text{การถ่ายทอดความสำเร็จ}) = -0.020 (\text{บริบท}) + 0.365 (\text{ปัจจัยนำเข้า}) - 0.185 (\text{กระบวนการ})$$

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การศึกษาครั้งนี้ ทำการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับนโยบาย ระดับสนับสนุน และระดับปฏิบัติการ โดยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพออกเป็น 6 ประเด็น

4.3.1 ด้านบริบท (Context)

ประเด็นที่ 1 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการศึกษาข้อมูลจากคู่มือผู้จัดการรายกรณี (Case Manager) และการสัมภาษณ์พบว่าเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความจำเป็นเร่งด่วนในการช่วยเหลือและพัฒนาหลากหลายระดับ ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาที่มีความรุนแรงแตกต่างกัน สามารถจำแนกกลุ่มปัญหาที่พบออกได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ปัญหาสุขภาพเศรษฐกิจและความยากจน เป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนให้กลายเป็นเด็กด้อยโอกาส เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาที่จำเป็นต้องใช้เงินในการสนับสนุน

กลุ่มที่ 2 ปัญหาด้านเด็กกำพร้า/ครอบครัวแตกแยก ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ขาดความอบอุ่น และยากจน มีความจำเป็นที่ควรได้รับการพัฒนาด้านทักษะชีวิต การวางแผนชีวิต การศึกษา และทักษะอาชีพ

กลุ่มที่ 3 ปัญหาด้านความพิการ สมาธิสั้น และเด็กเล็กมีความจำเป็นที่ควรได้รับการพัฒนา ช่วยเหลือด้านอาหารหรืออุปกรณ์เสริม การศึกษาเฉพาะด้าน และวิธีการดูแลสำหรับผู้ปกครอง

กลุ่มที่ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ ความจำเป็นที่ควรได้รับการพัฒนา ช่วยเหลือด้านสวัสดิการด้านการศึกษา และการรักษาพยาบาล

ประเด็นที่ 2 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลและให้ความช่วยเหลือเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ซึ่งเป็นงานที่ต้องอาศัยพลังกำลังทั้งทางกายและแรงใจในการขับเคลื่อนการดำเนินการผ่านทักษะต่าง ๆ ที่มีความสำคัญและจำเป็น ดังนี้

1. ทักษะการการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ อย่างเหมาะสมตามช่วงวัย เพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสอย่างมีคุณภาพ
2. การสร้างความตระหนักให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสเห็นคุณค่าในงานของตน สร้างแรงจูงใจและความมั่นคงในการทำงาน เพื่อให้การดูแลเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง
3. ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวมทั้งการประสานส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานเพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนได้อย่างมีคุณภาพ
4. ทักษะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น ทักษะการเป็นที่ปรึกษา นักสังคมสงเคราะห์ ทักษะอาชีพ เป็นต้น

ประเด็นที่ 3 การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของครูสอนเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลต่อการดำเนินงานของครูสอนเด็กด้อยโอกาสอย่างมาก โดยเฉพาะการลงพื้นที่จัดกิจกรรม ดูแลช่วยเหลือเด็ก ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการติดตามดูแล หรืออาจดูแลได้ไม่ทั่วถึง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องงดหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรม รวมถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนเด็กด้อยโอกาสเนื่องจากผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดจากการแพร่ระบาดของโรค
2. การเปลี่ยนผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2564 ทำให้การดำเนินงานหรือนโยบายต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ต้องหยุดชะงักและส่งผลต่อการดำเนินการในระดับปฏิบัติที่ขาดความต่อเนื่อง

4.3.2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

ประเด็นที่ 1 แผนกิจกรรม และงบประมาณ

จากการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า การดำเนินการโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการกำหนดแผนกิจกรรมตามโครงการที่มีความเหมาะสม เป็นลำดับขั้นตอนที่สามารถปฏิบัติได้จริง ในส่วนของงบประมาณผู้ให้ข้อมูลบางส่วนเห็นว่างบประมาณที่ได้รับ การสนับสนุนเพียงพอต่อการจัดการกิจกรรม แต่บางส่วนเห็นว่าไม่เพียงพอซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาของเด็กแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นเด็กพิการ ที่มีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการให้ความช่วยเหลือมากกว่าปกติ

ประเด็นที่ 2 ระยะเวลา

จากการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการดำเนินการโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเรื่องระยะเวลาแบ่งเป็น 2 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 มองว่าระยะเวลาโดยรวมของโครงการเหมาะสมเพียงพอในการจัดกิจกรรมสามารถดำเนินการตามแผนการดำเนินงานโครงการที่กำหนดได้อย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ

กลุ่มที่ 2 มองว่า ระยะเวลาของโครงการไม่เพียงพอเนื่องจากภาระงานของครูมาก ต้องดำเนินการตั้งแต่การลงพื้นที่สำรวจเด็ก คัดกรอง วางแผนจัดกิจกรรม จัดกิจกรรม และงานเอกสารอื่น ๆ เช่นทำบันทึก ฎีกาต่างๆ เองทั้งหมด อีกทั้ง การเปลี่ยนผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในช่วงปีที่ผ่านมาทำให้ การดำเนินงานบางส่วนหยุดชะงักไป และสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้มีเวลาไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรม

ประเด็นที่ 3 คณะทำงานโครงการระดับส่วนกลาง / คณะทำงานระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการดำเนินการโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้รับการช่วยเหลือ ประสานงาน ตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดีจากคณะทำงานโครงการระดับส่วนกลาง รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารผ่านทางกลุ่มไลน์ที่มีการจัดตั้งไว้โดยคณะทำงานโครงการระดับส่วนกลาง ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินงานโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3.3 ด้านกระบวนการ (Process)

ประเด็นที่ 1 การชี้แจง ปฐมนิเทศ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้มีการจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจการดำเนินงานโครงการกับบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งบุคลากร เข้าร่วมรับฟังการประชุมชี้แจงแต่ละ 2 คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมองว่าการจัดประชุมชี้แจง ส่งผลต่อความเข้าใจแผนการดำเนินงานโครงการต่อผู้ปฏิบัติงานในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เป็นอย่างดี

ประเด็นที่ 2 กระบวนการกำกับ ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานโครงการ

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีการติดตามความก้าวหน้า ในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ผ่านทางกลุ่มไลน์ และมีการลงพื้นที่เพื่อนิเทศติดตามการดำเนินงานของครูสอนเด็กด้อยโอกาส และบุคลากรทางการศึกษา ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 ภูมิภาค ส่งผลให้ คณะทำงานระดับส่วนกลางได้รับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละพื้นที่ และสามารถให้คำแนะนำ ต่อคณะทำงานโครงการระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างทันท่วงที

ประเด็นที่ 3 คู่มือการจัดการเรียนการสอนเด็กนอกระบบการศึกษา สังกัดองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคณะทำงานโครงการระดับส่วนกลางได้ดำเนินการ จัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอนเด็กนอกระบบการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้ประกอบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่เข้าร่วม โครงการ ได้อย่างเหมาะสมตามช่วงวัย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมองว่า คู่มือดังกล่าวมีเนื้อหาครบถ้วนค่อนข้างดี มีประโยชน์เป็นแนวทางให้ครูสามารถนำไปบูรณาการกับประสบการณ์จริงได้ แต่ครูสอนเด็กด้อย โอกาสส่วนใหญ่ยังไม่ได้ใช้เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ไม่สามารถลงพื้นที่ในการจัดกิจกรรมได้

ประเด็นที่ 4 การแต่งตั้งคณะทำงานโครงการ ระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยคณะทำงานโครงการ ระดับส่วนกลาง ได้กำหนด แผนการดำเนินงานโครงการโดยกำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะทำงานโครงการ ระดับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลมองว่าคณะทำงานโครงการ ระดับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น มีประโยชน์และมีส่วนช่วยให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงาน เนื่องจากผู้บริหาร และคณะทำงานในรูปแบบคณะกรรมการมีส่วนช่วยในการตัดสินใจให้คำแนะนำในการดำเนินงาน ด้านต่าง ๆ เช่น การคัดกรองช่วยเหลือเด็ก รูปแบบวิธีการช่วยเหลือ รวมถึงการพิจารณาเบิกจ่าย จัดซื้อจัดจ้าง ทำให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสมีความรู้สึกอุ่นใจในการทำงานมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการ เสริมพลัง และอำนวยความสะดวกในการทำงานให้กับครู เนื่องจากผู้บริหารได้รับทราบบริบท การช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสและเห็นความสำคัญของงานนี้มากขึ้น

ประเด็นที่ 5 ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน

จากการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการดำเนินการโครงการสนับสนุนการพัฒนาครู และเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่ามีปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ประเด็นเรื่องการเบิกจ่าย การจัดซื้อจัดจ้าง พบว่าครูสอนเด็กด้อยโอกาส ประสบปัญหา ในขั้นตอนนี้จำนวนมาก โดยมีสาเหตุมาจากการขาดความชำนาญในการจัดทำเอกสาร ขาดความ ไม่เข้าใจในระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน อีกทั้งในบางกรณีส่งผล กระทบให้ไม่สามารถจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ให้เด็กและเยาวชนนอกระบบ กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ได้ทำให้เด็กไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่ต้องการได้อย่างแท้จริง ข้อมูลในอีกมุมมองหนึ่งพบว่า ในแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีโครงสร้างบุคลากรที่มีจำนวนมากน้อยแตกต่างกัน กล่าวคือ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ เช่น เทศบาลนคร จะมีบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ในการจัดทำเอกสารการเบิกจ่าย โดยครูสอนเด็กด้อยโอกาสไม่ต้องจัดทำเอกสารการเบิกจ่าย ด้วยตัวเอง ในทางกลับกันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็ก เช่น เทศบาลตำบล องค์กร บริหารส่วนตำบลมักไม่มีบุคลากรเพียงพอในการสนับสนุนการทำงานของครูสอนเด็กด้อยโอกาส ส่งผลให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสที่มีภารกิจในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับ เด็กด้อยโอกาส ต้องจัดทำเอกสารการเบิกจ่ายด้วยตนเองทั้งหมด ส่งผลให้เกิดความท้อใจและเป็น อุปสรรคในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายมหาวิทยาลัย

2) ประเด็นความเพียงพอของจำนวนของครูสอนเด็กด้อยโอกาส ในองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ โดยส่วนมากจะมีจำนวนเด็กด้อยโอกาส ที่ต้องได้รับความความดูแลจำนวนมากตามไปด้วย ส่งผลให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสที่มีจำนวน 1-2 ตำแหน่ง ต้องปฏิบัติหน้าที่ในการให้ความดูแลช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส จำนวนมากถึง 30 - 40 คน ก่อให้เกิดความไม่ทั่วถึงในการให้ความช่วยเหลือดูแล อีกทั้งยังส่งผลให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสเกิดความรู้สึกท้อใจ เนื่องจากเกิดข้อเปรียบเทียบ กับพนักงานจ้าง ตำแหน่งอื่น ๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่มีหน้าที่ความรับผิดชอบหนัก เท่าตน

3) ประเด็นด้านการจัดทำเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ที่เข้าร่วมโครงการ โดยกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นและกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ได้ร่วมกันออกแบบ ฟอรัมเอกสารสำหรับให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาส ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมายโครงการ เช่น แบบคัดกรองเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส แบบบันทึกการทำงานของผู้จัดการรายกรณี (Care Plan) โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า บางรายการในแบบแบบฟอร์มดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเด็กที่มีปัญหาเชิงซ้อน ส่งผลให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสไม่สามารถระบุข้อมูลบางอย่างในแบบฟอร์มได้

4.3.4 ด้านผลกระทบ (Impact)

จากการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับผลกระทบจากการดำเนินการโครงการ สนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าว่ามีผลกระทบแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ ผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ผลกระทบต่อครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา และผลกระทบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถสรุปได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีกลุ่มเป้าหมายในการให้ความช่วยเหลือ คือ เด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 761 คน โดยมีรูปแบบการให้ความช่วยเหลือ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ การส่งเสริมและพัฒนาทักษะอาชีพ และการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการดำรงชีวิต เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่าโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าสู่ระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนทั้งในระบบการศึกษา ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียน วิทยาลัย ตลอดจนการศึกษานอกระบบ อีกทั้งยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะการดำรงชีวิต ที่เหมาะสมตามศักยภาพและช่วงวัย ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา

กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ที่เข้าร่วมโครงการ ให้มีโอกาสดำเนินการเข้าถึงการศึกษาและเป็นการลดความเหลื่อมล้ำที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในปัจจุบัน

ประเด็นที่ 2 ผลกระทบต่อครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเป้าหมายโครงการ จำนวน 130 คน เข้าร่วมโครงการในครั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับผลกระทบจากการเข้าร่วมโครงการ สรุปได้ ดังนี้

1) การดำเนินโครงการส่งผลให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสมีเป้าหมายในการเข้าไปประสานพูดคุยกับเด็กและผู้ปกครองที่เป็นรูปธรรมขึ้น เนื่องจากสามารถนำเสนอแนวทาง การให้ความช่วยเหลือที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส

2) การดำเนินโครงการส่งผลให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสเกิดความรู้สึกที่ต้องพัฒนาตนเอง เกิดการเรียนรู้ร่วมกับเด็ก พัฒนาทักษะที่มีความจำเป็นในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็กอย่างเหมาะสมตามช่วงวัย การประสานส่งต่อเพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การดำเนินโครงการส่งผลให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสมีทักษะในการทำกิจกรรมการรายงานผลข้อมูล การจัดทำเอกสารและมีความเข้าใจระเบียบการเบิกจ่ายมากขึ้น

ประเด็นที่ 3 ผลกระทบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 61 แห่ง ในพื้นที่ 43 จังหวัด รั้งครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า การดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส

สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก่อให้เกิดผลกระทบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเด็นต่าง ๆ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) การดำเนินโครงการทำให้มีเครือข่ายความร่วมมือทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร ที่มีเป้าหมายเดียวกัน สร้างความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

2) การดำเนินโครงการทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส ก่อให้เกิดฐานข้อมูลในระดับพื้นที่ที่เป็นประโยชน์ ในการติดตามค้นหา เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ได้อย่างทันทั่วถึง

4.3.5 ด้านประสิทธิผล (Effectiveness)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสิทธิผลจากการดำเนินการโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าว่ามีผลลัพธ์แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ผลลัพธ์เชิงบวกและผลลัพธ์เชิงลบ สามารถสรุปได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ผลลัพธ์เชิงบวก

โครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ผลลัพธ์ต่อเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ผลลัพธ์ต่อครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา ผลลัพธ์ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผลลัพธ์ต่อชุมชน/ผู้ประกอบการ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) การดำเนินโครงการส่งผลให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มด้อยโอกาส ได้รับการดูแล มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้มีความหวัง มีเป้าหมายในชีวิต และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความรู้สึกดีใจ และภูมิใจในตนเอง

2) การดำเนินโครงการส่งผลให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความรู้สึกมั่นใจ ลดความกังวลเรื่องความปลอดภัยในการ

เข้าชุมชน เนื่องจากชุมชนทราบถึงมีเป้าหมายในการลงพื้นที่ที่ชัดเจน มีความสุข ภูมิใจต่องานที่เกิดขึ้นแม้จะมีความเหนื่อยหรือท้อแท้บ้าง

3) การดำเนินโครงการส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดความร่วมมือกันในการทำงานระหว่างหน่วยงานภายใน เช่น กองหรือฝ่ายภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการประสานงานภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4) การดำเนินโครงการส่งผลให้ชุมชน/ผู้ปกครอง มีความรู้สึกดีใจที่มีหน่วยงานช่วยดูแลบุตรหลาน เกิดการบอกต่อ ช่วยเหลือกันในชุมชนทำให้เกิดความเชื่อมั่น ไว้วางใจในตัวครู และให้ความร่วมมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นอย่างดี เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชน ครูสอนเด็กด้อยโอกาส และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประเด็นที่ 2 ผลลัพธ์เชิงลบ

โครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงลบ สรุปได้ ดังนี้

1) การดำเนินโครงการส่งผลให้เด็กและผู้ปกครองที่อยู่ในชุมชนที่มีความเสี่ยงสูง หรือมีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติดไม่ยอมให้ครูเข้าไปในชุมชน เนื่องจากมีความกังวลในประเด็นที่ตนหรือเพื่อนบ้านมีการยุ่งเกี่ยวกับสิ่งผิดกฎหมาย

2) การดำเนินโครงการส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่เท่าเทียมในการได้รับความช่วยเหลือ เนื่องจากในชุมชนหนึ่ง ๆ มีทั้งเด็กในระบบการศึกษา และเด็กนอกระบบการศึกษาที่มีสภาพปัญหาที่คล้ายกัน เช่น ความยากจน ครอบครัวแตกแยก แต่เด็กที่ได้รับการดูแลมีเพียงเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสเท่านั้น

4.3.6 ด้านการถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการถ่ายทอดความสำเร็จ จากการดำเนินการโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถสรุปได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การถ่ายทอดความสำเร็จ ระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การดำเนินโครงการส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการถ่ายทอดความสำเร็จเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม และรูปแบบการดำเนินงานโครงการ ให้กับสำนัก กอง หรือฝ่ายอื่นภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งเดียวกัน เช่น กองสวัสดิการสังคม และกองการศึกษาที่มีภารกิจช่วยเหลือเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส มีการถ่ายทอดความสำเร็จในการดำเนินโครงการ หรือแบ่งปันข้อมูลต่าง ๆ เพื่อออกแบบการให้ความช่วยเหลือร่วมกัน

ประเด็นที่ 2 การถ่ายทอดความสำเร็จ ระดับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

การดำเนินโครงการส่งผลให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ มีการวางแผนการจัดการความรู้ ถอดบทเรียนของโครงการ และผลิตสื่อเพื่อเป็นช่องทางสื่อสารไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งเพื่อให้มีแนวทางในการดำเนินงานในการช่วยเหลือเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส อย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจน และครอบคลุมจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบวิธีผสม (Mix Methods Research) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครู และเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา นำไปสู่การขยายผลให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ต่าง ๆ

ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 3 ระดับประกอบด้วย ระดับนโยบาย ระดับสนับสนุน และระดับปฏิบัติ โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 4 ชุด ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างระดับนโยบาย ได้แก่ ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างระดับสนับสนุน ได้แก่ คณะทำงานโครงการฯ ระดับส่วนกลาง 3) แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างระดับปฏิบัติ ได้แก่ ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดเทศบาลนครนครสวรรค์ เทศบาลเมืองอ่างทอง และเทศบาลนครนครปฐม 4) แบบสอบถามครูสอนเด็กด้อยโอกาส และบุคลากรทางการศึกษา ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 130 คน โดยมีการกำหนดคำถามสอดคล้องตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ จากการประยุกต์แนวคิดการประเมิน CIPIEST (Stufflebeam, 2007) ซึ่งประกอบด้วย การประเมิน 6 มิติ ได้แก่ 1) ด้านบริบท (Context Evaluation) 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) 3) ด้านกระบวนการ (Process Evaluation) 4) ด้านผลกระทบ (Impact Evaluation) 5) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation) และ 6) ด้านการถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability Evaluation) และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเด็กและเยาวชนนอกระบบทางการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส กลุ่มเป้าหมายโครงการ จากสมุดบันทึกผู้จัดการข้อมูลรายกรณี (Case Manager : CM) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ด้วยความถี่ ร้อยละ ฐานนิยม ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูล และการสร้างข้อสรุป

5.1. สรุปและอภิปรายข้อมูลทั่วไปของครูสอนเด็กด้อยโอกาส บุคลากรทางการศึกษา และเด็ก และเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ที่เข้าร่วมโครงการ

5.1.1 ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 130 คน เป็นเพศหญิงมากกว่าเล็กน้อย ผู้ให้ข้อมูลกว่ามีอายุอยู่ระหว่าง 25-35 ปี และช่วงอายุ 36-45 ปี มีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน และน้อยที่สุดคือช่วงอายุ 56-60 ปี เมื่อพิจารณาระดับการศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี เมื่อพิจารณาในส่วนตำแหน่งที่รับผิดชอบ พบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นครูสอนเด็กด้อยโอกาส ส่วนใหญ่สังกัดเทศบาลเมือง โดยมาจากจังหวัดที่หลากหลาย กระจายอยู่ทั่วทั้งประเทศไทย มากที่สุดคือจังหวัดชลบุรี รองลงมาคือจังหวัดสมุทรปราการ และสระบุรี ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับ ความรับผิดชอบและประสบการณ์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลรายงาน จำนวนเด็กในความรับผิดชอบของตน ส่วนใหญ่ มีเด็กในความรับผิดชอบ 7-10 คน และเมื่อพิจารณา ประสบการณ์ในการดูแลรับผิดชอบเด็กนอกระบบการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ อยู่ระหว่าง 1-3 ปี

ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 130 คน เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายเล็กน้อย โดยเป็นเพศหญิงช่วงอายุ 25 – 35 ปี จำนวนมากที่สุด คิดเป็น 23.85 % รองลงมาเป็นเพศหญิง ช่วงอายุ 36 – 45 ปี คิดเป็น 23.08 % และเพศชายช่วงอายุ 56 – 60 ปี เป็นช่วงอายุน้อยที่สุด คิดเป็น 4.62 %

เมื่อพิจารณาในภาพรวม กลุ่มครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มช่วงอายุ 25 – 45 ปี กับกลุ่มช่วงอายุ 46 – 60 ปี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถวางแผนพัฒนาบุคลากรในกลุ่มช่วงอายุ 25 – 45 ปี เพื่อทดแทนกลุ่มช่วงอายุ 46 – 60 ปี ที่จะต้องพ้นจากการปฏิบัติหน้าที่เมื่ออายุครบ 60 ปี ได้อย่างเหมาะสม

ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีระดับ การศึกษาวุฒิปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็น 67.69 % รองลงมาเป็นระดับปริญญาโท คิดเป็น 30.00 % และมีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็น 2.31 % พิจารณาได้ว่าบุคลากรกลุ่มเป้าหมาย

มีองค์ความรู้ประสบการณ์พื้นฐานด้านการศึกษา เป็นต้นทุนสำหรับการเสริมสร้างสมรรถนะหลัก (Core Competency) และสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) นำไปสู่การพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการสนับสนุน การพัฒนาครู และเด็กนอกระบบการศึกษา

เมื่อพิจารณาในประเด็นประสบการณ์ในการปฏิบัติงานพบว่า ครูสอนเด็กด้อยโอกาส และบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานในช่วงเวลา 1 - 5 ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็น 51.54 % รองลงมาเป็นช่วงเวลาที่ประสบการณ์ปฏิบัติงานต่ำกว่า 1 ปี คิดเป็น 21.54 % และกลุ่มที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานมากกว่า 10 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็น 11.54 % สามารถพิจารณาได้ว่าประสบการณ์การดูแลรับผิดชอบเด็กและเยาวชนนอกระบบ การศึกษามีความหลากหลาย ส่งผลถึงความจำเป็น ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาครูนอกระบบ ตามโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา ที่มีความจำเป็นที่ต้องสอดแทรก การเสริมสร้างและพัฒนาทักษะในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบกลุ่มเป้าหมาย อย่างเพียงพอและเหมาะสม เพื่อชดเชยความแตกต่างของประสบการณ์การดูแลรับผิดชอบเด็ก และเยาวชนนอกระบบการศึกษา ของครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความทัดเทียม นำไปสู่การดูแลให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชน กลุ่มเป้าหมายที่มาตรฐานเดียวกัน

การจัดลำดับปัญหาของเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสที่พบ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลรายงานปัญหา ที่พบเป็นลำดับที่ 1 คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ความยากจน ลำดับที่ 2 ได้แก่ ปัญหาครอบครัว/กำพร้า และลำดับที่ 3 คือ ปัญหาครอบครัว/กำพร้า รองลงมาคือปัญหาความบกพร่องทางกาย/จิตใจ/ พฤติกรรม/การเรียนรู้ ซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกัน การพัฒนาที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการ ในสามด้าน ได้แก่ ด้านองค์ความรู้ ด้านทักษะกระบวนการ และด้านการบริหารจัดการ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการรายงานว่า ในด้านองค์ความรู้ได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับการสร้างและการจัดเก็บ ข้อมูลมากที่สุด ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับการพัฒนาด้านการติดต่อสื่อสาร กับเด็กและครอบครัวมากที่สุด และได้รับการพัฒนาด้านการบริหารจัดการในสองประเด็นที่มีจำนวน ใกล้เคียงกัน คือได้พัฒนา ในสองด้าน ทั้งการจัดการการเงินและงบประมาณ และการประสาน การทำงานร่วมกับผู้อื่น

สรุปผลการพัฒนาครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งตามประเด็นการพัฒนา ดังนี้

ประเด็นที่ 1 เทคนิควิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามพบว่า ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 53 ราย คิดเป็น 40.77 % ได้รับการพัฒนาในประเด็นที่ 1 เทคนิควิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา เมื่อพิจารณาแล้วมีค่าอยู่ในระดับปานกลาง อธิบายได้ว่าการดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมและพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ตามโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา สามารถสร้างความมั่นใจในการพัฒนาเทคนิควิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชนนอกระบบการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ หากสามารถเพิ่มเติมระยะเวลาในการเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติ และดำเนินกิจกรรมพัฒนาครูนอกระบบโดยการเสริมสร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์และการออกแบบการจัดกิจกรรมผ่านความหลากหลายของกรณีศึกษาจะเป็นการเสริมสร้างเทคนิคและองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมทักษะการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ อย่างยั่งยืน

ประเด็นที่ 2 การจัดแผนการดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษารายบุคคล (Care Plan) และการจัดเก็บข้อมูลเชิงลึก

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามพบว่า ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 93 ราย คิดเป็น 71.54 % ระบุว่าได้รับการพัฒนาในประเด็นที่ 2 การจัดแผนการดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษารายบุคคล (Care Plan) และการจัดเก็บข้อมูลเชิงลึก ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วมีค่าอยู่ในระดับสูง อธิบายได้ว่าการดำเนินกิจกรรมพัฒนาครูนอกระบบตามโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาที่สอดแทรกทักษะด้านการจัดแผนการดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษารายบุคคล (Care Plan)

และการจัดเก็บข้อมูลเชิงลึกที่มีความเหมาะสมต่อการเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติของกลุ่มเป้าหมายสามารถส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ในด้านดังกล่าวให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษาในส่วนของ การจัดเก็บข้อมูลเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ สามารถออกแบบและดำเนินการตามแผนการดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษารายบุคคล (Care Plan) ได้ครอบคลุมสำหรับทุกมิติปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นที่ 3 การสื่อสารและการสร้างความคุ้นเคยกับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาและครอบครัว

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามพบว่า ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 102 ราย คิดเป็น 78.46 % ระบุว่าได้รับการพัฒนาในประเด็นที่ 3 การสื่อสารและสร้างความคุ้นเคยกับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาและครอบครัว ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วมีค่าอยู่ในระดับสูง อธิบายได้ว่าการดำเนินกิจกรรมพัฒนาครูนอกระบบตามโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษานั้น สามารถสร้างความมั่นใจในทักษะการสื่อสารและสร้างความคุ้นเคยกับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาและครอบครัวได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่และการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา ที่ต้องอาศัยการสื่อสาร การเข้าถึงเพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจให้เกิดขึ้นระหว่างผู้ปฏิบัติงาน เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา และครอบครัว ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเก็บข้อมูลเชิงลึกของเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายให้สามารถสะท้อนปัญหาได้อย่างชัดเจน จนนำไปสู่การออกแบบการช่วยเหลือการร่วมกันการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการคิดหาวิธีการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน

ประเด็นที่ 4 การออกแบบและการบูรณาการการให้ความช่วยเหลือและการดูแล ในภาวะจำเป็นเร่งด่วน

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามพบว่า ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 48 ราย คิดเป็น 36.92 % ระบุว่าได้รับการพัฒนา ในประเด็นที่ 4 การออกแบบและการบูรณาการการให้ความช่วยเหลือและการดูแลในภาวะจำเป็น เร่งด่วน ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วมีค่าอยู่ในระดับต่ำ อธิบายได้ว่าการดำเนินกิจกรรมพัฒนาครูนอกระบบ ตามโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา ยังไม่สามารถเสริมสร้างองค์ความรู้ ในทักษะตามประเด็นดังกล่าว ให้กับครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นได้เท่าที่ควร ดังนั้น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องเร่ง เพิ่มองค์ความรู้ในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านการออกแบบและการบูรณาการการให้ความ ช่วยเหลือและการดูแลในภาวะจำเป็นเร่งด่วนมากขึ้น ซึ่งมีสอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ในปัจจุบันที่ทวีความรุนแรงและส่งกระทบต่อเด็ก และเยาวชนนอกระบบการศึกษาในวงกว้าง

ประเด็นที่ 5 การบริหารจัดการงบประมาณและการจัดทำเอกสารการเบิกจ่าย งบประมาณ เพื่อสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามพบว่า ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 65 ราย คิดเป็น 50.00 % ระบุว่าได้รับการพัฒนา ในประเด็นที่ 5 การบริหารจัดการงบประมาณและการจัดทำเอกสารการเบิกจ่ายงบประมาณ เพื่อสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า มีค่าอยู่ในระดับปานกลาง อธิบายได้ว่าการดำเนินกิจกรรมพัฒนาครูนอกระบบตามโครงการสนับสนุน การพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษามีความจำเป็นต้องส่งเสริมและพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการ บริหารจัดการงบประมาณ และการจัดทำเอกสารการเบิกจ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดทำเอกสารการเบิกจ่ายงบประมาณที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินการบริหารเงินช่วยเหลือ รายบุคคล เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่ 6 การประสานงานและการสื่อสารภายในองค์กร และหน่วยงานภาคีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามพบว่า ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 95 ราย คิดเป็น 73.08 % ระบุว่าได้รับการพัฒนา ในประเด็นที่ 6 การประสานงานและการสื่อสารภายในองค์กร และหน่วยงานภาคีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วมีค่าอยู่ในระดับสูง อธิบายได้ว่าการดำเนิน กิจกรรมพัฒนาครูนอกระบบตามโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา สามารถส่งเสริมและพัฒนาทักษะการประสานงานและการสื่อสารภายในองค์กรและหน่วยงานภาคี ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ให้กับครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีนัยสำคัญ เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และการดำเนินงานตามโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา ที่ต้องอาศัย การประสานงานเป็นหัวใจหลักในการขับเคลื่อนโครงการ ทั้งในมิติการค้นหาและจัดเก็บข้อมูล ออกแบบและให้ความช่วยเหลือ และการประสานส่งต่อเพื่อบริณาการการให้ความช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ

5.1.2 เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส

การดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีการแบ่งประเภทของเด็กและเยาวชนนอกระบบกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้เกณฑ์ช่วงอายุ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ช่วงอายุ 2 – 6 ปี ช่วงอายุ 7 – 16 ปี และช่วงอายุ 17 – 25 ปี ซึ่งการแบ่งประเภทของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเป้าหมายออกเป็น 3 กลุ่มดังกล่าวทำให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถพิจารณาได้ถึงความแตกต่างของปัญหาในเด็กและเยาวชนนอกระบบตามช่วงวัย ส่งผลต่อเนื่องถึงการออกแบบวิธีการให้ความดูแลช่วยเหลือ ที่ต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาในแต่ละช่วงวัยดังกล่าว นำไปสู่การเรียนรู้และความคุ้นเคย ในการออกแบบความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เข้าร่วมโครงการ มีจำนวนทั้งสิ้น 761 คน เพศชายมีจำนวนมากกว่าเพศหญิงทุกช่วงอายุ โดยมีกลุ่มเด็กและเยาวชนช่วงอายุ 17 – 25 ปี มากที่สุด เป็นเพศชาย 167 คน คิดเป็น 21.94 % เพศหญิง 149 คน คิดเป็น 19.58 % รองลงมาคือช่วงอายุ 7 - 16 ปี เป็นเพศหญิง 176 คน คิดเป็น 23.13% เพศชาย 124 คน

คิดเป็น 16.29 % ช่วงอายุน้อยที่สุดคือช่วงอายุ 2 - 6 ปี เป็นเพศชาย 78 คน คิดเป็น 10.25 % เพศหญิง 67 คน คิดเป็น 8.80 %

การแบ่งประเภทของเด็กและเยาวชนนอกระบบกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้เกณฑ์ประเภทของปัญหา แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่ม 1 เด็กขาดโอกาส/ยากจนเข้าถึงบริการ ได้แก่ เด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือ เด็กถูกรกรรกรก่อสร้าง ลูกกรรกรว่างงานเด็กชุมชนกลุ่มน้อย เด็กที่ไม่ได้รับสัญชาติไทย เด็กที่ไม่มีสูจิบัตรหรือทะเบียนบ้าน

กลุ่ม 2 เด็กด้อยโอกาสที่ถูกปล่อยปละละเลย ได้แก่ เด็กเร่รอน/ขอทาน เด็กถูกทอดทิ้งและเด็กกำพร้า เด็กสลัม/ชุมชนแออัด

กลุ่ม 3 เด็กประพฤติตนไม่เหมาะสม ได้แก่ เด็กติดยาเสพติด เด็กตั้งครรกรนอกสมรสหรือตั้งครรกรก่อนวัยอันสมควร เด็กก่ออาชญากรรกร/ต้องคดี เด็กที่อยู่ในสถานพินิจ เด็กมั่วสุมในสถานบริการและสถานเรีงรมย์

กลุ่ม 4 ได้แก่ เด็กพิการทางกาย/ทางจิตใจ อารมณ/ทางปัญญาและการเรีงรู้

เมื่อพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการศึกษา พบว่า เด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เข้าร่วมโครงการ กลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดคือ กลุ่ม 1 เด็กขาดโอกาส/ยากจนเข้าถึงบริการ จำนวน 469 คน คิดเป็น 61.63 % รองลงมาเป็นกลุ่ม 4 เด็กพิการทางกาย/ทางจิตใจ อารมณ/ทางปัญญาและการเรีงรู้ จำนวน 163 คน คิดเป็น 21.42 % กลุ่ม 3 เด็กประพฤติตนไม่เหมาะสม จำนวน 87 คน คิดเป็น 11.43 % และกลุ่ม 2 เด็กด้อยโอกาสที่ถูกปล่อยปละละเลย จำนวน 42 คน คิดเป็น 5.52 % ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

5.2 สรุปและอภิปรายผลการศึกษาการดำเนินโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบ

การศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูล มีการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมิน CIPIEST กำหนดแนวทางศึกษาวิเคราะห์และประเมินการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยแยกส่วนของด้านการประเมินประกอบด้วย ด้านที่ 1 บริบท (Context) ด้านที่ 2 ปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านที่ 3 กระบวนการ (Process) ด้านที่ 4 ผลกระทบ (Impact) ด้านที่ 5 ประสิทธิผล (Effectiveness) และด้านที่ 6 การถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability) โดยมีรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพสรุปได้ ดังนี้

5.2.1 ด้านบริบท (Context)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า รายการที่มีผลการประเมินสูงที่สุด มีค่าที่ใกล้เคียงกัน 2 รายการ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ท่านสังกัด มีการกำหนดนโยบายและมีการดำเนินการเพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ท่านสังกัด มีการบูรณาการกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส รองลงมา คือ เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ท่านสังกัด มีความจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือดูแลโดยเร่งด่วน รายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ท่านสังกัด ส่งผลต่อการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบศึกษากลุ่มเด็กด้อยโอกาสสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปข้อมูลได้ ดังนี้

(1) ความจำเป็นในการให้ความช่วยเหลือและพัฒนาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพบว่าในแต่ละพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีระดับความจำเป็นและจำนวนเด็กด้อยโอกาสที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่ โดยสามารถแบ่งตามกลุ่มความบกพร่องหรือปัญหาที่พบได้ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ปัญหาสภาพเศรษฐกิจและความยากจน เป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนให้กลายเป็นเด็กด้อยโอกาส เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรทางการศึกษาที่จำเป็นต้องใช้เงินในการสนับสนุน กลุ่มที่ 2 ปัญหาด้านครอบครัวแตกแยก ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ขาดความอบอุ่น มีความจำเป็นที่ควรได้รับการพัฒนาด้านทักษะชีวิต การวางแผนชีวิต การศึกษา และทักษะอาชีพ กลุ่มที่ 3 ปัญหาด้านความพิการ สมารถสิ้น และเด็กเล็กมีความจำเป็นที่ควรได้รับการพัฒนาช่วยเหลือด้านอาหารหรืออุปกรณ์เสริม การศึกษาเฉพาะด้าน และวิธีการดูแลสำหรับผู้ปกครอง และกลุ่มที่ 4 กลุ่มชาติพันธุ์ ความจำเป็นที่ควรได้รับการพัฒนาช่วยเหลือด้านสวัสดิการ ด้านการศึกษา และการรักษาพยาบาล ทั้งนี้หน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ ดูแลได้แก่ กองสาธารณสุข กองการแพทย์ กองสวัสดิการภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภายนอกเช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานในพื้นที่ และมูลนิธิ องค์กรเอกชนอื่นๆ เป็นต้น

(2) ความจำเป็นในการพัฒนาครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ประเด็นสำคัญที่สุดที่ควรได้รับการพัฒนา คือ การสร้างความตระหนักให้ครูเห็นคุณค่าในงานของตน เป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงานเพื่อดูแลเด็ก

และเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกหนึ่งประเด็นสำคัญคือการส่งเสริมและพัฒนาความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย พรบ.คุ้มครองเด็ก และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส เช่น ทักษะการเป็นที่ปรึกษา/แนะแนว นักสังคมสงเคราะห์ ทักษะการฝึกและส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น โ

(3) การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส พบว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลต่อการดำเนินงานของครูสอนเด็กด้อยโอกาสอย่างมาก โดยเฉพาะการลงพื้นที่จัดกิจกรรม ดูแลช่วยเหลือเด็ก ทำให้ขาด ความต่อเนื่องในการติดตามดูแล หรืออาจดูแลได้ไม่ทั่วถึง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องงดหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรม รวมถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนเด็กด้อยโอกาสเนื่องจากผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดจากการแพร่ระบาดของโรคนี้ ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย ที่เกิดจากการเปลี่ยนผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในปีที่ผ่านมาทำให้การดำเนินงาน หรือนโยบายต่าง ๆ ต้องหยุดชะงักและการดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง

สามารถอภิปรายผลการศึกษาด้านบริบทที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการสนับสนุนครูและเด็กนอกระบบทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส โดยส่วนมากมีความจำเป็นเร่งด่วน ในการได้รับความช่วยเหลือดูแล ด้านคุณภาพชีวิตและด้านการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน อันจะนำไปสู่การต่อยอดการพัฒนาการเรียนรู้นอกระบบ ตลอดจนเข้ารับการเรียนรู้ในระบบการศึกษา นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส โดยพบว่าปัญหาเศรษฐกิจความยากจนเป็นหนึ่งในปัญหาหลักของความด้อยโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิชาธิ์ม พะยอมยงค์ (2554) ที่กล่าวว่า เด็กด้อยโอกาส คือ กลุ่มเด็กที่มีลักษณะด้อยกว่าเด็กโดยทั่วไป และมีปัญหาที่ก่อให้เกิดความยากลำบาก เช่น ความยากจน กำพริ้ ถูกทอดทิ้ง และเด็กเร่ร่อน จึงเป็นที่มาของความจำเป็นที่ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องได้รับการพัฒนาทักษะความพร้อมด้านต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ได้รับการช่วยเหลือดูแลให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ภายใต้การบูรณาการความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2.2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า รายการที่มีผลการประเมินสูงที่สุด มีค่าที่ใกล้เคียงกัน 2 รายการ คือ แผนการดำเนินงานโครงการฯ มีความเหมาะสมและครอบคลุม ประเด็นการพัฒนาครู และการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีการช่วยเหลือและให้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รองลงมา คือ การสนับสนุนงบประมาณมีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ตามวัตถุประสงค์โครงการ และรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ระยะเวลาในการดำเนินโครงการที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการดำเนินงานโครงการในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปข้อมูลได้ ดังนี้

(1) ด้านแผนกิจกรรมตามโครงการ มีความเหมาะสม เมื่อพิจารณาในส่วนงบประมาณ พบว่าบางส่วนเห็นว่างบประมาณที่ได้รับ การสนับสนุนเพียงพอต่อการจัดการกิจกรรม แต่บางส่วนเห็นว่าไม่เพียงพอซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาของเด็กแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นเด็กพิการ

(2) ด้านระยะเวลา พบว่าบางส่วนเห็นว่าระยะเวลาโดยรวมของการดำเนินงานโครงการ มีความเหมาะสมเพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมและการลงพื้นที่เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลอีกกลุ่มหนึ่งให้ความเห็นว่า ระยะเวลาของการดำเนินงานโครงการไม่เพียงพอเนื่องจากภาระงานของครูสอนเด็กด้อยโอกาสมีความหลากหลาย ตั้งแต่การลงพื้นที่สำรวจและค้นหาเด็ก การคัดกรอง การวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะ และงานเอกสารอื่น ๆ เช่น การจัดทำหนังสือราชการ ฎีกาการเบิกจ่าย ซึ่งครูสอนเด็กด้อยโอกาส ที่เป็นพนักงานจ้างตามภารกิจ ไม่มีประสบการณ์และขาดความเข้าใจในเรื่องการเบิกจ่าย ส่งผลให้การดำเนินงานเกิดความล่าช้า ประกอบกับการเลือกตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่งผลกระทบต่อการศึกษาการดำเนินงานที่ต้องหยุดชะงัก นอกจากนั้นสถานการณ์การแพร่ระบาด โรคโควิด-19 เป็นอีกหนึ่งประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อการลงพื้นที่เพื่อจัดกิจกรรมและให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย

(3) การประสานงานของคณะทำงานโครงการฯ ระดับส่วนกลาง (เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น) ที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูลประสานงาน สนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้คณะทำงานระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาได้รับ การช่วยเหลือ ประสานงาน ตอบข้อซักถามได้

เป็นอย่างครบถ้วน นอกจากนั้นการแลกเปลี่ยนข้อมูล ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผ่านการสื่อสารผ่านทางไลน์กลุ่มเป็นอีกหนึ่งกลไกที่ช่วยให้การให้ความช่วยเหลือเป็นไปอย่างสะดวก และรวดเร็ว

เมื่อพิจารณาปัจจัยนำเข้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการสนับสนุนครูและเด็กนอกระบบทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจสรุปได้ว่าแผนกิจกรรมการดำเนินโครงการ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เปรียบเสมือนกรอบแนวทางการดำเนินงาน ที่เชื่อมโยงการทำงานระหว่าง การดำเนินโครงการในบุคลากรในระดับปฏิบัติและบุคลากรในระดับนโยบาย เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ในการดำเนินการร่วมกัน อีกหนึ่งประเด็นที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อการทำงานตามแผน กิจกรรมการดำเนินงานโครงการ คือ ระยะเวลาซึ่งสรุปผลข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์พบว่า ครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ มีความเห็นแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม อ กลุ่มหนึ่งมองว่าระยะเวลาที่มีความเหมาะสมเพียงพอ อีกกลุ่มหนึ่ง มองว่าระยะเวลาไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานโครงการ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าสาเหตุของมุมมอง ที่แตกต่างกันมาจากประเด็นหลัก 2 ประเด็น ประเด็นแรกคือโครงสร้างบุคลากรขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีจำนวนบุคลากรน้อย ครูสอนเด็กด้อยโอกาส ก็จะต้องรับผิดชอบในการจัดทำเอกสารราชการต่างๆ ด้วยตนเองส่งผลให้ไม่มีเวลาเพียงพอ ในการดำเนินกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานโครงการ เช่น การลงพื้นที่เพื่อให้ความช่วยเหลือ เด็กและเยาวชนนอก อีกประเด็นหนึ่งคือ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่มีความรุนแรงแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ กล่าวคือ ในพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดอย่างรุนแรง ส่งผลให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสไม่สามารถลงพื้นที่เพื่อสำรวจ ค้นหา และดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดในแผนกิจกรรมการดำเนินงานโครงการ

5.2.3 ด้านกระบวนการ (Process)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า รายการที่มีผลการประเมินสูงที่สุด คือ คู่มือ การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กนอกระบบการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ท่านเข้าใจระบบการช่วยเหลือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และจัดการเรียนการสอน ตามช่วงวัยสำหรับเด็กนอกระบบการศึกษา ได้เป็นอย่างดี รองลงมา มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน 2 รายการ คือ ท่านมีความรู้ ความเข้าใจรายละเอียดกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานโครงการเป็นอย่างดี และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีการชี้แจงและอธิบายรายละเอียดแผนการดำเนินงานให้ท่าน

ทราบก่อนเริ่มโครงการ และรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านสามารถดำเนินงานโครงการในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ครบถ้วนตามแผนการดำเนินงานโครงการ ภายในระยะเวลาที่กำหนด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปข้อมูลได้ ดังนี้

(1) กระบวนการชี้แจง ปฐมนิเทศ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ พบว่า กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีการจัดประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจกับบุคลากรของทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเป้าหมายโครงการส่งตัวแทนเข้าร่วมรับฟังการชี้แจงรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงาน ส่งผลให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานโครงการได้อย่างชัดเจน หากมีข้อสงสัยสามารถซักถามได้ ซึ่งมีประสิทธิภาพและเป็นการลดปัญหาข้อสงสัยจากการตีความจากหนังสือราชการ

(2) กระบวนการกำกับ ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า คณะทำงานโครงการ ระดับส่วนกลาง มีการติดตามอย่างต่อเนื่องผ่านทางไลน์กลุ่ม และการโทรศัพท์ติดต่อกับคณะทำงานระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง ประกอบกับมีการลงพื้นที่เพื่อนิเทศ ติดตามการดำเนินงานในทุกภูมิภาค ส่งผลให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ และเป็นโอกาสให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาส และบุคลากรทางการศึกษา สามารถนำเสนอผลการดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม

(3) คู่มือการจัดการเรียนการสอนเด็กนอกระบบการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนเห็นว่าเนื้อหาครบถ้วนค่อนข้างดี มีประโยชน์เป็นแนวทางให้ครูสามารถนำไปบูรณาการกับประสบการณ์จริงได้ และแต่ยังไม่ได้ใช้เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ทำให้ไม่สามารถลงพื้นที่ได้ ทั้งนี้อาจเพิ่มระเบียบหรือตัวอย่างรายการจัดซื้อจัดจ้างที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น

(4) การแต่งตั้งคณะทำงานโครงการระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานของครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา เนื่องจากผู้บริหารและคณะทำงานมีส่วนช่วยในการตัดสินใจให้คำแนะนำในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เช่นการคัดกรองช่วยเหลือเด็ก รูปแบบวิธีการช่วยเหลือ รวมถึงการพิจารณาเบิกจ่ายจัดซื้อจัดจ้าง ทำให้ครูสามารถทำงานได้อย่างราบรื่น นอกจากนั้นผู้บริหารยังได้รับทราบบริบทการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส และเห็นความสำคัญของงานนี้มากขึ้นเช่นกัน

(5) ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน พบว่า ปัญหาที่ผู้ให้ข้อมูลทุกคนพบ คือ การเบิกจ่ายการจัดซื้อจัดจ้าง เกิดจากความไม่เข้าใจระเบียบ ข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ค่อนข้างมาก ซึ่งบางรายการที่ไม่สามารถซื้อได้ ส่งผลให้มีข้อจำกัด ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่ต้องการได้อย่างแท้จริง

รวมถึงภารกิจของครูที่มาก และต้องทำเอกสารการเบิกจ่ายด้วยตนเองทั้งหมดทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้การจัดทำเอกสาร เช่น แบบบันทึกการทำงานของผู้จัดการรายกรณี (Care Plan) ที่ครูสอนเด็กด้อยโอกาสต้องกรอกข้อมูลให้ทางกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พบว่า รายการในแบบฟอร์มนี้ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเด็กที่มีปัญหาเชิงซ้อน ข้อมูลบางอย่างไม่สามารถระบุได้ อาจต้องมีการร่วมมือการปรับปรุงรายละเอียดการจัดเก็บข้อมูลร่วมกันระหว่างส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านกระบวนการ การดำเนินโครงการสนับสนุนครูและเด็กนอกระบบทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า การแต่งตั้งคณะทำงานโครงการระดับส่วนกลาง และคณะทำงานระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยให้การดำเนินงานโครงการเป็นระบบ สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานโครงการที่กำหนดอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ คณะทำงานโครงการระดับส่วนกลาง อันประกอบด้วยผู้บริหารและข้าราชการ สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้ร่วมกันพิจารณากำหนดแผนกิจกรรมการดำเนินงานโครงการ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาท้องถิ่น ร่วมพิจารณาส่งผลให้คณะทำงานได้รับคำแนะนำในการกำหนดแผนกิจกรรมการดำเนินงานโครงการให้เป็นไปอย่างสมบูรณ์และสอดคล้องกับบริบทการดำเนินงานในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความแตกต่างหลากหลาย นอกจากนี้คณะทำงานโครงการระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปลัด ผู้อำนวยการสำนักงานฯ ตลอดจนผู้แทนชุมชน มีส่วนช่วยในการตัดสินใจวางแผนการดำเนินงานของครูสอนเด็กด้อยโอกาสเป็นอย่างมาก กล่าวคือ คณะทำงานโครงการจะร่วมกันพิจารณาแผนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสเป็นรายบุคคล ส่งผลให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสไม่รู้สึกทำงานอย่างโดดเดี่ยว ถือเป็น การเสริมสร้างกำลังใจในการดำเนินงาน อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นและควบคุมการทำงานของครูสอนเด็กด้อยโอกาสที่มีตำแหน่งเป็นพนักงานจ้าง ให้มีความใส่ใจและตั้งใจในการทำงานอีกด้วย

เมื่อพิจารณาในประเด็นปัญหา อุปสรรคในการดำเนินโครงการสนับสนุนครูและเด็กนอกระบบทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าปัญหาที่พบมากที่สุดและเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินงานโครงการ คือ การเบิกจ่ายงบประมาณ การจัดการซื้อจัดจ้าง ซึ่งมีระเบียบ ข้อบังคับ ค่อนข้างมาก เกิดข้อจำกัดในการจัดซื้อสิ่งของ วัสดุอุปกรณ์ บางรายการที่ไม่สามารถซื้อได้ ส่งผลให้เด็กไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่ต้องการได้อย่างแท้จริง อีกทั้งในองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งการจัดทำเอกสารเพื่อดำเนินการด้านการเบิกจ่าย เป็นภาระหน้าที่ของครูสอนเด็กด้อยโอกาสที่ต้องรับผิดชอบจัดทำเองทั้งหมด ทำให้เวลาที่มีในการลงพื้นที่เพื่อจัดกิจกรรม และให้ความช่วยเหลือดูแลเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายลดลง จากข้อค้นพบดังกล่าว พบว่า มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ดำรง ตุ่มทอง และคณะ (2557) ที่ได้สังเคราะห์ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานทั้งด้านนโยบายและการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย พบประเด็นปัญหาหลักสี่ด้าน ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ ปัญหาการจัดสรรงบประมาณในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา มีกระบวนการขั้นตอนที่ซับซ้อนและยุ่งยากส่งผลให้การเบิกจ่ายงบประมาณล่าช้า นอกจากนี้พบว่าการจัดหางบประมาณเพื่อการศึกษาในส่วนของการดูแลเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษายังไม่เป็นไปตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

5.2.4 ด้านผลกระทบ (Impact)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า รายการที่มีผลการประเมินสูงสุด คือ การดำเนินโครงการฯ ทำให้ท่านมีความรู้ และทักษะในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ได้อย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ รองลงมา คือ การดำเนินโครงการฯ ทำให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการส่งเสริมทักษะชีวิตอย่างเหมาะสม ประเด็นที่มีระดับความคิดเห็นต่ำลงมา ได้แก่ การดำเนินโครงการฯ ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง และการดำเนินโครงการฯ ทำให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการส่งเสริมทักษะอาชีพตามความต้องการ และศักยภาพรายบุคคลตามลำดับ โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ การดำเนินโครงการฯ ทำให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตามช่วงวัย และเข้ารับการศึกษาในระบบการศึกษาอย่างเหมาะสม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปข้อมูลได้ ดังนี้

(1) ผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา พบว่า การเข้าร่วมโครงการนี้ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าสู่ระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบตามอัธยาศัย และกศน. นอกจากนี้เด็กและเยาวชนยังได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทักษะที่สำคัญต่าง ๆ เช่น ทักษะการดำรงชีวิต และการพัฒนาทักษะอาชีพตามศักยภาพและความต้องการรายบุคคล

(2) ผลกระทบต่อครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ดูแลเด็กนอกระบบการศึกษา พบว่าการเข้าร่วมโครงการนี้ทำให้เกิดผลกระทบกับครูสอนเด็กด้อยโอกาส มีเป้าหมายในการเข้าไปประสานพูดคุยกับเด็ก และผู้ปกครองที่เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น เกี่ยวกับแนวทางการช่วยเหลือและประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับเด็ก อีกทั้งยังเป็นแรงกระตุ้นให้ครูสอนเด็กด้อยโอกาสเกิดความรู้สึกที่ต้องพัฒนาตนเอง เกิดการเรียนรู้ร่วมกับเด็ก พัฒนาทักษะในการบริหารจัดการทำงานให้สามารถทำงานได้ตามเป้าหมายที่มีร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

(3) ผลกระทบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า การเข้าร่วมโครงการนี้ทำให้เกิดผลกระทบกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้มีเครือข่ายความร่วมมือทั้งจากภายในและภายนอกองค์กรที่มีเป้าหมายเดียวกัน สร้างความร่วมมือได้สมบูรณ์มากขึ้น และเกิดการบูรณาการ แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาผลกระทบจากการดำเนินโครงการสนับสนุนครูและเด็กนอกระบบทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า ผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นประเด็นที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากที่สุด เนื่องจากเป็นเป้าหมายหลักของการดำเนินโครงการในครั้งนี้ โดยผลกระทบที่มีต่อเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา สามารถแบ่งออกได้ตามประเด็นในการให้ความช่วยเหลือ ประเด็นแรกคือด้านการศึกษาพบว่า การดำเนินโครงการในครั้งนี้ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้รับการศึกษาตามความเหมาะสมเฉพาะราย โดยให้ความสำคัญกับทักษะการเรียนรู้เพื่อใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่าทักษะด้านวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอาชีวญา รัตนอุบล (2541) ที่กล่าวถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสว่าควรคำนึงถึงประเด็น กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ต้องมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับศักยภาพและความต้องการส่วนบุคคลของเด็กด้อยโอกาส และองค์ความรู้ที่สอนเด็กด้อยโอกาสควรเป็นทักษะที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวัน หรือใช้ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีเหตุผล

ในส่วนของผลกระทบต่อครูสอนเด็กด้อยโอกาส บุคลากรทางการศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า การดำเนินโครงการครั้งนี้ มีการกำหนดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาครูสอนเด็กด้อยโอกาสและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีความพร้อมต่อการช่วยเหลือและพัฒนาเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ ได้อย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามยุทธศาสตร์ของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มุ่งหวังให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดูแลและจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนกลุ่มทั่วไป และกลุ่มด้อยโอกาสได้อย่างทั่วถึง เพื่อเป็นการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่มีการดำเนินนโยบายในลักษณะการกระจายอำนาจสู่ระดับท้องถิ่นโดยมีการดำเนินการสนับสนุนงบประมาณจากส่วนกลางสำหรับ

บริหารจัดการในท้องถิ่นประกอบด้วยมีการขับเคลื่อนนโยบาย Children protection system โดยอาศัยภาคความร่วมมือระดับชาติ ผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดทำแผนปฏิบัติการ การจัดการศึกษาทุกระดับรวมทั้งการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยที่ครอบคลุม เหมาะสม กับความต้องการของเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่

5.2.5 ด้านประสิทธิผล (Effectiveness)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า รายการที่มีผลการประเมินสูงที่สุด คือ การดำเนินโครงการฯ ทำให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รองลงมา คือ การดำเนินโครงการฯ ทำให้ท่านมีองค์ความรู้และทักษะ ที่สามารถประยุกต์ใช้กับการทำงานด้านการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลำดับถัดมา คือ การดำเนินโครงการฯ ทำให้ผู้ปกครองและชุมชน ไว้วางใจ และให้ความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส มากขึ้น ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด มีค่าใกล้เคียงกันใน 3 ประเด็น คือ การดำเนินโครงการฯ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานข้อมูลเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน ส่งผลให้รู้เท่าทันสถานการณ์และตระหนักถึง ปัญหาเด็กด้อยโอกาส การดำเนินโครงการฯ ครั้งนี้ ก่อให้เกิดกลไกในการค้นหา ติดตามการจัดเก็บ ข้อมูล และการวางแผนในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส และการดำเนินโครงการฯ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบูรณาการกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในพื้นที่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปข้อมูลได้ ดังนี้

(1) ผลลัพธ์เชิงบวกที่เกิดจากโครงการ พบว่า เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ได้รับการช่วยเหลือดูแล มีโอกาสเข้าเรียนในระบบการศึกษา มีความหวัง มีเป้าหมายในชีวิต และมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ครูสอนเด็กด้อยโอกาส มีความรู้สึกมั่นใจ ลดความกังวล เรื่องความปลอดภัยในการเข้าชุมชน เนื่องจากชุมชนทราบถึงมีเป้าหมายในการลงพื้นที่ที่ชัดเจน มีความสุข ภูมิใจต่องานที่เกิดขึ้นแม้จะมีความเหนื่อย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดความร่วมมือกันในการทำงานระหว่างหน่วยงานภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบูรณาการเพื่อดำเนินงานโครงการให้สำเร็จผ่านการทำงานในรูปแบบคณะทำงาน ในส่วนของผู้ปกครองและชุมชน พบว่ามีความรู้สึกดีใจที่มีหน่วยงานช่วยเหลือ เกิดความเชื่อมั่น ไว้วางใจ ในตัวครู ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีเครือข่าย ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชน ครู และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(2) ผลลัพธ์เชิงลบที่เกิดจากโครงการ พบว่า เด็กและผู้ปกครองที่อยู่ในชุมชนที่มีความเสี่ยงสูง หรือมีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติดไม่ยอมให้ครูเข้าไปในชุมชน นอกจากนี้ เด็กและเยาวชนในชุมชนเกิดความรู้สึกไม่เท่าเทียมในการได้รับความช่วยเหลือ เนื่องจากในชุมชนหนึ่งมีทั้งเด็กในระบบการศึกษา และเด็กนอกระบบการศึกษาที่มีสภาพปัญหาที่คล้ายกัน เช่นความยากจน ครอบครัแตกแยก แต่เด็กที่ได้รับการดูแลเป็นเพียงเด็กนอกระบบการศึกษาเท่านั้น

เมื่อพิจารณาผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการสนับสนุนครูและเด็กนอกระบบทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า การดำเนินโครงการทำให้ผู้ปกครอง ชุมชน มีความไว้วางใจ ในการช่วยเหลือ ดูแลเด็กมากขึ้น จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในการพัฒนาครู และเด็กนอกระบบการศึกษานั้น ช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ ทั้งครูและเด็กนอกระบบให้ได้รับประโยชน์ ทั้งในแง่ความไว้วางใจที่ได้รับจากผู้ปกครอง และชุมชน เป็นการสร้างความมั่นใจต่อการให้ความช่วยเหลือเด็กนอกระบบการศึกษา ดังที่ จากผลการศึกษาของ ปกรณ์กิต ม่วงประสิทธิ์ และศิริณา จิตต์จรัส (2560) ที่ทำการศึกษาในเรื่อง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส พบว่า ในการบริหารงานบุคคลนั้นในทุกประเทศมีการสรรหาบุคลากรโดยมีรูปแบบเป็นคณะกรรมการ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้บริหาร ครู ชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มต่างๆ และ มีการพัฒนาครู ให้สนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และยังมีกลุ่มที่เป็นอาสาสมัคร ที่มีความเชี่ยวชาญเข้ามาสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำหรับสถานศึกษาสังกัดกระทรวงมหาดไทย ขึ้นกับฝ่ายบริหารการศึกษาเทศบาล บุคลากร มาจากการสรรหาบุคลากรเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้งบประมาณสนับสนุน จากเทศบาลเอง ดังนั้นเมื่อได้เข้าร่วมโครงการจึงเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ครูสอนเด็กด้อยโอกาส สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่พบว่า ความจำเป็นในการพัฒนาวิชาชีพให้แก่ครูและบุคลากร ทางการศึกษาที่ดูแลเด็กนอกระบบการศึกษานั้น พบว่า ประเด็นสำคัญที่สุดที่ควรได้รับการพัฒนา คือ การสร้าง ความตระหนักให้ครูเห็นคุณค่าในงานของตน สร้างแรงจูงใจและความมั่นคง ในการทำงาน เพื่อให้ การดูแลเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ผู้ให้ข้อมูลทุกคนเห็นว่าการเข้าร่วม โครงการนี้ช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าสู่ระบบการศึกษาของเด็กทั้งสถานศึกษาในระบบและการศึกษา นอกระบบ รวมถึง การพัฒนาทักษะอาชีพด้วย และยังสะท้อนความคิดเห็นว่า การเข้าร่วมโครงการ นี้ทำให้เกิดผลกระทบกับครู ดังนี้ 1) ครูมีเป้าหมายในการเข้าไปประสาน พูดคุยกับเด็ก และผู้ปกครอง ที่เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น เกี่ยวกับแนวทางการช่วยเหลือและประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับเด็ก 2) ครูเกิดความรู้สึกที่ต้องพัฒนาตนเอง เกิดการเรียนรู้ร่วมกับเด็ก พัฒนาทักษะในการบริหารจัดการ ทำงานให้สามารถทำงานได้ตามเป้าหมายที่มีร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และกองทุน เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และ 3) ครูมีทักษะในการทำกิจกรรม การรายงานผลข้อมูล ระเบียบการเบิกจ่ายมากขึ้น เมื่อครูมีการดำเนินการดูแล ช่วยเหลือเด็กนอกระบบการศึกษาอย่าง

เป็นระบบ ชัดเจนจนผู้ปกครอง ชุมชนเห็นผลเชิงประจักษ์ จึงทำให้ผู้ปกครอง ชุมชนเกิดความไว้วางใจ และเป็นเครือข่าย ในการช่วยเหลือดูแลเด็กอีกทางหนึ่ง

5.2.6 ด้านการถ่ายทอดความสำเร็จ (Transportability)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า คำถามทั้ง 2 ประเด็นมีค่าเฉลี่ยการประเมินใกล้เคียงกัน คือ การดำเนินโครงการฯ ครั้งนี้ ทำให้ท่านสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ในการช่วยเหลือดูแลเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ไปยังเพื่อนร่วมงาน หน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้อง และเครือข่ายอาสาสมัครในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถถอดบทเรียนจากการดำเนินโครงการฯ ครั้งนี้ ในการออกแบบการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการถ่ายทอดกิจกรรม การดำเนินงานให้กับสำนักงาน ฝ่ายอื่นภายใน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กองสวัสดิการสังคม ซึ่งมีภารกิจช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้เช่นกัน จึงมีการถ่ายทอด หรือแบ่งปันข้อมูลต่าง ๆ ร่วมกัน นอกจากนี้ในระดับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พบว่า มีการวางแผนการจัดการความรู้ ถอดบทเรียน ของโครงการ และผลิตสื่อเพื่อเป็นช่องทางสื่อสารไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทุกแห่งเพื่อให้มีแนวทางในการดำเนินงานที่เหมาะสมและครอบคลุมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกระดับต่อไป

เมื่อพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความสำเร็จจากการดำเนินโครงการสนับสนุนครูและเด็กนอกระบบทางการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการ สามารถเรียนรู้และถอดบทเรียนจากกิจกรรมต่างๆ ภายใต้แผนการดำเนินงานโครงการ สามารถประยุกต์ร่วมกับการดำเนินนโยบายด้านการพัฒนาและช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำฐานข้อมูลของเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส ที่เข้าร่วมโครงการไปใช้ต่อยอดในการให้ความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านสวัสดิการสังคม ก่อให้เกิดการบูรณาการข้อมูลในการทำงานร่วมกันภายในองค์กร นอกจากนี้ยังสามารถถอดบทเรียนจากการดำเนินโครงการในครั้งนี้ ใช้สำหรับออกแบบการดำเนินโครงการที่มีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกันในแบบฉบับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งและต่อเนื่องในการดำเนินโครงการในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในส่วนของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในฐานะของหน่วยงานที่กำกับดูแลการดำเนินงานขององค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ ก็ได้มีการถอดบทเรียนจากการดำเนินงานโครงการ เพื่อวางแผนสำหรับการเพิ่มเติมและปรับปรุงแบบการช่วยเหลือดูแลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นำไปสู่ความพร้อมสำหรับการขยายพื้นที่กลุ่มเป้าหมายโครงการให้ครอบคลุมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งในอนาคต

5.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา

สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของการวิจัยในครั้งนี้ ได้มาจากการนำข้อมูลในส่วนต่าง ๆ มาวิเคราะห์ร่วมกัน ประกอบด้วย ข้อมูลจากการวิเคราะห์เชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ข้อมูลจากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร การดำเนินงานโครงการสนับสนุนการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กด้อยโอกาส สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสทั้งในและต่างประเทศ สามารถสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้ 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านนโยบาย

1. การพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการเชื่อมโยงในเชิงนโยบายร่วมกันในทุกกระดับ ประเด็นการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา ต้องได้รับการระบุงในยุทธศาสตร์ระดับชาติอย่างชัดเจน เช่น ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม นำไปสู่การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรระดับกระทรวง/กรม เพื่อส่งต่อให้หน่วยงานระดับปฏิบัติ สามารถดำเนินการภายใต้แผนปฏิบัติการระดับองค์กร และมีการรายงานผลดำเนินงานซึ่งสอดคล้องกับตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ในระดับต่างๆ

2. สร้างกลไกในการดำเนินงาน ด้วยการกำหนดบทบาท และหน้าที่ให้มีหน่วยงานหลัก และหน่วยงานรอง รับผิดชอบประเด็นการพัฒนาครูและเด็กนอกระบบการศึกษา ในรูปของคณะกรรมการที่มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงมหาดไทย เป็นต้น โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น เพื่อให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน และ สร้างเครือข่ายแก่ผู้ปฏิบัติทั้งในแนวตั้งและแนวนอน และสนับสนุนผู้ปฏิบัติงานให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นที่ 2 ด้านบุคลากรทางการศึกษาและครูสอนเด็กด้อยโอกาส

1. กระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคล ของบุคลากรทางการศึกษาและครูสอนเด็กด้อยโอกาสต้องมีมาตรฐานการดำเนินงานเป็นกระบวนการที่ชัดเจน ทั้งในเรื่องของภาระงาน รับผิดชอบ ควรมีการจัดทำคำบรรยายลักษณะงาน (Job Descriptions) ที่ชัดเจน เพื่อเป็น

การป้องกันมิให้ผู้ปฏิบัติงานสับสน เรื่องตำแหน่งงานและบทบาทหน้าที่ที่ไม่ชัดเจนหรือไม่สอดคล้องกัน นำไปสู่การเกิดความรู้สึกลำบากในการปฏิบัติงาน ทำให้มีอัตราการลาออกสูง ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการทำงานเพื่อช่วยเหลือดูแลเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ ที่มีความจำเป็นต้องได้รับความไว้วางใจจากเด็กและผู้ปกครอง ส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงพื้นที่ การเข้าถึงตัวเด็ก การเข้าถึงครอบครัว และการประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง

2. การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและครูสอนเด็กด้อยโอกาสโดยบูรณาการร่วมกับองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับต้องมีความยืดหยุ่นของกระบวนการตามความต้องการและความจำเป็นในบริบทที่เปลี่ยนแปลง มีการพัฒนาครูในด้านองค์ความรู้ ทักษะกระบวนการ จิตวิทยา ทักษะอาชีพที่จำเป็น สื่อการเรียนรู้ และอื่น ๆ ภายใต้หลักสูตรแบบการศึกษาต่อเนื่อง หลักสูตรระยะสั้น และการศึกษาด้วยตนเองผ่านสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ ตามความพร้อมและความเหมาะสมกับภาระหน้าที่ เวลา และความจำเป็นของครูสอนเด็กด้อยโอกาสรายบุคคล

ประเด็นที่ 3 การจัดสรรทรัพยากร

1. ควรมีการจัดสรรทรัพยากรแบบเป็นระดับ (tier) ตามความของจำเป็นของแต่ละพื้นที่ สอดคล้องกับดังตัวอย่างการดำเนินงานในต่างประเทศ ที่มีการวิเคราะห์ความจำเป็นของผู้รับบริการแล้วจัดลำดับความสำคัญของการได้รับบริการ และให้การสนับสนุนที่แตกต่างกัน โดยทรัพยากรที่สนับสนุนมาในลักษณะของสิ่งของเครื่องใช้ ที่จำเป็น กิจกรรมบริการ กิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กและครอบครัว ไม่ใช้การสนับสนุนเฉพาะในรูปแบบของเงิน

2. การสนับสนุนและช่วยเหลือครอบครัวในด้านเศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นเนื่องจากผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องพบว่าปัญหาความยากจนเป็นปัญหาหลักที่นำไปสู่ความด้อยโอกาส จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่มีความจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเร่งด่วน ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ที่ต้องการตัดขาดวงจรความยากจนและด้อยโอกาสไม่ให้ส่งต่อจากรุ่นพ่อแม่ไปสู่รุ่นลูก

ประเด็นที่ 4 การตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสในระดับท้องถิ่น

ครูสอนเด็กด้อยโอกาสจำนวนมากทำงานเพียงคนเดียว และประสบปัญหาความปลอดภัยในการลงพื้นที่ ขาดสถานที่ที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาส ดังนั้นการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ระดับท้องถิ่น จะสามารถช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้ สร้างความสะดวกและความปลอดภัย หากแต่ต้องพิจารณาถึงความพร้อมของแต่ละพื้นที่ ทั้งด้านทรัพยากรและบุคลากร ประกอบกับต้องมีการดำเนินงานในรูปแบบของการลงพื้นที่อย่างบูรณาการ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ยากในการดึงกลุ่มเป้าหมายออกมาจากชุมชน และสอดคล้องกับการถอดบทเรียนจากต่างประเทศในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ระดับท้องถิ่น ที่ต้องประสานความร่วมมือผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ต้องมีการจูงใจด้วยการสนับสนุน การให้ประโยชน์ตอบแทนกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เข้าร่วมการพัฒนากับหน่วยงาน

ต้องมีการสื่อสารถึงกลุ่มเป้าหมายทั้งเด็กและครอบครัวด้วยโอกาส เพื่อเติมเต็มศักยภาพ
ในการปฏิบัติงานในการช่วยเหลือเด็กด้วยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- Banghart, P., King, C., Partika, A., & Perkins, V. . (2018). State Policies for Assessing Access: Analysis of 2016-2018 Child Care Development Plans. *The Early Childhood Data Collaboration*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED588903.pdf>
- Butt, S. R., V. . (2020). How early years providers support disadvantage children, children with SEND, the home learning environment and healthy eating. *The National Centre for Social Science, UK Department of Education*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED608960.pdf>
- Hong, Y. F., C. (2019). Alone and “left behind”: a case study of “leftbehind children” in rural China. *Cogent Education*, 6. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2019.1654236>
- Hu, B. Y. S., J. (2010). Education of young Chinese migrant children: Challenges and Prospects. *Early Children Education Journal*, 37, 477-482. <https://doi.org/10.1007/s10643-009-0362-8>
- Stufflebeam, D. L. (2015). CIPP Evaluation Model Checklist: A Tool for Applying the CIPP Model to Assess Projects and Programs. Kalamazoo. MI: *Western Michigan University Evaluation Center*.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2551). ระบบการดูแลช่วยเหลือเด็กด้อย โอกาสทางการศึกษา.
- กาญจนวาสี, ศ. (2558). โมเดล CIPP ที่เปลี่ยนไป: ความหมาย ความสำคัญ และพัฒนาการ. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 12(2), 11-20.
- โกกอุ่น, ต. (2540). การศึกษาการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการศึกษาระดับประถมศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- คณะกรรมการส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2559. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- พยอมยงค์, ฐ. (2556). ผลของการให้การปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ โรเจอร์สที่มี

ต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กด้วยโอกาส Chiangmai University]. Chiangmai University Library.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. (2560).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	อัครเดช กลิ่นสังข์
วัน เดือน ปี เกิด	11 กันยายน 2537
สถานที่เกิด	นครสวรรค์
วุฒิการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต จุฬาฯ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY